

STENOGRAFSKE BELEŠKE
NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

GODINA 1

BEOGRAD 1932 GODINE

KNJIGA 4

XXV REDOVNI SASTANAK
NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

DRŽAN 10 MARTA 1932 GODINE U BEOGRADU

PRETSEDAVALI

PRETSEDNIK

D-r KOSTA KUMANUDI

POTPRETSEDNICI

D-r AVDO HASANBEGOVIĆ i D-r KOSTA POPOVIĆ

SEKRETAR

MILAN MRAVLJE

Prisutni su svi G.G. Ministri, sem G. Ministra spoljnih poslova Dr. Vojislava Marinkovića

Početak u 9 časova pre podne

S A D R Ž A J:

Pre dnevnog reda: 1 — Čitanje zapisnika prethodnog sastanka;

2 — Saopštenja viza sa rezervom Glavne kontrole;

3 — Otsustva narodnih poslanika;

4 — Izbor odbora za proučavanje predloga Zakona o prometu pšenice u zemlji.

Dnevni red: Nastavak pretresa u pojedinostima predloga budžeta Ministarstva finansija — budžet prihoda i Finansijski zakon za 1932/33 godinu.

Govornici o budžetu Ministarstva finansija: Vasilije Trbić, Pero Grajić, Aleksa Obradović, Vlado Spahić.

Govornici o predlogu budžeta prihoda: Vitomir Davidović, Jakov Tomić.

Govornici o Finansijskom zakonu za budžetsku 1932/33 godinu: Boško Zeljković, Dr. Tode Lazarević, Ljubomir Banjac, Alojzij Pavlič, Dr. Svetislav Mihailović i izvestilac Oto Gavrilović.

Pretsednik Dr. Kosta Kumanudi: Otvaram XXV redovni sastanak. Izvolite čuti zapisnik prošle sednice.

Sekretar Milan Mravlje pročita zapisnik XXIV redovnog sastanka Narodne skupštine.

Pretsednik Dr. Kosta Kumanudi: Ima li kakva primetba na zapisnik? (Nema). Primedaba nema, zapisnik je primljen. Izvolite čuti saopštenja Glavne kontrole.

Sekretar Milan Mravlje saopštava izveštaje Glavne kontrole o stavljanju vize sa rezervom na kredit Ministra finansija po rešenju Ministarskog saveta br. 18017-II od 24-II-1932 g. u sumi od din. 2,200.000.— po partiji budžeta Ministarstva pravde za 1931/32 godinu; na kredit po rešenju Ministarskog saveta br. 16134-II od 20 februara 1932 godine u sumi od din. 4,908.800.— na izdatke Ministarstva saobraćaja za isplatu carinskih troškova na uvezeni željeznički materijal iz Pogoske; na kredit Ministra finansija po rešenju Ministarskog saveta br. 16626-II od 20 februara 1932 godine u sumi od din. 86,143.513,05.— za isplatu anuiteta po službi stabilizacionog zajma.

Pretsednik Dr. Kosta Kumanudi: Ovi će se izveštaji Glavne kontrole uputiti Finansijskom odboru. Izvolite čuti molbe za otsustva g.g. narodnih poslanika.

Sekretar Milan Mravlje saopštava molbe narodnih poslanika za otsustva: Dr. Stjepan Bačić, narodni poslanik, moli 2 dana otsustva radi hitnih poslova i to 10 i 11 ovog meseca; Franjo Pahernik, narodni poslanik, moli 3 dana otsustva i to od 11 do 14 marta 1932 godine zbog hitnih privatnih poslova; Milan rubanović, narodni poslanik, moli da mu se produži bolovanje do konca ovog meseca; Dragutin Kovačević, narodni poslanik — potpredsednik Narodne skupštine, izveštava, da je usled bolesti svoje supruge ometen

da dođe i prisustvuje sednicama Narodne skupštine; Načelnik sreski iz Sombora izveštava, da je g. Dr. Đuro Leušić, narodni poslanik, bolestan i da ne može prisustvovati sednicama Narodne skupštine.

Pretsednik Dr. Kosta Kumanudi: Odobrava li Narodna skupština tražena odsustva? (Odobrava). Odsustva su odobrena.

Na jučerašnjoj sednici odlučeno je da se izabere naročiti odbor, koji će proučiti Predlog zakona o prometu pšenice u zemlji. Na toj sednici ja nisam dobio nikakvu kandidatsku listu, i prema tome, taj izbor juče nije mogao biti izvršen. Danas sam primio jednu kandidatsku listu potpisanu od dovoljnog broja narodnih poslanika. Ova lista glasi:

Dr. Milenko Marković, Dr. Milan Metikoš, Dr. Lavoslav Hanžek, Branko Avramović, Dr. Toša Rajić, Đoka Matić, Dr. Stevan Kraft, Radosav Brušija, Tripko Ninković, Lazar Kuzmanović, Nikola Stajković, Josip Benko, Anton Krejči, Franjo Gospodnetić, Dr. Marko Kožulj, Stavra Trpković, Vasilije Trbić, Uroš Nedeljković, Husein Kadić, Simo Marjanac, Vladimir Šiljegović.

Pošto je podneta samo jedna kandidatska lista, izbor se vrši aklamacijom. Prima li Narodna skupština predloženu listu? (Prima). Oglašujem da je kandidatska lista aklamacijom primljena. Potrebno je ovome Odboru, pošto je Predlog zakona o prometu pšenice u zemlji oglašen kao hitan, da odredimo vreme u kome ima da podnese izveštaj. Ja predlažem da mu odredimo rok od 6 dana. Prima li to Narodna skupština? (Prima). Prema tome Odbor treba danas da se sastane da bi se konstituisao i otpočeo rad.

Sad, gospodo, prelazimo na dnevni red: Nastavak pretresa budžeta Ministarstva finansija. Reč ima g. Vasilije Trbić.

Vasilije Trbić: Gospodo narodni poslanici, od kako sam postao prvi put narodni poslanik, nikada se nije javio toliki broj poslanika u budžetskoj debati, kao što je slučaj to ovom prilikom. Ali nikada i nije bilo manjeg interesovanja za sam budžet, bilo u načelu ili pojedinostima, nego što je bio slučaj sada prilikom ove debate o ovom budžetu. Od 200 govornika jedva 25 da su govorili o samom budžetu, bilo u načelu ili u pojedinostima, a svi ostali u svojim govorima uveravali su sami sebe, jedan drugoga i publiku o tome da su Jugosloveni. Tako je, gospodo, ova budžetska debata sa malim izuzetkom više ličila na nekakav konkurs o Jugoslovenstvu nego li na debatu o državnom budžetu u načelu i pojedinostima. Kao da je svaka budžetska cifra nekome osporavala Jugoslovenstvo. Ja sam jedan od one manjine, koji ne konkurišu za Jugoslovenstvo, i možda jedini u ovoj kući koji nisam Jugosloven, već samo građanin i poslanik, u Narodnoj skupštini Kraljevine Jugoslavije. Ali, ako ja nisam po narodnosti Jugosloven, to ne znači da moja deca neće jednoga dana biti vrlo dobri Jugosloveni. Onako kako smo počeli da nacionalno vaspitavamo omladinu, ona ne samo što će biti dobri Jugosloveni nego ja mislim da oni isto tako mogu postati i dobri Kitajci, Japanci pa i Malinezi. Danas prema tome nema nikakve opasnosti za Jugoslovene u ovoj zemlji.

Za jednoga poslanika ne bi moglo biti veće zadovoljstvo, nego kada bi mogao reći, ako ne za celu zemlju, a ono bar za svoj izborni srez: „Sve je dobro“. Ali kada se vodi diskusija o budžetu Ministarstva finansija, jedan poslanik iz Južne Srbije, ako hoće da bude u dobrim odnosima sa svojom savešću, ne može

kazati da je tamo sve dobro, kao što ne može kazati ni da je sve rdavo. Mora se priznati da je učinjeno prilično na napretku Južne Srbije, jer tamo imamo savršen poredak, imamo sudstvo, koje sa najboljim shvaćanjem vrši svoj sveti zadatak; imamo dobrih osnovnih škola, imamo vrlo dobrih srednjih i stručnih škola itd. Ali pored ovih dobrih ili barem relativno dobrih stvari, imamo i rdavih, koje treba što pre popraviti, jer je to u opštem interesu. Jedna velika nepravda, a svaka nepravda je i jedno zlo, učinjena je, može se reći, na celoj teritoriji Južne Srbije, prilikom tzv. katastarskog premera zemljišta i njegove klasifikacije. Pre svega, to nije nikakav primer, za koga bi se ma i približno moglo reći da je tačan. Ali on je tačan za organe Ministarstva finansija koji po tome premeru razrezuju državne i samoupravne dažbine. Ne može se tačno odrediti šta je nepravilnije i gore: dali premer, ili klasifikacija premerenog zemljišta. Jednome selu nabačeno je da ima nekoliko stotina hektara utrine i ako ono nema ni blizu toliko i na ono zemljište koje narod u stvari nema, on mora da plaća javne dažbine. Koliko je ovo zlo veliko, može se videti samo iz jednog jedinog primera. Jedno selo od 50 domova, da bi moglo naplatiti porez na svoju utrinu moralo je naplaćivati za svako grlo krupne stoke po 150 dinara. Dok je cena stoci bila dobra ovo se još i podnosilo, ali kada je cena stoci pala, seljaci su bili prinuđeni da prodaju svu krupnu i sitnu stoku, a ostavljali su samo volove za oranje, koji ne pasu po utrini i tako već dve godine nemaju nikakvog mala sem volova i kokošaka. Ostavili su utrinu, ne iskorišćujući je, ali ne i plaćaju za nju ništa. Zaista, veće se zlo za jednoga seljaka ne može zamisliti od toga, kada on mora iz ovih razloga da ostane bez stoke, bez koje se život seljaka ne može ni zamisliti, jer on je onda bez mleka, njegove najbolje hrane i bez vune koja mu služi za odeću. Eto to su posledice katastarskog premera u Južnoj Srbiji.

Klasifikacija zemljišta može da posluži samo još kao gori primer. Ljudi koji nisu imali nikakvog znanja, ni smisla za taj posao, vršili su klasifikaciju zemljišta i zato možete danas naći u kamenitom Poreču, Azotu i Morihovu zemljište II i III klase i ako tu rada samo ovas i to obično svake 3 ili 4 godine. Možete pomisliti kakve se misli radaju u glavi jednog našeg seljaka, kada siđe u Veles, Bitolj, Prilep ili Kočane odakle kupuju papriku ili kupus, i sazna da te bašte koje izgledaju kao raj, plaćaju isto toliko poreze koliko i njegovi kamenjari u planini. Ali, što je još gore i od komisija i od klasifikacija, to je što se to ne može nikako običnom žalbom ispraviti, već samo pomoću zvaničnih lica, jer bi trebala da dođe državna komisija i ponovo premeri i ispravke da učini, što bi iznosilo taman toliko hiljada dinara koliko današnje naše siromašno selo ni jedno ne može da da. Tražim od G. Ministra finansija da nađe shodne mere da ovu nepravdu popravi, i zlo izleći. U tome cilju podnosim amandman koji je kratak, i koji glasi: „Ništi se sav rad komisija za premer i klasifikaciju zemljišta, a u Vardarskoj banovini oslobođenoj 1912 godine, naređuje se nov premer i klasifikacija zemljišta koja se ima izvršiti do 1 januara 1933 godine o državnom trošku.“

Sada ću preći na jedno drugo pitanje, koje je od presudnog značaja za dalji razvoj privrednog života velikog dela Južne Srbije. Južna Srbija kao celina, može se slobodno danas računati kao jedna od najsiromašnijih pokrajina naše države. Ono od čega je ona ranije živela bilo je ovo: prvo i pre svega njeni mnogo-

brojni pečalbari išli su po celoj Evropi, a naročito po Americi. Tamo su mnogo radili, a još više štedeli, i svoju uštedevinu slali i donosili u svoju otadžbinu. To je sada onemogućeno. Ta glavna zarada sada je potpuno otpala, a to oseća i narod pa i naša Narodna banka, jer to je bio gotov novac, koji je ulazio u našu zemlju bez ikakvog za to ekvivalenta i bio je vrlo važan faktor za naša plaćanja u inostranstvu. Druga njegova dosta dobra zarada dolazila je od proizvodnje opiuma. I ako je ova biljka dosta ćudljiva, ipak kada u nekoj godini dobro uspe, ona je davala dobru naknadu našem vrednom seljaku. Blagodareći angažmanu koji je naša država uzela na sebe u opijumskoj komisiji Društva naroda, opijum se u ovoj godini prestaje gajiti kod nas, a zatečene robe, ako njenim imaoćima ne pritekne Ministar finansija u pomoć, i to samo u obliku jedne garancije a ne gotovog novca, onda možemo očekivati najmanje 2—3000 stečajeva u Južnoj Srbiji i to najdalje do 1 jula ove godine.

Kakva će to biti katastrofa, o tome ne treba davati nikakvih objašnjenja. Treća zarada, dolazila je od mnogobrojnih stočara i njihovih stoke, koja je imala veliku prođu u Grčkoj, a čuveni kaškavalj trošili su i naši mnogobrojni radnici u Americi i Egiptu. Najnovija ograničenja koje čini Grčka uvozu i određen broj dana u mesecu, kada se sme u toj zemlji trošiti meso, učiniće da i ova grana naše privrede iz Južne Srbije bude upropašćena, jer uvoz stoke u Grčku vrši se i iz ostalih balkanskih zemalja, te i ovako mali grčki konzum neće se samo od nas bavljati.

Četvrta vrlo važna činjenica u privrednom životu Južne Srbije jeste kultura duvana. Dok sve grane privrede Južne Srbije, koje sam do sada izneo, zavise isključivo od inostranstva, dotle razvoj kulture duvana zavisi jedino od razumevanja i dobrog ili pogrešnog shvatanja G. Ministra finansija i samostalne Uprave državnih monopola.

Pre svega moram istaći, da potrošnja duvana uopšte nije opala. Može se šta više tvrditi, da je ona malo porasla, jer duvan ne puše sada samo muškarci, nego ga puše i žene. Puše ga mladi kao i stari. Ko duvan samo jedanput nauči, taj ga puši celog života. U van samo jedanput nauči, taj ga puši celog života. U potrošnji duvana jedino se mora priznati nastao je ovaj preokret. Usled svetske krize, ne troši se više ovaj aromatični skup duvan, već se troši slabijeg kvaliteta i jevtin duvan, t.j. nastupio je preokret ne u kvantitetu nego u kvalitetu. Tako je nastupio zastoj u trgovini duvana u susednim državama Grčkoj, Turskoj i Bugarskoj, gde su gajeni fini duvani za izvoz i koji su donosili velike prihode proizvođačima. Ja ću ovde spomenuti samo Bugarsku, gde su klimatski uslovi gotovo istovetni sa našim u Južnoj Srbiji. Bugarska je iz berbe 1929 godine izvezla dve milijarde i sto miliona leva duvana u inostranstvo. Takav razvoj kulture duvana u Bugarskoj, Grčkoj i Turskoj bio je omogućen na taj način, što je tamo proizvodnja duvana bila potpuno slobodna za izvoz i za unutrašnju potrošnju gde ne postoji sistem monopolski kao kod nas, već postoji sistem banderole. Dok je susedna Bugarska izvozila svoj duvan na milijarde u sve zemlje zapadne Evrope, dotle je naša Uprava monopola uspela da izvozi godišnje samo za nekoliko dinara našeg duvana i to u Čehoslovačku i Poljsku. Duvani Južne Srbije, naročito strumički, pilepski, kavatarski, radoviški i veleški, po kvalitetu ni malo ne ustupaju najboljim bugarskim duvanima; naša Uprava monopola nije uspela da plasira naš duvan nigde u svetu i tako se naš pro-

izvođač ograničio samo da proizvodi duvan za Upravu monopola, a ova je opet iz godine u godinu stavljala sve teže uslove proizvođaču u pogledu kvaliteta, a plaćala svake godine sve manje i manje tako da je berba 1931 godine plaćena u Prilepu, Skoplju, Velesu, Strumici po 16,15 din., a u Radovištu, Kočanu i Stipu ništa više od 12 dinara prosečno po kgr. Ova i ovakva cena dovela je proizvođače u vrlo težak položaj, upravo u jedno bezizlazno stanje. S jedne strane Uprava monopola tipizirala je duvan tako, da proizvođač sme da sadi samo onaj tip duvana, koji mu je odobren, a to su sve sitnolisni i mirišljavi duvani, sem Tetova, gde se gaji krupnolisni duvan. Jedan radnik i to vrlo dobar može, kada je godina sasvim dobra, da izradi najviše 80 kgr. duvana, a za njega dobije 1292 dinara. Kada se uzme da se duvan mora raditi najmanje 285 dana, to onda dolazi da jedan radnik, koji obrađuje duvan, može zaraditi samo 4,50 dinara dnevno. Ali i ta nadnica pripada njemu samo u tome slučaju, ako svaki proizvođač ima svoju njivu, svoje volove i plug. Ali kako su najbolji proizvođači duvana, stanovnici varoši, kojima je proizvodnja duvana jedino zanimanje i pošto jedan varošanin, radnik ne može da drži volove, to on baš i kad ima svoju njivu mora da plati za oranje i nošenje vode pri sadenju duvana. Da se uzore površina, na kojoj se može dobiti 80 kgr. duvana treba da se plati 45 dinara. Kako je potreba za duvan najmanje tri puta da se uzore njiva, što iznosi 135 dinara i toliko isto staje donošenje vode, to sve staje 270 dinara, to znači da jednom proizvođaču, ako mu se u sretnom slučaju plati kgr. duvana 16,15 din., njegova nadnica iznosi jedva nešto više od 3 dinara. Sada sam ja slobodan da pitam G. Ministra finansija, kako može jedan čovek da živi, koji dobije najviše 3—3,50 din. dnevno. Toliko staje danas jedan kgr. hleba.

Kada se još uzme u obzir, da se duvan počinje raditi od polovine marta pa do početka januara meseca, a u sred zime ne može radnik naći nikakav drugi posao, to znači da on od ona svoja tri i po dinara, mora još i zaštediti, da bi imao mrvu hleba za dva i po zimski meseca, kada nije zaposlen sa duvanom. Takva duvan-ska politika, doterala je proizvođače duvana do prošnje i oni bi se odali prošnji kada bi samo imao neko da im udeli. S druge strane govori se: pa ako niste zadovoljni sa cenom duvana; a vi sadite nešto drugo, što je rentabilnije. Ali kada se uzme u obzir, da su te zemlje dobre samo za opijum i duvan, onda je takav odgovor depasiran, jer onda bi se isto tako moglo kazati Vojvodanima, zašto seju pšenicu, kada je nerentabilna, Srbijancu zašto gaji šljivu i vinograd, jer i to nije rentabilno. Ali svaki privrednik zna šta uspeva na njegovoj zemlji, pa ono i proizvodi.

Kada Uprava monopola, odnosno njeni stručnjaci, ne bi bili onoliko kapriciozni kakvi su sada, pa u mesto što teraju narod da gaji monopolisane duvane, koji se nigde u svetu ne mogu unovčiti, već na mesto njih da se gaje duvani lošijeg kvaliteta i krupnolisni, pa da jedan radnik može da izradi tri puta više duvana, nego što je to slučaj s ovim sitnolisnim, onda bi se stanje proizvođača popravilo; ali sa ovim duvanom, koji u jednom kilogramu sadrži od 2.000—3.500 listića, pa za taj broj dobije 3 dinara dnevno, onda je to više nego jedna bezdušna eksploatacija.

U svome ekspezu, G. Ministar šuma i rudnika rekao je ovo: „Mi nismo mogli u našim preduzećima reducirati nadnice u onoj meri, koliko bi to odgovaralo padu cena producirane robe, jer država mora da vodi

računa o socijalnom momentu, i ona ne sme biti eksploator radnika". Ako je taj slučaj, kao što verujem da jeste, prema ovom tvrđenju G. Ministra šuma i rudnika, u preduzećima koja stoje pod Ministarstvom šuma i rudnika, onda je sasvim pravo, da i Uprava monopola to načelo primeni i prema onim mnogim hiljadama radnika, žena i dece, koji za njen račun proizvode duvan, i to u toliko pre, što se kod nas ni u srećnija vremena nije izvezio duvan, nego smo ga sami trošili, a u unutrašnjoj potrošnji duvan ne samo što nije pojeftinio, nego je poskupio, a naročito onaj lošiji, koji troše siromašni slojevi.

Da je Monopolska uprava imala makar i najmanje smisla za duvansku politiku, ona bi se odavno odazvala mnogobrojnim pretstavkama Skopske trgovačko-industrijske komore, koja je, u ime svih proizvođača, nebrojeno puta tražila da se dopusti slobodna proizvodnja duvana za izvoz. Da je to na vreme učinjeno, ljudi preduzimljivog duha našli bi pijace za naš duvan. Ali, to, istina, nije mogla da učini jedna skroz birokratska ustanova, kao što je Uprava državnih monopola, u čijoj se Upravi nalazi jedan naš priznati dramski pisac, jedan zubni lekar it.d., kojima svaka čast i poštovanje, ali oni sa duvanskom politikom nemaju nikakve veze isto tako kao što ni oni koji sugrađani koji proizvode duvan nemaju nikakve veze sa „Sestrom Leke Kapetana“, ni sa vađenjem zuba i varenjem piva.

Istina, u novom Zakonu o monopolu duvana dozvoljeno je sađenje duvana, ali samo preko duvanskih zadruga. To je isto kao i da nije dozvoljeno. Istina, zadruge su dobra stvar, ali ih treba imati, i treba imati uslova za njihovo osnivanje. Moderno zadrugarstvo niče tamo, gde je staro porodično zadrugarstvo izumrlo. Taj slučaj u Južnoj Srbiji još nije nastupio, jer tamo još ima porodičnih zadruga, u kojima ima po 30 i više duša, a zadruge od 15—20 duša mnogobrojne su. U tim mestima teško ide za sada sa osnivanjem zadruga, i zato, ako se ozbiljno misli da se proizvodnja duvana za izvoz odobri, onda, pored duvanskih zadruga, treba dozvoliti i individualno svakome licu koje želi da gaji duvan za izvoz. Ne treba se bojati toga, što je pala cena duvanu u inostranstvu, pa je prestao izvoz iz susednih zemalja. Tu može biti reč samo o skupim duvanima, a naš će proizvođač gajiti onakav duvan, kakav se danas u svetu troši.

U ime socijalne pravde, molim G. Ministra finansija, da preporučí Upravi državnih monopola, da onim proizvođačima duvana, kojima je duvan uzet po najnižim klasama, a tip je aromatičnih i sitnolisnih duvana, da im se da jedna naknada od 20%, kao što je to i ranije Uprava radila, kada se dokazalo da je duvan slabo plaćen; a tako isto da se poboljšaju cene duvanu za berbu 1932 god., koje su po novom cenovniku snižene od 25—40%; ili neka dozvole svakome da sadi samo onaj duvan, koji će proizvođaču biti rentabilan. Visoke cene, koje su naznačene u cenovniku za otkup, koji govori o cenama od 80—100—120 i 140 dinara po kilogramu, obične su reklame. Da čovek dobije jedan kilogram duvana, koji će mu se platiti 140 din. njemu treba da ima najmanje 1.000 kgr. duvana, pa da dobije jedan kgr. takvog duvana. Ove godine u Prilepu je otkupljeno 1.800.000 kgr. duvana, ali nema nijednog kilograma koji je plaćen 120 din.

Prema tome ta cena je najobičnija monopolska reklama, koja nema nikakve stvarne podloge, To je samo reklama kao i ona reklama što je pre nekoliko

dana izišla u jednom ovdašnjem listu gde se kaže: da je Južna Srbija za svoj duvan dobila 150.000.000 dinara. To nije istina, gospodo. To je nemoguće, jer Južna Srbija ove godine dala je nešto više od 5 miliona kilograma duvana. U najboljim proizvođačkim mestima plaćan je duvan prosečno 16 i 15 dinara, dok se u Kočanu, Radovištu, Štipu plaćao oko 12 dinara. Prema tome ne može da bude reči o nekih 150.000.000 dinara, nego samo može biti reči o nekih 70.000.000 dinara. Kad se uzme da je odatle odbiven porez, da su odbiveni svi opštinski prirezi, koji nisu ni malo mali u Južnoj Srbiji, ta basnoslovna suma, o kojoj se tako mnogo govori, to je samo jedna reklama Monopolske uprave bez ikakve podloge, od koje naša proizvodnja nema nikakve koristi.

Zato molim G. Ministra da preduzme mere i da od Monopolske uprave stvori takvu instituciju, koja će da vodi računa ne samo o državnom fiskusu, nego da vodi računa i o onim mnogobrojnim izdatcima, koji su u glavnom uzrok da je fiskus tako i u tolikoj meri veliki i koristan za našu zemlju.

Verujući u dobru volju i u sposobnost G. Ministra da će ovo da popravi, izjavljujem da ću glasati za budžet Ministarstva finansija ovako kako je predložen.

Pretsednik Dr. Kosta Kumauđi: Ima reč g. Pero Grajić.

Pero Grajić: Gospodo, dozvolite mi i imajte strpljenja da vam i ja u ovoj budžetskoj debati rečem nekoliko reči, kojima bi prikazao jednu veliku i opštu potrebu naroda ovoga Sreza mrkonjičkog, Vrbaske banovine, kojeg ja ovde zastupam.

Gospodo narodni poslanici, godine 1898 osnovana je u našem gradu Katastarska evidencija, jer su to iziskivale potrebe države i naroda ovoga sreza koji broji 27.441 dušu.

Po Uredbi o organizaciji finansijske struke i službe finansijske upravne vlasti broj 7494 od 9 oktobra 1927 godine, koju je izdalo Ministarstvo finansija, ukinute su počev od 1 januara 1929 godine više Katastarskih uprava — evidencija, a po rešenju tadanjeg biv. Ministra finansija broj 63470 od 11 decembra 1928 godine, naslov četvrti, stav treći, određeno je da se u Jajcu obrazuje Katastarska uprava za područje Poreskih uprava Jajce i Mrkonjić Grad.

Ovo rešenje biv. G. Ministra finansija, kojim se naša katastarska evidencija spaja pod Katastarsku upravu jajačku, od velike je štete po narod ovoga sreza i po interese same države.

Po narod je štetno za to što on za svaku sitnicu i izvidaj katastarskog stanja mora ići u Jajce, koje je udaljeno od Mrkonjića Grada 24 kilometara, a od jedinih sela i opština od 40—60 kilometara.

Između naših sela i Jajca nema u opšte nikakvih komunikacija, nema železnice, državnih cesta ni uređenih seoskih puteva.

Seljaci koji treba da idu u Jajce radi katastarskih poslova moraju upravo pešačiti od 40—60 kilometara, što je za njih skopčano sa velikim troškovima i gubitkom vremena za svako putovanje po tri dana. To je jedno, a drugo je ovo: u našem srezu nema mnogo plodnog zemljišta. Od čitave površine nema ni jedne četvrtine obradivog zemljišta i to što ima veoma je slabog kvaliteta.

U koliko nekretnine dolaze u promet za kupoprodaju zbog pomanjkanja obradivog zemljišta — svaka se čestica cepa po deset puta, jer niko neće da prodaje čitavih čestica, već ih po nuždi po malo cepa. Zato i

jeste velika potreba da kod nas postoji Katastarska uprava, da narod može brže i jevtinije izvoditi geometara na lice mesta da cepa čestice i svršava kupoprodaje. Treći je razlog deoba.

Narod se svake godine množi i deli na samostalan život, a s tim u vezi deli i svoju zemlju, koju sa istih razloga, kao i kod prodaje u najviše slučajeva cepa na male čestice. Za ove deobe neophodno mu treba geometar, jer se bez njega ne može niko podeliti. Četvrti je razlog ovo: u našem srezu ima mnogo i mnogo familija, koje su se sve, prije nekoliko godina, u naravi podelili, a te se deobe zbog nekih tehničkih poteškoća, kao odsutnosti nekih dionika, maloletnosti it.d., nisu do danas provele kod katastarskih evidencija, gruntovnice i Poreskih uprava. Zbog toga jedni za druge plaćaju poreze, pa geometar imade pune ruke posla, dok se takvim kod Poreske uprave raspiše poreza. — Ako bi narod ovoga sreza zbog svršavanja poslova gore pobrojanih i dalje morao ići u Jajce, koje je toliko udaljeno i nema nikakvih komunikacija, to bi ga ekonomski upropastilo, tim više, što bi za izviđaje, prodaje i deobe morao voditi geometra na tako daleki put i plaćati mu velike putne troškove. — Šta više, zbog velikih putnih troškova i dangube te zbog velikih putnih troškova geometra, narod ne bi ni svršavao nikakvih manjih poslova kod Katastarske uprave u Jajcu; on bi se u naravi delio, cepao čestice, prodavao pocepane, a to se sve ne bi nigde provodilo, ni kod geometra, ni kod gruntovnice, ni kod poreske uprave. Na taj bi se način zapetljalo čitavo poslovanje i kod geometra i kod gruntovnice i kod Poreske uprave, pogotovo kod poslova manje vrijednosti, pa se za kratko vrijeme ne bi znalo, ko je pravi vlasnik, a ko posednik koje čestice i za koga plaća poreze. — I danas takovih slučajeva imade veoma mnogo. Oni će se umnožiti u tolikoj mjeri, da će nastati upravo haotično stanje, koje se kasnije neće dati ni popraviti. To su neizlečive i katastrofalne posledice po državnu upravu zbog spajanja naše katastarske evidencije sa jajačkom, koja će državu stajati ogromnih novaca dok ih izleči. Osim toga, službena putovanja geometra iz Jajca u naša sela stajace takođe državu ogromnih troškova, mnogo više nego onda kad mu je sedište bilo u Mrkonjić Gradu. Ovim spajanjem država nije dobila ništa i u Jajcu će morati da drži istog geometra i zvaničnika koji su bili u Mrkonjić Gradu, za svršavanje poslova Sreza mrkonjičkog. — Cilj reforme finansijske upravne vlasti može biti samo to, da pojednostavi poslovanje i smanji režiju. — Ovakovim spajanjem nepostizava se taj cilj već poručuje naopak efekat. Nanosi se i narodu i državi ogromna šteta, šta više dovodi se u pitanje i sama svrha svih ustanova, jer ako se jedanput zamrši i zapetlja katastarska evidencija, gruntovnica i propis poreza, onda se to neda više popraviti.

Onaj koji je na tu ideju došao, možda nije ni mislio, kuda sve to vodi. Možda nije ni predviđao, kakvim će rđavim posledicama to spajanje uroditi. Da je to video kako to vidimo mi, čije se kože tiče, sigurno ne bi ni izdavao takvo rešenje. Zadaća je Kraljevske vlade, da iz temelja leči i popravlja sve ono, što su bivše Vlade slabo rešile i uredile i ovo je jedan slučaj koji treba popraviti brzo i odlučno, dok se to nije provelo u delo. Ovakvih sličnih slučajeva sa katastarskim evidencijama ima još u Bosni i Hercegovini, koje bi trebalo što pre povratiti gde su i bile.

U ime naroda moga sreza obraćam se Gospodinu Ministru i Kraljevskoj vladi sa molbom da što pre

Katastarsku upravu za Srez mrkonjićgradski uspostavi.

Završujući ovaj svoj govor, pouzdanc se nadam, da će Kraljevska vlada ovu grešku što pre ispraviti, i izjavljujem, da ću glasati za predloženi budžet Ministarstva finansija.

Pretsednik Dr. Kosta Kumanudi: Ima reč narodni poslanik g. Aleksa Obradović.

Aleksa Obradović: Gospodo narodni poslanici, kao pretstavnik jednog dela centra Šumadije, Kragujevca i Sreza kragujevačkog, smatram za svetu dužnost da uzmem učešća u ovoj specijalnoj debati. Gospodo poslanici, u ovom visokom Domu, evo već skoro 20 dana, debatovalo se i govorilo se mnogo i mnogo, da ne kažem i o onome što je trebalo i što nije trebalo, ali svaki govor, svaki prigovor ima i svoje dobre strane, pa moramo sve primiti, jer ne bi ni valjalo, kad bi bilo sve jednostavno. Gospodo, kad pogledamo onu cifru, koja iznosi oko 5 milijardi, to zbilja svakoga od nas, svakog rodoljuba mora malo da zabrine. Ja neću da osudim, ali ću da stavim primetbe i opaske u tome pravcu da tu sumu za ovakvu i ovoliku državu smatram velikom. Velikom sumom, jer to ide samo na plate i penzije. Ali, gospodo, šta ćemo, primalo se i šta treba i šta ne treba i što valja i, da ne kažem, što ne valja, ali što je slabije, penzionisalo se i što je trebalo penzionisati i što nije trebalo penzionisati. (Odobranje). Sad, gospodo, kako da se snademo? Nije se lako snaći ni samoj Kraljevskoj vladi. Mi smo uvereni, imali smo prilike da se uverimo, da kod naše Kraljevske vlade postoji dobra volja, a takođe, i kako u narodu tako i među nama, od najmanjeg do najvećeg, svi imamo raspoloženje, da se radi i uradi dobro, dobro za narod a dobro narodno, to je dobro državno. Ali, gospodo narodni poslanici, u pogledu činovnika, kaže se, da ih treba da reduciramo, da ih najurimo, malo nezgodan izraz, najuriti. Reducirati činovništvo! Tu ima ljudi koji imaju po 10 i više godina službe i koji su stekli pravo na penziju. To su mladi ljudi i nije to lako dati im penzije; mi ih moramo ostaviti da rade, pa koliko urade, a oprezno ostale reducirati, ostaviti Bogu da ih reducira za izvesno vreme, kao i invalide.

Mi se samo na taj način možemo kurtalisati te velike pozicije. Što se tiče onog drugog dela budžeta gospodo, o onom drugom delu budžeta, ja sa žaljenjem mogu da kažem, da je on mali. Mene bi mnogo više radovalo, da je taj deo budžeta veći, ne zato što sam ja raspikuća ili što sam ja toliko galantan, no veli jedna poslovica kod nas — ja nisam stručnjak, ali sam priyrednik — u privredi se kaže suvišna štednja ona je štetna, a štetna je, gospodo, zato što ne dozvoljava, da se investira ono što je društvu potrebno. A kad ne bude investiranja, onda ne možemo tu ni zaposliti tu našu radnu snagu, već, hteli ne hteli, moramo da je izdržavamo. Mi ne smemo dozvoliti, u ovom vremenu, da gledamo na ulicama gladne, mi ne smemo dozvoliti, da se niko danas pati i muči toliko. Prošla su ta vremena, kada se društvo delilo po klasama. Mi moramo, ruku pod ruku, jedan drugoga podizati i pomagati. Kad bi imali onaj drugi deo budžeta, mnogo veći, kako bi nam to lepo došlo sada za ovu našu masu nezaposlenih.

Uzmite samo naše puteve. Kakvi su nam putevi, koliko bi se tu zaposlilo, i da ne govorim o onim drugim investicijama, koje trebamo.

Gospodo, sada o budžetu. O tome je govoreno dosta. Ja neću da se upuštam u pojedinosti, nego ću da

predem malo na krizu. Što se krize tiče, ja o njoj imam sasvim drugo mišljenje, ne kao stručnjak, ali kao privrednik. Ja, kao poslovan čovek, poznajem naše susjedne države prilično i poznajem mnoge države na zapadu u toliko u koliko sam imao i imam s njima poslovne veze. Druge su prilike kod tih država, sem dve tri u našoj neposrednoj blizini, mi smo s njima donekle jednaki, a one druge su sasvim drukčije. Ja, gospodo ne mislim, i ako naši stručnjaci i velike ekonomiste vele, da je to svetska kriza i da je talas krize i nas zakačio. Pravo da vam kažem, ja tu imam drugo mišljenje. Ja smatram i mislim, da je ovaj talas zime, koji je došao sada kod nas, da je on blaži, i to blaži, i to bi isto bilo i za krizu. Nije, gospodo, to. Kod nas su četiri druge glavne stvari, koje su prouzrokovale današnju krizu, o kojima ne bih želeo da govorim, ali ću morati i ako sam lojalan, iako sam prilično taktičan, ali moraću i tu da se malo dočepam. Kod nas je kriza poverenja, poverenja, gospodo! Drugo, gospodo, da ne kažem poremećeni Zakon kod Narodne banke, no izmena Zakona kod Narodne banke, na koju mi ne možemo još da se prilagodimo. Ali što se mene tiče, ja našim ekonomistima i našim stručnjacima, i Upravi naše Narodne banke, moram donekle da odobrim. Gospodo, bolje je imati jednu zlaticu u džepu zdravu, nego imati gomilu papira. Lepo je sinoć G. Ministar finansija kazao: Ja, što se mene tiče, ja verujem da se neću sa vama mnogo složiti, ali to je moje mišljenje. Gospodo, dakle, kriza poverenja. Pa onda drugo, gospodo, to jest treće: Žitni zakon. On je imao najbolju nameru da se pomogne našoj poljoprivredi i mene je taj zakon obradovao, i ja sam se zaradovao da se pomogne jednom velikom delu naših poljoprivrednika.

I mi svi znamo, kad je taj deo naših privrednika imao, i kad je njemu bilo dobro, bilo je dobro državi i nama svima. Zato me je taj Žitni zakon i obradovao, ali se na praksi nije pokazao ni najmanje zgodan; da li što mi nemamo ljudi organizatora, ili je naš mentalitet takav, da ne umemo nikakvoj novini da se prilagodimo, svakako nešto ima; i u glavnom ovo je jedan od uzroka neuspeha toga Zakona.

Gospodo, jedan naš drugi poljoprivredni artikal, sticajem prilika, je utučen, ubijen, ne da se smanjuje, nego je baš ubijen, a mi smo ga novim dažbinama. ovom trošarinom dotukli. Ja sam iz jednog dela Šumadije je baš najviše proizvodnje rakije, pa iako nije popularno baš braniti rakiju kao piće, ali može da se brani kao artikal, koji doprinosi veliku korist narodu, a doprinosi i našoj državi i našem društvu.

Gospodo, ja moram da se dotaknem malo i pitanja tih naših državnih službenika. Ja baš neću kazati da su oni svi rdavi. Svuda ima izuzetaka, u svakoj društvenoj klasi ima dobrih, vrlo dobrih i odličnih, ali ima i onih drugih, ja neću da kažem, vi već znate kakvih. Sada što da radimo? Bar za nas u pretkumanovskoj Srbiji ova trošarina je nova, a oni delovi naše države gde je ona i ranije postojala nekako su se prilagodili tome zato, što su onda bila bolja vremena i što je to bilo u jednoj državi, koja je umela da stegne i da radi šta hoće i kako hoće, dok to kod nas nije lako sprovesti. To je, gospodo, u nekoliko okruga predratne Srbije još jedini artikal, za koji narod može da nađe kupca, dok za druge proizvode, na primer za stoku on danas prosto kupca naći ne može ni u kom slučaju. Zato ja molim Kraljevsku vladu da nastoji da se mi kurtališemo te trošarine na vino i rakiju. (Pljesak).

Pretnednik Dr. Kosta Kumanudi: Molim vas da izvolite završiti.

Aleksa Obradović: Gospodo, kada se govori o seljačkim dugovima, treba da se govori i o dugovima kod drugih klasa. I kod trgovaca i trgovčiča i zanatlija. Kod zanatlija su takve teškoće, da se više ne mogu izdržati. (Pljesak). Industrija preovlađuje i zanati zaostaju. Nešto što je industrija potiskuje, a nešto što ih i samo vreme nagoni da moraju ostajati tako reći bogalji kod svoga zanata. Lepo reče jedan od predgovornika, da trgovcima pretstoji teška budućnost, jer oni imaju da se bore sa raznim teškoćama, a naročito sa onim povlašćenima, a za zanatstvo nastaju takođe vrlo teška vremena.

Ja bih, gospodo, imao još dugo i dugo da govorim, ali vidim da je vreme žuriti. Govorilo se dosta. Ja ću samo da učinim apel na našu Kraljevsku vladu. Verujem u njen patriotizam, jer u njoj sedi i moj odličan prijatelj, Dragutin Kojić, naš vođ iz Šumadije i predstavnik našeg naroda. Ja verujem u nju i molim da ima u vidu uvek interese naroda, jer narodni interesi su državni interesi. Ja ću, gospodo, za ovaj budžet glasati i uvek korisne i dobre stvari pomagati. (Pljeskanje i odobravanje).

Pretnednik Dr. Kosta Kumanudi: Ima reč g. Vlado Spahić.

Vlado Spahić: Gospodo narodni poslanici, od kako se sastao ovaj visoki Dom, pa za cijelo vreme njegovog rada, iznošene su u njemu narodne potrebe, brige, strahovanja, teške i lepe perspektive daljeg njegovog razvoja i budućnosti. Dok se Adresna debata kretala više na terenu, na terenu na kome je trebalo utvrditi naše političko stanovište prema Besedi i mislima u njoj iznesenim, budžetska debata došla je poslije toga sa napomenom, da se kroz nju iznesu sve misli i predlozi praktičnog, upravno ekonomskog i uopšte privrednog karaktera, od kojih će zavisiti dalji naš razvoj i napredak.

Ja ću kao privrednik vrlo rado priznati da su obe debate iznele istinski mnoge korisne misli i predloge i bila bi velika pogreška, ako bi te misli i ti predlozi ostali samo kao odjek, kao eho, u ovom vidokom Domu.

Odavde, iz ovog Doma, one treba da se prenesu dalje u ministarske odaje i stručna tela, gde će im se potražiti ne samo opravdanost, nego i sretstva za primenu i uvođenje u život. Drugim rečima kazano, ja se pouzdano nadam, da će Kraljevska vladu, odgovarajući intencijama Njegovog Veličanstva Kralja iznesenim u Besedi jednim ubrzanim tempom početi svestrano obnovni rad.

A drugovi, narodni poslanici, vrlo rado verujem, nesmetano će i dalje ostati, u najintimnijem kontaktu sa narodom, na terenu, posvetivši i dalje ovim pitanjima sve svoje slobodno vreme.

Uska saradnja Narodnog predstavništva sa Kraljevskom vladom osetiće se na takav način još bolje, a široki narodni slojevi brzo će osetiti harmoniju koliko potrebnu ovih dvaju činilaca.

Realno vreme prisiljava nas da budemo realni, kratki i odlučni. Moja je namera da ovde u diskusiji o budžetu Ministarstva finansija govorim o pitanju koje najviše interesuje moj kraj, moj izborni srez Stalac i njegovu širu okolinu u kojoj je duvan glavni proizvodni artikl, te prena tome i glavno vrelo prihoda, od koga živi 60—70% tamošnjeg stanovništva.

Gospodo, narodni poslanici, za tekuću godinu u Primorskoj banovini odobrena je sadnja duvana oko

200,000.000 strukova, a Primorska banovina podijeljena je na dva inspektorata i to: Sarajevski i Splitski.

U objavi uprave Državnih monopola o sadnji duvana predviđeno je, da se broj strukova odobrava u pojedinim opštinama, a u slučaju eventualnog neiskorišćenja izričito stoji, da jedna opština ne može drugoj ustupiti, virmanisati, bez prethodnog odobrenja Uprave državnih monopola.

Pošto je za sadnju duvana određen kratak rok — 15 april — ovo virmanisanje treba prepustiti stanicama radi kraćega postupka, jer dok stanice dobiju odobrenje od Uprave monopola neće se moći iskoristiti određeni broj strukova, mnoge će opštine ostati prikraćene.

Nadalje, u objavi takođe nije predviđeno u koliko se sadnja duvana ne iskoristi u reonu jednog inspektorata, da ovaj može ustupiti drugome. S obzirom na ove činjenice, bezuslovno treba odobriti inspektoratima da svaki u svome delokrugu odobrava virmanisanje pojedinim stanicama a ujedno da jedan inspektorat može drugome ustupiti broj neiskorišćenih strukova duvana. Ovaj je postupak mnogo jednostavniji, obavio bi se blagovremeno, dok ako ostane kako je predviđeno i utvrđeno u objavi, nesumnjivo će nastati konfuzija, iz koje će rezultirati velike neprijatnosti kako za proizvođače tako isto i za državne organe, a što je najvažnije neminovno će se dogoditi da će predviđeni broj strukova ostati neiskorišćen. Prema tome molim G. Ministra finansija da izvoli preduzeti da Uprava državnih monopola reši ovo pitanje na način kako sam ga izložio koje je u interesu i Državnih monopola i proizvođača.

Zakonom o državnom monopolu, § 28 stav I, predviđeno je, da se duvan ne smije podbirati — otpočeti brati dok se ne prebroje strukovi. A to je ne samo u Hercegovini nemoguće već to vredi i za sve druge krajeve, jer duvan čim je zreo mora se bezuvjetno početi sa podbiranjem, inače prezrije i kvalitet mnogo gubi u vrednosti, zbog čega bi proizvođači pretrpeli veliku štetu.

Molim G. Ministra da se o ovome strogo vodi računa i da se na vreme izmeni ili nadopuni § 28 kako bi se duvan mogao brati, odnosno podbirati čim je za branje zreo, ne čekajući na brojenje.

Jer ko će garantirati da će biti dovoljan broj državnih organa, kad je i onako redukeija na pragu i da će oni na vreme moći prebrojiti duvan.

Po § 23 Zakona o proizvodnji, proizvođač mora vratiti dozvolu do 15-IV, ako ne posadi određeni broj strukova duvana poradi ispravke, a ako ne posadi ništa onda, analogno tome, gubi dozvolu za sadnju. Rok od 15-IV apsolutno je kratak, uopšte se ne može ni zamisliti da se sadnja može obaviti na vreme. Ako ostane na snazi § 23 na sto muka i kijameta udarili bi i državni organi i proizvođači. Da se sadnja obavlja glatko i bez ikakvi smetnji traži i molim da se produži rok za sadnju mesto 15-IV do 20-V. Zapravo daje i ova godina gde je zima oštra i duga, pa vas pitam, gospodo narodni poslanici, naročito vas iz dvanjskih krajeva koji poznajete prilike: može li se sadnja duvana obaviti do 15-IV i ujedno vas pitam s obzirom na klimatske prilike može li se protegnuti, odnosno primeniti § 23 na celu državu. Ja odlučno tvrdim da ne može i zato je potrebna izmena ili nadopuna § 23 u smislu ovog mog izlaganja.

Zakonom je predviđeno — § 35 da kod otkupa duvana, bez obzira na broj vage, bude samo jedan poverenik dok se do sada praktikovalo da svaka vaga ima svoga poverenika. Po mome mišljenju ova izmena nije dobra i nije umesna a evo zašto. Kada je jedan poverenik svakako će otkup ići teže, nastaće česti i razni prigovori, pritužbe, protesti pogotovo gde je pet do šest vaga. Jedan poverenik nije u stanju, nije kadar da udovolji svojim dužnostima, a najposle sve komisijske troškove plaćaju proizvođači, pa kad oni plaćaju imaju pravo i tražiti da kod svake vage bude poverenik, jer na taj način otpada svaki prigovor i otkup se obavlja glatko i brzo. Ovo je mišljenje i raspoloženje hercegovačkih proizvođača, a ja mislim da je isto i kod proizvođača iz drugih krajeva.

§ 69 stav III Zakona sa kojim je predviđeno, da proizvođač duvana ne može biti trafikant. Ovaj bi se paragraf mogao primeniti samo na gradove, jer ako se primeni na sela u krajevima gde se duvan gaji, onda nestaje seoskih trafika, a time bi se pojačao šverc duvana, što mislim da nije u interesu ni Uprave državnih monopola i s obzirom na ovu okolnost tražim izmenu § 69 da i proizvođači mogu biti trafikanti.

Nadalje u našoj državi ima 6 kategorija po kojima se procenjuje i otkupljuje duvan i to: ekstra, I, IIa, IIb, III i IV. U Primorskoj banovini nema ekstra, I i IIa, no samo ima duvana dve kategorije i to: IIb, i III. U kategoriju IIb spada oko 90%, a u kategoriju III 10%.

Po kulturi i kvalitetu zemlje, klimatskim prilikama, radu i obradi duvana, bezuvjetno trebalo bi uspostaviti IIa kategoriju, kao što je i ranije bila postojala.

Pretsednik Dr. Kosta Kumanudi. Molim, gospodine poslanice, da završite svoj govor.

Vlado Spahić: Hercegovački duvani su nadaleko poznati i priznati kao: neumski i šuma trebinjska, odakle se u svoje vreme duvan slao turskim vezirima i sultanima u Carigrad.

Meni je takođe poznato, da su sve do 1914 godine dolazili iz Egipta trgovci svake godine u Hercegovinu i kupovali 30 do 40 vagona duvana, koji su mešali sa Egipćanskim i osvajali svetske pijace.

Gospodo, narodni poslanici, ove godine duvan je u Hercegovini otkupljivao po niskoj ceni, i ja neću da navadam klase i cene za svaku vrstu, ali je prosečna cena duvanu bila oko 12 dinara po kilogramu, te s obzirom na uloženi trud i rad cena nije zadovoljavajuća jer se oko duvana radi 10 meseci i zanemaruju se svi drugi poslovi, te je cena otkupna bila malena.

I pored toga, što cena nije zadovoljavajuća za ovu godinu, Uprava državnih monopola, snizila je cene skoro za 30%, tako da će u ovoj dobroj rodnoj godini prosečna cena duvana u Hercegovini postići se od Din. 8.50 do maksimum 9 dinara.

Dobio sam od nekoliko proizvođača iz moga izbornog okruga pisma, u kojima mi kažu, da im se više duvan neisplati saditi po sadanjim sniženim cenama, što znači da u Hercegovini nema više života, nema opstanka.

Vinograde pokosila je filoksera, a u koliko vina ima cena mu je minimalna i nema nikakve tražnje, a u koliko je i ostalo vinograda oni se ne isplate obrađivati, jer narod nema sretstava i iscrpljen je, pa se i nehotice nameće pitanje odakle će narod živeti.

U ovom teškom, mučnom i kritičnom vremenu a s obzirom na napred izloženo, molim G. Ministra fi-

nansija da cena duvanu ostane nepromenjena, da ostane kao što je bila i prošle godine.

Kako je vreme moga govora pri kraju, a imao bih još da govorim, to ono što sam hteo sada da izložim, ostaviću za drugi put, jer su o tome govorili g.g. poslanici, a naročito zbog toga što se interesi proizvođača iz Vranje potpuno poklapaju sa interesima onih iz Hercegovine, te o tome biće prilike da još govorim.

A sad na koncu ovoga svoga govora konstatujem sa zadovoljstvom jednu činjenicu: da smo postigli jednu jednodušnost da se pomogne našem težaku. Jer težaka podići i pomoći, znači podići državu. Po mome mišljenju najbrži i jedini put da se težaku pomogne jeste put preko zadruga i sokolskih četa koje treba izdašno pomagati. A od nas mnogo zavisi kako ćemo i koliko raditi. Jer kako budemo radili onakve ćemo i rezultate postići.

Pretsednik Dr. Kosta Kumanudi: Završen je pretres VIII razdela budžeta Ministarstva finansija. Prelazimo na glasanje. Glasa se sedenjem i ustajanjem. Gospoda koja su protiv, izvolite ustati. Molim g. sekretara da čita partiju po partiju ovoga razdela.

Sekretar Milan Mravlje čita: VIII razdeo (rashodi Opšte državne administracije — uprave) partija 371 po predlogu Finansijskog odbora.

Pretsednik Dr. Kosta Kumanudi: Prima li Narodna skupština partiju 371 po izveštaju Finansijskog odbora? (Prima). Gospoda koja su protiv, neka izvole ustati. (Svi sede). Objavljujem da je pročitana partija usvojena prema izveštaju Finansijskog odbora. Izvolite čuti dalje.

Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem, o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini, usvojila ceo budžet rashoda Ministarstva finansija VIII razdeo i to od 371 do zaključno partije 396 prema izveštaju Finansijskog odbora.

Pretsednik Dr. Kosta Kumanudi: Objavljujem da je Narodna skupština usvojila predlog budžeta rashoda Ministarstva finansija, razdeo VIII. Sad prelazimo na budžet prihoda. Reč ima g. Vitomir Davidović.

Vitomir Davidović: Gospodo narodni poslanici, pred nama se nalazi predračun prihoda državnog budžeta za 1932-33 godinu koji se ovde ima pretresti i utvrditi.

U političku stranu ovoga predloga ja neću da ulazim jer su to dovoljno u načelnoj i specijalnoj debati istakla gospoda govornici. Samo hoću pošto nisam govorio u načelnoj debati, da naglasim ovo: da pored onako divnih govora, koji su bez sumnje svi prožeti dobrom namerom, onaj pasus i izvesne gospode koji pomalo miriše na plemenski šovinizam, nije trebao da dođe i to od gospode koji za sobom imaju reputaciju pobornika jugoslovenske misli.

Ja sam, gospodo, samo to hteo kao seljak iz Šumadije da izjavim da žalim što su te sugestije pale kada za iste nema povoda. I ja ponavljam da nema više ni srpskog, ni hrvatskog, ni slovenačkog pitanja, jer je to za svagde rešeno i skinuto sa dnevnog reda, i oni koji ga ma u kom bilo vidu, ma i nesvesno potržu, neće time poslužiti ideju kojoj služe.

Gospodo, u predlogu prihoda predviđaju se prihodi u iznosu oko 5 milijardi, koje naš narod ima u neposrednim i posrednim porezima da plati. A oko 2 i po milijarde viškova prihoda na privredna preduzeća. Dali će se ovo ostvariti? To je jedno pitanje na koje ni jedan ekonomist u ovim sadanjim prilikama sa sigurno-

nošću ne bi mogao reći. Ali Gospodin Ministar finansija, ceneći prihode iz ove prošle i ranijih godina došao je do ovih cifri kao ostvarljivih. A da su one neostvarljive, svakojako da bi Gospodin Ministar finansija potražio izvora i u drugim novim oporezivanjima. Jer što državi treba, platiti se mora.

Da li su ova državna potraživanja i ova plaćanja trebali da budu manji, to, gospodo, zavisi od rashoda a kad rashodi iznose tu cifru, koju je Narodna skupština primila i utvrdila, onda joj se pokriće naći mora, ako nećemo deficita, — a mi ih nećemo.

Ja držim da je prvo trebalo utvrditi ovde, u Narodnoj skupštini prihode, a prema tome rashode, i trošiti onoliko koliko se ima.

Gospodo, jedan od viđenih naših privrednika na jednom skupu, pre izvesnog vremena, rekao je: da naš seljak čuva novac u čarapama i slamnjačama. Ovo je međutim potpuno netačno tvrđenje bilo, što mi je dalo povoda da napomenem, G. Ministar finansija a i Finansijski odbor propustio je, da u Finansijski zakon unese jednu korisnu odredbu, kojom bi se dalo ovlašćenje Kraljevskoj vladi, da ona u momentu kad sa potrebno nađe, može oporezovati ležeće kapitale one što su zaključani u trezorima i sakriveni na drugim mestima.

Jedna ovakva zakonska odredba korisno bi poslužila, jer bi naterala one, koji su novac zaključali, da ga iznesu i time pomognu privredi, koja bi dobila veći zamah i ne bi bilo bojazni da li će se ovi prihodi ostvariti.

Gospodo, kod nas postoje izvesni fondovi, kao na primer Fond eksekutivnih troškova i drugi, koji u budžetu nisu pokazani, i ako su to takode državni prihodi, jer se naplaćuju za podmirenje rashoda državnih organa. Ja bih bio zato da se ovi fondovi pokazuju i budu sastavni deo državnog budžeta, kako bi državni ovi prihodi i rashodi podlegli kontroli Narodne skupštine.

U partiji I pozicija 1 prihod od zemljarine predviđen je 510 miliona, dakle manje za 100 miliona od sadanjeg budžeta, odnosno 150 po predlogu Finansijskog odbora. To je 20% odnosno 30% manje, sa kojim se procentom smanjuje porez na zemljarinu, u kom je u smislu G. Ministar finansija podneo Predlog zakona o izmeni Zakona o neposrednom porezu i katastru, na čemu sam mu zahvalan što shvata interese i teško stanje naših zemljaradnika.

Ali, gospodo, ja ovde moram da konstatujem, da ova partija nije dovoljno smanjena s obzirom na pad poljoprivrednih produkata, čije su cene pale za 50—70% a porez od zemljarine predviđa se sa smanjenjem od 20%, odnosno 30%.

Čist katastarski prihod kao osnov poreza na zemljarinu, zasnovan je na katastarskim lestvicama na podlogu cena poljoprivrednih produkata iz 1925 godine, i ja se bojim; da se zbog ovog ova pozicija neće ostvariti u predviđenom iznosu. Ipak državni porez na zemljarinu podnošljiv je. Ali opštinski prirezi u selu dostižu 20—30% od čistog katastarskog prinosa, tome još kad se doda banki i verski prirez, onda izlazi da u mnogim mestima javne dažbine dostižu 40—50% od čistog prihoda. I na taj način javne ustanove postaju ortaci u приходima privatnih imovina.

Naročito ovo je teško podnošljivo u voćarskim krajevima, kad voćnjaci ne donesu ploda, a opštinski prirez mora da se plati, koji u mnogim opštinama

dostižu 200 pa i više dinara na jedan hektar. A kako onda da plati kad voćnjaci ne donesu nikakav prihod.

Dok su ovako veliki opštinski prirezi na selu, u varoši vidimo da su četiri do pet puta manji, jer svoje rashode podmiruju putem trošarina, koje posredno ili neposredno plaća selo. (Pljeskanje).

Gospodo, ja ovo iznosim jer zdrave državne finansije mogu biti zdrave onda, ako su i samoupravne dažbine podjednake i zdrave. U partiji I poziciji V prihod od društvenog poreze predviđen je u 80,000.000, dakle 50% manje no u ovoj godini. Ovde se nazire i predviđa smanjenje ovog poreza. Ja, gospodo, smatram, da ovu poziciju treba povećati a ne smanjivati. Društva nagnati, da svoje bilanse tačno sastavljaju, naročito društva stranog porekla i kapitala, pa će porez daleko veći biti no što je i sada. Ne treba dozvoliti, da pojedina društva sa kapitalom od miliona, pokazuju bilans prihoda od nekoliko hiljada, o čemu je bilo reči u ovome Domu. Ja vas pitam: koji je taj kapitalista u našoj zemlji, koji će preko nekog drugštva plasirati svoj kapital sa 1/2%, jer oni nisu tako blagodušni, kako im bilansi izgledaju.

U partiji IV pozicija I prihod od trošarine, pored ostalih, predviđa se trošarina na vino i rakiju. Ja ovde, gospodo, moram da kažem, da je ovaj porez, koji naš zemljoradnik mora da plati, i ako se ne predviđa da on plaća, ipak plaća, jer za toliko jeftinije proda svoj proizvod, nepravedan i težak. Naši voćnjaci i vinogradi podižu se na najslabijim kulturama zemljišta, koji po katastarskim kvalifikacijama padaju u pašnjake, koji se oporezuju sa 10 dinara čistog katastarskog prihoda po hektaru, a kada se na njima podignu voćnjaci ili vinogradi, onda se oporezuju sa 500—1000 i više dinara.

Kad je ovako visoko oporezovana zemljarina, naših voćnjaka i vinograda, onda je nepravo, da proizvod sa toga zemljišta bude oporezovan još jednom porezom u vidu trošarine, dok proizvodi sa drugih kultura i sa mnogo boljih zemljišta nisu oporezovani nikakvom drugom porezom osim zemljarine. Kako god zemljoradnik u nekim krajevima živi od pšenice, pa ga država i u ceni pomaže, tako isto ima krajeva, koji su siromašniji i žive od voćnjaka i vinograda.

Gospodo, pre nekoliko dana naš list „Politika“ donela je jednu noticu „Medu nama“, da je jedna dama u jednoj drogeriji kupila za 2.300 dinara ruža, pudera i druge parfimerije, tako isto vidimo, da se svila, krzna, adidari i drugi luksuzi u veliko troše. Gospodo, ima li kod toga sveta krize?! Tu krize nema! I šta vidimo? Na jednoj strani beda, na drugoj bes od luksuza. To, gospodo, treba putem trošarine oporezovati. Ne trebaju nama svilene čarape, skupocene toalete, krzna i parfimerija za šminkanje i kindurenje, za koje mi strancima dajemo zlato i teretimo bilans uvozne trgovine. A ko hoće da se luksuzira, neka plati (Pljeskanje).

Ja molim Kraljevsku vladu i Narodnu skupštinu, da, u specijalnom zakonu, olakšaju porez na zemljarinu i ukinu trošarinu na vino i rakiju, a pokriće za ovo nadu u ovim luksuznim artiklima.

Gospodo, u ovoj partiji predviđa se trošarina na pivo i šećer. Po oceni stručnjaka, proizvodnja šećera ne košta više od 2 dinara kilogram. Trošarina je na to 6,60 din., i otkuda onda, da oni fabrikanti prodaju šećer po 12 i više dinara.

To je samo zato što su oni zaštićeni uvoznim carinama.

Ja bih, gospodo, bio zato da se šećer i pivo oslobode uvozne carine, a na isto podigne trošarina u visini njihovog kartelisanja.

Ovo je pravo i dužnost države, da ne dozvoli da nekoliko fabrika šećera i pivara zaraduju milione i svoje osoblje dva tri puta bolje plaćaju no država svoje a sa istim kvalifikacijama.

Zakon o držanju i nošenju oružja predviđa za isto dozvolu a ove su dozvole i suviše visoke taksirane, tako čovek kad dođe do dozvole na jednu kapislaru, kojom bi čuvao stoku od vukova treba da plati 200 i više dinara, koje državne koje samoupravne takse. Ja mislim da je to mnogo.

Gospodo, naše selo se nalazi u vrlo teškoj novčanoj krizi, dugovi i kamate doterali su ga, da je njegova moć plaćanja prestala. Hitno je potrebno ovo pitanje regulisati, kako u interesu zemljoradnika tako i poverioca. Omogućimo selo da može svojim obavezama odgovarati. Ovako kako sada stoji to je nemoguće.

Prigovori da su seljački dugovi postali zbog luksuza neistiniti su, — zadimo po selima pa ćete videti da ni u jednoj kući nema ni jedne stvari koja bi na luksuz ličila.

Polovina seljaka nema kreveta a gotovo svi se se služe drvenim kašikama, da izlažem zbog čega je sve ovo, udaljio bih se od dnevnoga reda.

Završujući rečima jednoga pesnika, koji ilustrujući stanje bogatstva, luksuza i bede, u jednoj rečenici veli: „Dok neko u zlatu sija, drugi vidimo da tvrde stene razbiva“. Ne dozvolimo, gospodo, da ova rečenica nađe primene u našoj zemlji.

Imajući poverenja u Kraljevsku vladu da će ove iznete napomene naći primene u specijalnim zakonima, izjavljujem da ću glasati za ovaj predlog. (Aplauz).

Pretsednik Dr. Kosta Kumanudi: Ima reč g. Jakob Tomić.

Jakob Tomić: Gospodo narodni poslanici, nisam uzimao učešća u načelnoj debati jer su ostali govornici o svemu govorili. Uzeo sam ovde reč specijalno radi toga da govorim o državnim prihodima.

Ovi državni prihodi predviđaju prihode u posrednim porezima u sumi od preko 4 miliona dinara. U te posredne poreze ulaze razne trošarine, monopoli i takse i vidimo ovde da je opet razrezana trošarina na vino i rakiju. Onako kako se te posredne poreze izvode one teško padaju našem privrednom svetu, naročito na selu. Ja to ovde ne treba naročito da objašnjavam jer vi svi to osećate i znate. Kada čovek pali vatru i kreše šibicu plaća porez, kad gori gas plaća porez, kad pijemo kafu plaćamo porez. Jedino još kada smo slavili tu nam je bar bilo slobodno da za vreme krsnoga imena napijemo u zdravlje komšija i prijatelja. A danas i to nije moguće jer i tu moramo porez da plaćamo, i ako je bilo raspoloženje cele Skupštine da se na vino i rakiju porez ne plaća, i ako nam je to Gospodin Ministar obećao, i ako je bilo raspoloženje i kod Vlade da se trošarina na vino i rakiju ukine, ipak je Ministar finansija našao da je potrebno da ta poreza i dalje ostanu. Ako je Ministar finansija jači od nas, od Vlade i Parlamenta, i ako on zna bolje potrebe naroda nego mi, onda šta ćemo mi ovde? (Odobranje i glasovi tako je). Ja mislim da je u tom slučaju bezpredmetno i naše sedenje na ovom mestu.

Dalje, ovde se braćo, stalno govori: teško je narodu, prezaduženo je selo. I zaista je selo prezaduženo. Ja sam čovek koji živim u narodu, koji sa tim narodom radi i koji poznaje život u narodu, a naročito u Okrugu

užičkom. Prezadužen je ne samo seljak, nego i trgovac, i zanatlija, i bankar, i to ne samo malo, nego i suviše mnogo i teško i kako ćemo taj svet razdužiti?

A odakle kad država ne može svoje dugove da plati, kad ne može da pokrije svoj budžet, odakle će platiti? Ko će odužiti zanatlije i trgovce? Prestale su fabrike, industrijska preduzeća, ukočena je sva trgovina. Mi, gospodo, ne možemo razduženjem pokrenuti bolji život u ovoj zemlji, nego moramo naći drugog puta i načina da se pomognemo. Kaže se, pa tako je svuda, privredna kriza je u celom svetu. Jeste, privredna kriza je u celom svetu, ali kod nas nije trebala da bude u ovolikoj meri. Kod nas je ona pojačana time, što je u poslednje vreme vođena rđava finansijska i privredna politika. Zakon o Privilegovanom društvu doneo nam je jedno društvo sastavljeno od ljudi birokrata koji primaju grdne plate i dotacije. Njih se ne tiče kako će ići trgovina, kako će teći izvoz, njima je samo do toga da primaju plate i tantijeme i da trpaju na kamaru. To je jedna pogreška koja je grdno oštetila i ovu zemlju, i ovu državu i ovaj narod. To Privilegovano društvo ništa nam nije donelo i Vlada je sama izjavila, da ono ima da izumre a i treba da izumre.

Kad se govori o stabilizaciji dinara G. Ministar finansijska kaže, da je dinar veličina i snaga zemlje. Jeste, i mi to kažemo, ali gospodo, dinar se podigao od 6 franaka na 9, kupovna vrednost novca znatno je pojačana, to se vidi po svemu, kriza je izazvala pad cena, dok je nekada seljak kupovao volove za 5.000 din. on ih sada prodaje po 300 dinara. Neposredna poreza nije velika i ona je sa zdravom tendencijom ali se poreska moć jako opterećuje posrednim porezima. Mi u selu nemamo bioskopa, nemamo pozorišta, ni kafešantana, mi imamo svoje slave, goste, prijatelje i poznanike, ali kako da sada slavim? Ako si pre slavio 3 dana, došlo je vreme da ne možeš uopšte slaviti. Mi smo pre uzimali šećer na sanduk. A vidite, gospodo, šta se radi u varoši, šta radi aristokratija i birokratija! Oni kažu: neće slaviti slavu i ne mogu i neće dočekivati goste i prijatelje. Oni zato neće plaćati nikakvih posrednih poreza i zato je njima lako da prenesu te poreze na radni narod da on to plaća, zato to oni neće podnositi. Dakle, gospodo, u teškom stanju je i seljak, i zanatlija, i trgovac. Zanatlije i trgovci sede za tezgom i čekaju hoće li ko doći da što pazari, oni prave obuću i odelo, čekaju hoće li ko doći ali nikoga nema, gospodo, da dođe da pazari. A što je sa našom industrijom? Evo, sad sam dobio pismo od Zemaljskog saveza zanatlija, trgovaca i industrijalaca kožarske struke Kraljevine Jugoslavije. I oni vapiju i kažu da su na izdisaju. I jeste, propala industrija koža, gospodo i za to su naše kože išle letos džabe i jeftino, a kako izgleda po ovome budžetu, nigde se nije povelu računa o interesima tih drugih klasa, o interesima zanatlija, industrijalaca i trgovaca.

Ja mislim, gospodo, da mi razduženjem ne možemo ništa pomoći seljaku, a ni prinudnim ravnanjem kako kaže G. Ministar da će se doneti zakon. Tim zakonom koristiće se neradnik i rasipnik, a pošten i čestit čovek nastojaće da pošteno plati svoj dug; zato ja mislim da taj zakon neće doneti nikakve koristi nego samo štete, jer će se kao što rekoh, njime služiti oni gori među seljacima, da izgraju svoje poverioce.

Gospodin Ministar kaže da je sprovedena stabilizacija dinara, a pitam ja vas gospodo gde je nam taj dinar, gde su nam pare? Naš narod nema zašto da kupi soli ni palidrvce da upali vatru, nema za najnužnije na-

mirnice. Seljak u mom kraju ne može da plati ni lekara, pa gde su onda te pare? Može li ova zemlja da živi kad nema sretstava za razmenu dobara? Neka me izvine G. Ministar finansijska i pored najbolje njegove nade sa ovakvim finansijskama ne može se.

Gospodo, sinoć je G. Ministar finansijska na prigor starog parlamentarca g. Lazarevića rekao da njegov govor vodi boljševizmu. To, gospodo, nije istina. G. Lazarević je govorio onako kako narod oseća i kako jeste (Buran pljesak), a politika finansijska koju vodi G. Ministar ja tvrdim da ona vodi u boljševizam. (Pljesak). Gospodo, što je upropastilo rusko carstvo? Nije ga upropastio radni narod, nego aristokratija i gospoština, kad je uzelo ono 10% da živi i blaguje, a 90% radnog naroda da se muči i pati. I zato je došao prevrat. Ako produžimo ovakvom politikom, šta će biti s nama?

Pretsednik Dr. Kosta Kumanudi: Izvolite završiti.

Jakob Tomić: Gospodo ja mislim da danas 90% naroda oseća bedu. Dolazio mi je jedan trgovac iz Valjeva, iz nekadanjeg centra našeg izvoza, gde je bila najveća izvozna trgovina, gde se presipalo, pa kaže ne može se, došlo je do izdisaja, ne može deset da se održe. A, gospodo, ako propadne trgovina, što će onda biti sa državom? Samo i jedino vraćanje novca u promet i puštanje slobodne trgovine može da pomogne, jer kad je trgovina slobodna, trgovci će znati naći pijace, pa ako nema pijace u Austriji ili Nemačkoj, naći će ih oni u Americi, Aziji, Kini i Japanu.

Nemojte, gospodo, da više povlašćujete nikoga, pa da uzmu trgovinu u ruke oni, koji za trgovinu nisu. Naša malena Srbija bila je godine 1908 u teškoj privrednoj krizi, mi smo objavili carinski rat Austriji, pa smo ipak iz toga rata izišli pobedivši, ali je tada bila trgovina slobodna. Nismo naše debele volove gonili u Beč, ali smo našli pijace u Africi. A danas ovo Privilegovano izvozno društvo šta će da radi? Ništa. Njih se ništa ne tiče, oni primaju po 20—30.000 dinara mesečno, a ti trpaj pšenicu i prodaj bud zašto. Svakakve se priče o tom društvu pričaju.

Gospodo, kao što rekoh trošarina je jedna ubitačna stvar, naročito trošarina na vino i rakiju. Naši brdski krajevi od čega su živeli, nego od rakije. Naš seljak, do ove trošarine, kada obere šljivu, odvoji što je za sušenje, a ono što nije za sušenje i ni zašto drugo baci u kacu i peče rakiju. Bilo je domaćina koji su imali do pola vagona, pa i ceo vagon rakije. Kad mu zatreba para izade na pijacu, proda i za uzete pare podmiri svoje potrebe plati i trgovcu i zanatliji i svima, pa lepo i seljaku i varošaninu i svima.

A ovako kako je danas, mi smo doveli trgovinu sa rakijom dotle, da naš seljak neće više da gaji voćke. S jedne strane neće da se on brine oko gajenja voćaka, a s druge strane uništila je i upropastila voćke štitasta vaš. Ljudi danas govore, nećemo mi da sadimo voćke, ako se ne ukine ta trošarina, a meni kažu, ako ne možeš to izraditi, da se ta nesretna trošarina ukine, ti idi kući.

Gospodo, kakvi su finansijski organi, o tome je dosta ovde palo reči i ja neću mnogo govoriti. Samo mogu reći to, da sam baš juče dobio jedno pismo, u kojem mi se piše, da je jedan doneo kod svoje kuće 10 litara rakije da slavi slavu, ali su ga uhvatili i kaznili ga sa 4.000 dinara. Drugi jedan poneo je opet od kuće rakije da proda ali pošto je nije mogao prodati, ostavio je kod prijatelja sa pravilnom propusnicom, ali su

ga uhvatili tu rakiju i zaplenili je, a njega kaznili sa 14.000 dinara. To je pljačka, to je razbojništvo.

Pošto se bliži kraj, da ne mogu duže vremena govoriti, ja ću još samo nešto reći.

Imali smo pitanje po novom Zakonu od 1929 godine po invalidskom pitanju i po tom zakonu mnogim je nepravédno ukinuta invalidska potpora, jer je zakonom predviđeno, da onaj koji plaća porez 120 dinara nema pravo na invalidinu. Ko je to učinio, taj je samo izmenio zakon, te je iznos od 15 dinara osnovnog poreza podigao na 120 dinara. Time su mnogi i mnogi oštećeni, i to nepravédno, jer je prihod ostao isti kao pre, a time su lišeni dohodka ili potpore i udovice i decu i roditelje. U mojem selu ostalo je preko 50 porodica bez invalidske potpore. To je nepravédno. Udovice su ostale verne svojim muževima koji su pali na bojnem polju za ovu državu, i one su mislile i nadele se, da će imati bar neku potporu od države. Međutim i to im je ukinuto. Pravljenje su mnoge molbe na Invalidski sud, ali Sud te molbe ne rešava. Međutim one sirote udovice ne primaju ništa. Ja sam neki dan pitao Gospodina Ministra pravde, da mi objasni, ko je nadležan tome Invalidskom sudu. Izgleda mi, da je taj Sud država u državi. Ja molim nadležne da se ovaj Invalidski zakon promeni, da se donese jedan amandman, gde će se voditi računa o porezi da bude onakova kakva je bila onda kad je onaj dao svoj život za otadžbinu, pošto mu od toga vremena nije dohodak postao veći.

Politika Narodne banke izazvala je jedan nered u našim finansijama i privrednom životu. Onda kada je trebalo pomagati privredu, počela je Narodna banka stezati tu privredu. Gospodin Ministar je rekao, da je Narodna banka dala 800,000,000 dinara novaca više nego u oči stabilizacije. Kome je dala? Ja neznam ni jedan zavod, da li je dobio što od Narodne banke. Barem ne u provinciji. (Glas: U Beogradu). Prva Hrvatska štedionica je dobila nekoliko stotina miliona i drugi i treći, samo privreda nije dobila. Ne može se i time ponositi Gospodin Ministar finansija, da je Narodna banka dala 800,000,000 više, a u narodu nema para.

Gospodo poslanici, ja molim Gospodina Ministra finansija, ako nije tu, njegovog zamenika, da iz ovoga budžeta briše trošarinu na vino i rakiju i da nađe drugi način prihoda. Neće li, ja ću glasati protiv. (Aplauz).

Pretsednik Dr. Kosta Kumanudi: Gospodo, završena je debata o budžetu državnih prihoda. Prelazimo na pretres budžeta prihoda u pojedinostima. Izvolite čuti g. izvestioca.

Izvestilac Oto Gavrilović pročita: B) Državni prihodi I Razdeo, Glava I Neposredni porezi po predlogu Finansijskog zakona.

Pretsednik Dr. Kosta Kumanudi: Prima li Narodna skupština pročitano partiju po predlogu Finansijskog odbora? (Prima). Objavljujem da je pročitana partija primljena. Izvolite čuti dalje.

Izvestilac Oto Gavrilović pročita Glavu II Prihoda od posebnih poreza.

Pretsednik Dr. Kosta Kumanudi: Prima li Narodna skupština pročitano partiju, po predlogu Finansijskog odbora? (Prima). Objavljujem da je pročitana partija primljena.

Za ovim je Narodna skupština glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini primila ceo budžet državnih prihoda i

državna privredna preduzeća i ustanove, po predlogu Finansijskog odbora.

Pretsednik Dr. Kosta Kumanudi: Objavljujem da je Narodna skupština primila u pojedinostima ceo budžet državnih prihoda.

Sada je na redu Finansijski zakon.

Ima reč g. Boško Zeljković.

Boško Zeljković: Gošpodo narodni poslanici, mnogo ranije, još prije tri četvrtine stoleća potaknuto je prvi put, iza Rimskog doba, pitanje o potrebi uspostavljanja saobraćajnih veza od luke Splita, sa njenim zaleđem, dolinom Une, koja je služila od prastarih vremena kao put između jugozapada i sjeveroistoka Balkanskog poluostrva.

Kroz tri generacije, u početku pod tudinskom neprijateljskom vladom, više puta pretresala se je u javnosti, i u privrednim organizacijama potreba izgradnje željezničke pruge, koja bi vezala Split dolinom Une sa širim zaleđem, kako bi ova prvorazredna luka mogla iskoristiti sav svoj kapacitet, i kako bi vrijedni Splitsani i njihovi obalski susedi našli stalno uposlenje u porasloj plovidbi.

U ono vreme, to su bili najglavniji razlozi, koji su podsticali pojedince i organizacije slavenskog Primorja, jer se nije smjelo ni pomisliti, a kamo li reći ili napisati o potrebi jačih saobraćajnih veza između južnog Slavenskog mora, Slavenske Bosne i šireg zaleđa Južnih Slavena.

Privredni momenti u ta vremena malo su se isticali, jer se Bosna smatrala divljom, neprolaznom pokrajinom, čiji je značaj za bivšu okupatorsku monarhiju bio isključivo strateški, i sva se pažnja ondašnjih vlada Beča i Pešte posvećivala podizanju značaja Trsta i Rijeke, u želji potiskivanja naših dviju najvažnijih luka Splita i Šibenika. (Živo odobravanje).

Oslobođenjem i ujedinjenjem sve gore istaknute zapreke, za ostvarenje stare potrebe, za izgradnju Unske pruge, uklonjene su i Vlada Kraljevine Jugoslavije, potaknuta ekonomskim i nacionalnim imperativima, podnijela je kao tačku 5 § 17 Finansijskog zakona amandman za stvaranje podesnih prilika radi izgradnje željezničkih pruga Bihać—Knin i Glogovci—Peć. — Nama, koji živimo u dolini Une, gdje još do sada uz ostatke patrijarhalnog života nekadanjih četnika sa Čorkovače provejava primitivan život nekadanjih nomada, uz jako slabo privredni život, otvara se izgradnjom Unske pruge perspektiva takvih privrednih i kulturnih mogućnosti, o kojima se nije moglo, još do nedavna, ni sanjati. Problemi stavljeni u dužnost Kraljevskoj vladi i nama svima u Prestolnoj Besjedi Njegovog Veličanstva Kralja u prvom redu ističu potrebu svestranog podizanja našeg sela i na taj način svih uskovezanih s njime grana privrednog života. — U našoj Adresi preuzeli smo moralnu odgovornost pred Tvorcem Jugoslavije, pred našim narodom i pred čitavim kulturnim svijetom da ćemo u tom pravcu učiniti sve što nam naše sile dopuste. — Područje Vrbske banovine od pamtivjeka bilo je poznato ne samo junaštvom svoga živilja, koje je dalo četnike Petru Mrkonjiću, da južne Slovene probude; dobrovoljce Petru Velikom da ih oslobodi i svjesne Jugoslóvene da pod vodstvom Njegovog Sina uhvate se u bratsko zajedničko kolo iz koga ne sme da ispadne ni jedna karika. Čitavo ovo područje, privredno bedno, jer zemlje nisu plodne za usjeve, u prastara vremena poznato je bilo kao najbogatije šumama, rudama, divljim zvjerima, konjima i rogatom stokom, a ipak uza svu mar-

ljivost seoskog življa, uz sve to bogatstvo, zanemari- vanje od strane tuđinske vlasti, nerodice, nepismeno- sti i bolesti, stvarale su čitave predele poznate kao pasivni krajevi i ako, pod drugom upravom i u drugim prilikama, svi ti krajevi znali bi i mogli da se prehrane. Izložene činjenice ponukale su mase radnog svijeta da ostavljaju svoja porodična ognjišta i potraže ko- ricu hleba za svoju nejaku dječicu izvan granica zemlje, jer su zemlje slabo radale a prirodna bogatstva bez puteva, škola, i valjane uprave, ostajala su neisko- rišćena ili se varvarski uništavala.

Svršetkom rata očekivala se je brzo promjena ka poboljšanju svih grana javnog i privrednog života, a u prvom redu poljoprivrede, koja je svojim cijenama u to vreme dominirala na pijaci i privlačila na selo ne samo domaće nego i emigrante.

Posleratna privredna konjunktura u vremenu od 10 godina iz temelja je promijenila relaciju svih vred- nosti i naša Banovina koja zbog neprosvećenosti nije bila spremna za ovo novo stanje — našla se u naj- težim uslovima.

Pre nezastljiva želja za nabavkom skupe zemlje bez računa njezine rentabilnosti, pad cijena poljopri- vrednih proizvoda, najprimitivnije obrađivanje zemlje, zatim čitav niz narodnih godina, tuča, suša poplava, naplavlivanje i otplavlivanje zemlje izazvale su toliku prezaduženost sela, da i relativno bolje stojeći težak u ovim najtežim vremenima u nemogućnosti je da dođe i do najsitnijeg kredita.

Industrija, izuzev šumske, nikada nije bila razvi- jena na području Vrbaske banovine, a sječa šuma i prerada drva na bezbroj pilana u ovoj privrednoj krizi u tolikoj je mjeri smanjena, da je veći broj radništva otpušten. Njegovo je stanje pogoršano i time, da stag- nacija u industriji isključuje zaradu na strani, a poli- tičko obračunavanje stranačkih protivnika spriječavalo je po selima stvaranje zdravih zadruga ili ma kojih drugih organizacija, koje bi prosvjetno i ekonomski jačale selo i pripremile ga za eventualne nedaće.

Sve ovo, gospodo, dovelo je naše selo u tako teško stanje, da skoro nad svakom kolibom lebdi avet gladi, i ljudi koji za čitavog svog života nisu bili naučili da mole pomoć, prepušteni su jedino državnoj pomoći.

Žalosna je pojava da naš radni svijet, na domaku neiscrpjivih prirodnih bogatstava što ih zemlja taji u svojim njeđrima i na površini, čitav naš kraj prepu- šten je državnoj pomoći.

Na području naše Banovine, na jednome kraju već započete Unske pruge, nalaze se naslage najboga- tije i najbolje železne rude, za koje se znalo još u doba starih Rimljana, kojom su Osmanlije svoje primitivne potrebe podmirivali, a godine 1916 Austro-Madari su salijevali municiju, kojom su nas zaustavljali na putu borbe za ostvarenje zavjetne misli našega naroda.

Ovaj najbogatiji i neiscrpivi izvor neprocije- njivog bogatstva skoro je zanemaren, jer nema pode- snih veza sa morem i većim industrijskim centrima.

Nešto se rude iz Ljubije izvaža u inozemstvo, ali skupe tarife onemogućuju povišavanje zarade rad- ništvu.

Kraj Banja Luke, Sanskog Mosta, Maslovara, a sve to na domaku projektovane Unske pruge, nalaze se najbogatiji rudnici kamenog ugljena, a na više mje- sta utvrđene su očite pojave drugog rudnog blaga, kao što su: cink, so i azbest.

Sa izgradnjom Unske pruge, železna ruda iz Lju- bije, kameni ugljen u ogromnim masama najkraćim

putem preko Splita izlaze na svijetsko tržište, a najve- ćem evropskom šumskom poduzeću „Šipad“ otvara se najkraći put na more.

Pad Une i njenih pritoka daje izvor za dobivanje jevtinog bijelog ugljena — električne snage — za po- gon železnice i razvoj industrije, koje će imati na mjestu sve potrebne sirovine.

Na taj će način izgladneli neuposleni seoski svijet, koji je za sada predmet brige nas svijetu, lako naći zarade u svim tim rudnicima i poduzećima, a po- ljoprivredni proizvodi, zbog jače potrošnje od strane mnogobrojnog radništva, zbog olakšanog izvoza u Primorsku banovinu, podići će rentabilitet zemlje.

U predviđanju normalnog razvoja Vrbaske ba- novine, njezin prvi ban, g. Svetislav Milosavljević udario je čvrsti temelj srećnije, trajne budućnosti time, što je najveću pažnju posvetio izgradnji škola, puteva, podizanju prosvete i poljoprivrede, kao predu- slov za normalan tok ka boljoj budućnosti, koju je naš kraj u svakom pogledu zaslužio.

To su stvarne perspektive za Vrbasku banovinu poslije izgradnje Unske pruge, i stoga bi dostojalo da se izgradnji te pruge što prije pristupi.

Sada se osvrnimo i na druge prednosti hitne iz- gradnje te pruge.

Hitna pomoć je dvostruka pomoć, te kada u mno- gim i mnogim seoskim kolibama željno očekuju ko- ricu hljeba, a ne smeju pomisliti na kamate, rate i du- gove, koji tište kao mora, dužnost je nadležnih faktora da odmah pristupe izvršenju takovih radova, koji bi uposlili hiljade oskudnih, pružajući im potrebnu za- radu i stvarajući istovremeno vjekovne neprocjenjive vrednosti za narod i državu, a to je kod nas Unska pruga.

Ne smatram mogućim ulaziti u ocenu uslova, pod kojima će jedno društvo prijateljske nam zemlje pri- stupiti izgradnji te pruge, kao što i ne ulazim u rasma- tranje tehničke strane te grane i valjanosti nekoli- cine predloženih varijanata, od kojih se najviše za- govora ta što vodi dolinom Une i Butišnice na Knin, jer znam da su tu rekli svoju odlučnu reč stručnjaci, koji su jedini za to pozvani.

Dopuštam da u vreme svetske depresije i eko- nomski mnogo jače države teško dolaze do potrebnih kredita, po gotovo mi mlada država moraće mo pod- neti nešto teže obaveze, ali znajući kolika je privredna, nacionalna i državna dobit od izgradnje te pruge, ko- liko je ta gradnja potrebna baš sada, mi moramo pri- hvatiti postavljene uslove.

Sa njezinom izgradnjom proradiće u našoj Bano- vini sva dosadašnja šumska preduzeća sa povećanim kapacitetom. Stvoriće se mesna industrija poduzeća na bazi jevtinog kamenog i bijelog ugljena i svih po- trebnih sirovina, razvije se rad u rudnicima, a može se nadati da ćemo znati kameni ugljen, ovaj fantastični izvor za hiljade proizvoda, prerađivati makar u polu- fabrikate, da svome radnom svijetu pribavimo veće zarade, a time bolju i srećniju budućnost.

Gradnjom Unske pruge u sadašnje vreme u znatnoj meri skinuće se briga sa javnih vlasti za prehranu o- skudnih svih krajeva, koji će naći zarade, a stavljeni pred Vladu problem razduživanja sela Vrbaske i Pri- morske banovine biće ublažen, u koliko ne bih mogao biti potpuno riješen pruženom zaradom u toku gradnje, a zatim eksploatacija Unske pruge.

Uporedo sa gradnjom Unske pruge nameće se pi- tanje njezine elektrifikacije, podvoznih puteva i gra-

devne delatnosti na čitavom železničkom području, a tu će opet naći zarade hiljade i hiljade ne samo domaćih nego i radnika iz drugih krajeva zemlje.

U čitavoj mreži jugoslovenskih železnica ni jedna pruga sa svojom izgradnjom neće privući toliku pažnju izvoznika, importera i turista, kao što će učiniti Unska.

Unska pruga će po svojoj skoro jednakoj udaljenosti od privrednih centara naše zemlje Beograda, Zagreba i Ljubljane po svome izlazu kod najveće luke Splita i po mogućnosti veza bez preferencijalnih tarifa skoro čitave zemlje postati prva i najvažnija arterija.

Prirodne lepote Unske doline, njezina blizina najvećim gradovima, izlaz na naše plavo Jugoslovensko more sa podnebljem azurne obale stvorice od nje obljubljeni cilj putovanja domaćih i stranih turista.

Kad se setimo blizine toj pruzi, bisera iz dardana naših prirodnih lepota — Plitvičkih jezera — neprohodnih šuma i Čorkovače, kolijevke našeg oslobođenja i ujedinjenja, možemo biti uvereni da će se na Unskoj pruzi sastati sva braća Južnih Slovena. (Pljeskanje).

Srbin, Hrvat i Slovenac na divnoj obali plavog mora, na domaku svojih kuća, u bratskom zagrljaju, rame uz rame podićiće novi Velebit od granita, na kome će biti ispisano čitavom svijetu: „Jugoslovensko more“ (Pljeskanje).

U glavnom prikazane su sve prednosti Unske pruge i potrebe njezine hitne gradnje, pa vjerujem da neće pasti ni jedan glas protiv stavljenog predloga.

Istovremeno smatram svojom dužnošću da u ime svih poslanika kod Vrbaske banovine zahvalim se Kraljevskoj vladi na donošenju ovog zakonskog predloga, koji daje odmah to što je najpotrebnije: ublažavanje nastale bede i garanciju za bolju budućnost (Pljeskanje).

Potpredsednik Dr. Kosta Popović: Reč ima narodni poslanik Dr. Stane Rape. (Glasovi: Nema ga ovde).

Reč ima narodni poslanik Dr. Todor Lazarević.

Dr. Todor Lazarević: Gospodo narodni poslanici, državni je budžet — može se reći — snesen u suvo, stavljen pod krov. Svršen je, bez sumnje, jedan veliki posao, ali je isto tako i veliko pitanje: da li je dobro svršen? Odgovor je pre, po mome skromnom mišljenju, odrečan, nego potvrđan. Zašto? Zato što je budžet u pitanju iznad naših finansijskih i ekonomskih snaga u danom momentu. Budžet se neće ostvariti. Što je predviđeno da se potroši, potrošiće se, pa i više od toga, a što je predviđeno da se primi, neće se sve dobiti i primiti. Mi idemo u susret budžetskom deficitu uprkos. Prividno, uravnoteženog budžeta. Da primimo budžet u visini između 8 i 9 milijardi, mogli bi živeti u uverenju da smo svoju misiju dobro svršili, a ovako ne možemo. Istina je da je budžet, o kome je reč, manji od sadašnjeg budžeta, od budžeta koji je na snazi, ali se ne sme gubiti iz vida da je sadašnji budžet najveći od svijuju koje smo imali. Osim toga u sadašnjem budžetu ne dolaze izvesne obaveze i izvesni izdaci, koji su ranije padali na državu i teretili državni budžet, pa su preneseni na opštine i banovine. Ove obaveze i ovi izdaci nisu vraćeni ni u budžet, koji se pretresa. Visina tereta, koje navaljujemo na narod, dana je zbirom budžeta, koji ćemo primiti, i zbirom svijuju banovinskih i opštinskih budžeta. Tereti su veliki i ogromni. Narod će, pre nego stigne cilju, pokleknuti pod ovim teretima.

Nameće se pitanje: Da li je bilo mogućnosti da se današnji budžet prilagodi sadašnjoj finansijskoj i eko-

nomskoj snazi našega naroda? Nije, ako bi se radilo na način kako su to činili tvorci budžeta, o kome je govor. I oni su osećali da ne mogu jednostavno da prepisu budžet koji je na snazi, pa da tako dođu do predloga novog budžeta. Osećali su da moraju kresati i obarati, pa su i pristupili tome. No nisu zaronili u dubinu, pronašli sve što je suvišno, nepotrebno, luksuzno, i čak, možda, i štetno, pa to odbacili i postigli veliku, temeljitu i korisnu redukciju budžeta, već su ostali na površini, sve staro zadržali i preuzeli, a izvršili samo procentualno smanjenje, koje, naravno, nije ni moglo ni smelo da dadne povoljan rezultat. Proces jednostavan i lak ali neefikasan i opasan!

S toga, ako ova Narodna skupština drži da će joj biti dano da donese još koji budžet, osim ovoga na kome radi, treba da u toku naredne budžetske godine obrazuje svoje ankete, koje će, po potrebi, obići sva nadležstva, zvanja, ustanove, preduzeća it.d. i prikupiti potreban materijal za jedan budžet, koji bi i zadovoljavao, i bio adekvatan ekonomskim i finansijskim snagama naroda. Za ovaj, sadašnji put bio je ovakav postupak neizvodljiv zbog prekratka vremena i brzine posla. No, posle ovoga, ne sme se više ići do sadašnjim utrtim i lakim stazama, već treba tražiti nove puteve i načine. Oni se, pak, nameću sami od sebe.

Gospodo narodni poslanici, ove reči kojima sam počeo svoj govor, nisu zlonamerne i zlorade, već potiču iz želje za boljim i savršenijim. Narod je svojim mnogobrojnim glasovima na izborima jasno manifestovao da je razumeo 6 januar 1929 god. On ga je shvatio kao državni rezon, državnu nuždu, i, kad je došlo vreme za to, poslao nas je u ovaj Dom, da zajedničkim silama nađemo izlaz iz teške ekonomske krize i dovedemo do onoga uređenja, koje najbolje odgovara njegovim potrebama.

Na ovome poslu, može se dogoditi, da svi ne mislimo jednako, da se mišljenja podjele. No to nije zlo. Baš naprotiv! Jer, u sukobu oprečnih mišljenja, naćiće se pravi put, pravi izlaz i pravo riješenje. U čestitost tuđih mišljenja ne smijemo sumnjati niti ikome nečiste intencije pripisivati.

Dosljedno želji i mišljenju svojih birača, koji su, kao nikad ranije, izašli na izbore u velikom broju od preko 13.500 njih, i udovoljujući svojoj savjesti, hoću da podvučem s ovoga mjesta, da je režim od 6 januara 1929 godine pravilno ocijenio i uočio važnost Bosanske Krajine i Vrbaske banovine uopće kao jedne regionalne, ekonomske, kulturne, socijalne, administrativne i saobraćajne zajednice i dao im ono mjesto, na koje ovi krajevi imaju puno prava. Režim, na čemu neka mu je hvala, nije previdio da su ovi krajevi, možda, najzaostali u cijeloj državi, pa je pregao da ih pomogne i podigne. Vjerovatno bi zasluge i djela režima bili u ovome pogledu veći, da su se predlozi gospodina bana Svetislava Milosavljevića primali sa onim razumjevanjem, s kojim ih je on podnosio. Našoj je Banovini priznato pravo na državnu subvenciju, ali je u zadnje doba isplata iste s mukom sljedovala, a djelimično, ako se ne varam, i izostala. I Predlog finansijskog zakona, koji imamo pred sobom, ovlašćuje G. Ministra finansija, da može dati subvenciju u pitanju. Ja ne sumnjam u dobru volju Gospodina Ministra finansija, ali bih želio da se ovlaštenje spoji s dužnošću i G. Ministar finansija obveže, da ovu isplatu izvrši. Mi imamo puno pravo na nju.

U našim se krajevima nalazi čuveno šumsko-industrijsko preduzeće Dobrljin-Drvvar A.D., kratko: „Šipad“, a ranije Štajnbajsovo preduzeće. Ovo je najveće preduzeće ove vrste u cijeloj centralnoj Evropi. Njegovo je eksploataciono područje u našoj Banovini. Ono je registrovano kod Okružnog suda u Banjoj Luci sa sedištem u Dobrljinu. U Dobrljinu mi se je za vrijeme Štajnbajsa i do Oslobođenja i Ujedinjenja zbilja i nalazilo sjedište.

Ovo je preduzeće još za tuđinske vladavine malo ne u cijelosti prešlo u svojinu države. Danas je potpuno državna svojina. Iza našeg Oslobođenja i Ujedinjenja počelo mu se je sjedište mijenjati, dok se, konačno, njegova centralna uprava nije smirila u Sarajevu. Zašto i kako, nije jasno! U više mahova dizala je Bosanska Krajina svoj glas i vapila da se centralna uprava ovoga preduzeća vrati na Bosansku Krajinu, ali je njezin glas uvijek ostajao glas vapijućeg u pustinji.

I ako je jedini njegov sopstvenik, država mu još uvijek ostavlja vid akcionarskog društva. Zašto? Da bi mogla davati sinekure, postavljajući pojedince za članove upravnog i nadzornog odbora ovog preduzeća. Ako davanje ovih mjesta treba da znači pomoć ili priznanje, onda imamo i mi u Bosanskoj Krajini i ljudi, kojima bi trebalo pomoći, i ljudi, koji bi zasluživali priznanje. Međutim, baš naši ljudi imali su najmanje sreće, da uđu u koji od odbora ovog preduzeća i u njemu ostanu. Sarajevo, Beograd, pa čak Niš, Karlovac, Mostar itd. popunjuju odbore ovog preduzeća. Ono je prije dospjelo da pomogne u Sloveniji neki zadružni savez sa milijomskom pomoći, nego da se sjeti zaostalog školstva Bosanske Krajine. Svakako bi ljudi u Bos. Krajine s više ljubavi, lokalnog poznavanja, sreće i uspjeha upravljali ovim preduzećem, nego što to čine drugi. Sigurno ne bi dozvolili da u preduzeću zauzima mjesto generalnog direktora i izigrava stručnjaka jedan kvitirani austro-ugarski oficir, prima banoslovne prihode i s preduzećem pravi eksperimente, kao što je to danas slučaj.

Neka nam se ne da ništa više nego Šipad, naš Šipad, pa ćemo mi drage volje rezignirati na subvenciju o kojoj je reč.

Ne mogu a da ne ukažem na jedno bolno, vrlo bolno mesto u Predlogu finansijskog zakona. To su državne obveze iz ranijih godina. Ko je imao nesreću, da ne naplati svoje tražbine u toku budžetske godine, u kojoj je ona nastala, taj je, rekao, bih, prepušten igri slučaja: da li će do naplate doći ili ne. On nema prava naplate iz narednog budžeta, već mora čekati završni račun prethodne godine. Ako se u ovome računu pokaže kakav obrtni kapital i ako je ovaj dovoljan, dolazi on do naplate. Inače, mora da čeka. Na ovaj način se pogađaju i oštećuju sitniji državni dobavljači, sitni ljudi, koji ne mogu da čekaju, a nisu odmah došli do naplate zbog toga: ili što nisu imali umešnosti ili se nije isplaćivalo da troše oko naplate. Pravda i pravičnost traže da se ova potraživanja prvenstveno plate. S toga je način otplate, koji se za ove državne obveze predviđa Predlogom finansijskog zakona, neprihvatljiv.

S ovim u vezi ukazaću još na jednu žalosnu pojavu. Po našem krivičnom postupku imaju svedoci pravo na putne troškove i troškove izdržavanja iz državne kase, ako dolaze pred sud iz mesta van mesta suda. I šta se dešava? Dešava se to: da se gotovo redovno kod Ministarstva pravde na ovo ne pazi.

Kreditni se ne otvaraju i ne šalje sudovima potreban novac. Svedoci dobivaju potvrđene priznanice na određene sume. Nose ih po gradu i traže dobra čoveka, koji, će im priznanice isplatiti i čekati dok sud dobije novac da ga podigne. Pri tome se događa da svedoci dobiju od privatnika samo polovinu priznaničnog iznosa. Kad dođe deputat, iplate se izdane priznanice u cirkulaciji, a za nove svedoke opet nema novca. Sudovi su potrošili kod ovakog gazdovanja na ove potrebe i veće sume, koje su im po drugom osnovu stigle, pa potraživači ovih suma uzaludno čekaju na svoj novac. Ne može se dovoljno podvući koliko se ovim ubija i srozava državni ugled u narodu. Ovome zlu treba naći hitna leka.

Moram, baš prvenstveno radi kraja čiji sam predstavnik, da dodirnem i pitanje opština. Opština je, kao osnovna samoupravna jedinica, nesumnjiva narodna potreba. Ali, da može odgovoriti svrsi, opština mora imati finansijske mogućnosti za egzistenciju i potrebnu kompetenciju. Međutim, kod nas, kao i u celoj Bosni i Hercegovini, organizovane su, pre nekoliko godina, seoske opštine bez potrebnih predradnja, na brzu ruku, bez studija, nespremno. Dat im je malen teritorija nikakva kompetencija. Teritorijalno malene, finansijski slabe i bez ikakve kompetencije, naše su seoske opštine potpuno promašile svoj cilj. Budete im čine, uglavnom, samolični izdaci. Njihovi su budeti u današnjim prilikama usled malenih teritorija dosta osetni. S toga narod oseća opštine kao velik teret. Najviše bi voleo da se ukinu. One, pak, same zapravo i ne vegetiraju, jer je pribiranje prihoda gotovo nikakvo. Trebalo bi hitno nešto preduzeti. Ili opštine, ovakve kakve su, ukinuti, ili ih pregrupisati i od više sadašnjih opština stvoriti jednu, i dati im što veću kompetenciju. Oboje je bolje, nego sadašnje, neizdržljivo stanje. Koliko mi je poznato, banske su uprave stavile predloge za pregrupisanje postojećih opština, ali je Kraljevska vlada propustila da po tim predlozima donese potreban zakon. Velika šteta, jer će sad i sporije i teže biti stvoriti i uzakoniti povoljno stanje. Kraljevska vlada bi trebala da ovo pitanje uzme hitno i ozbiljno u rad. Ideja vodilja neka bude: velike opštine, široka kompetencija.

Unutar naših opština i sela i oko njih postoje često puta državne šume, u kojima je narod imao i ima pravo seče, ispaše itd. Ova se prava mestimično dovode u opasnost time što država, tu i tamo, prodaje drvo šumskim trgovcima za trgovinu baš u ovakvim servitutskim šumama. Ovo zabrinjuje i razdražuje narod, zbog čega treba hitno izvršiti razgraničenje šuma, pa selima i opštinama prepustiti one šume i ispaše, na koje imaju pravo, odnosno koje su im potrebne.

Problem razduženja seljaka goruće je pitanje još od meseca avgusta prošle godine. Bojim se, da je dvanaesti čas u rešavanju ovog pitanja već otkucio i da smo okasnili. Mislim da se ne smije propustiti da se u Finansijski zakon unese moratorijum za seljačke dugove za vrijeme dok se ne donose i na snagu stupi zakon o razduženju seljaka. (Aplauz.) Ovaj se zakon mora hitno donijeti. (Odobranje.) Vrlo je malo bilo oponiranja i ustezanja kod uvođenja prinudnog poravnjanja van stečaja i prinudnog poravnjanja u stečaju. Trgovac, zanatlija, svi osim seljaka, mogu da se koriste rečenim prinudnim poravnjanjem i da se oslobode svojih obaveza za 40% i više. Samo seljak ne može. Pa zašto toliko kolebanja i ustezanje! Zašto da zemljoradnik ne dobije zakonsko prinudno poravnjanje! Ako

se valuta ne mijenja, a vrijednost novca koleba, samo je pravno i računski ista količina novca jednaka u vrijeme njegova pada kao i u vrijeme skakanja, ali nije i ekonomski. Stanovita količina inflacionih dinara nije ekonomski nikad ravna istoj količini deflacionih dinara, već vrijedi manje. Zar ovo rezonovanje ne može da posluži za riješenje pitanja razduženja seljaka? Držim da može!

Ali, činjenica je da je došlo do ovog stanja, u kome se seljak nalazi. Problem leži u nesrazmeri cena između seljačkih proizvoda i proizvoda koje seljak kupuje. Ova nesrazmera postojala je i ranije, odmah iza Oslobođenja. Uvek su iza Oslobođenja na ovome su, ako uporedimo s predratnim stanjem, i ovo uzmemo za normalno, seljački proizvodi bili manje vrednosni nego fabrički. Nije im nikad dostajao onaj predratni razmer. Sad se je samo naglo ovo stanje pogoršalo. I problem nije u tome da se cene seljačkih produkata podignu, nego je problem u tome, kako će se cene onoga što seljak mora da kupuje i plaća oboriti. U tome je problem. Dakle, treba nastojati da se obore cene fabričkih proizvoda i pristupiti sniženju poreze, pa će seljaku biti pomoženo. Istina, ja držim da je sve to okasnilo, jer njegovo odgovaranje obavezama u toku prošle i ove godine učinilo je, da je dobrim delom lišen materijalnih dobara.

Potpredsednik Dr. Kosta Popović: Gospodine poslanice, vaše je vreme proteklo, molim vas da skratite.

Dr. Todor Lazarević: Odmah, gospodine potpredsedniče.

Ali, seljak je od uvijek svima i svakome, pa i svima Vladama bio zadnji na pameti. Svi staleži imaju svoje staleške organizacije, svoje korporacije, svoje komore. Koji bolje, koji gore. Samo ih nema zemljoradnički stalež. Imperativni je postulat pravde i pravičnosti da i zemljoradnički stalež dobije što prije svoju stalešku organizaciju. To bi bila jedna od poluga za unapređenje ovoga staleža i njegovo podizanje u blagostanje. Pozivam s toga Kraljevsku vladu da pristupi rješavanju i ovoga važnog pitanja.

Ističem da sa zadovoljstvom nalazim amandman Predlogu finansijskog zakona, po kome je Ministarstvo finansijsko ovlašćeno da izda i treću emisiju do iznosa od 150.000.000 dinara 6%-tnih obveznica za finansijsku likvidaciju naknada šteta za beglučke zemlje u Bosni i Hercegovini. Samo molim Gospodina Ministra finansijskog, da se ovome poslu što prije pristupi i on bude svršen, jer na ove obveznice čekaju siromašniji sopstvenici beglučkih zemalja. (Aplauz.)

Bogatiji su se već namirili. Oni su bili u stanju da plate komisije, uzmu advokate, postupak ubrzano provedu, steknu prvenstvo i prvi dobiju obligacije. Siromašniji pak i sirotinja čekaju na emisiju, o kojoj je reč.

Prilikom ove debate bilo je i političkih enuncijacija i ništa prirodnije od toga! Ova je kuća, bez sumnje, političko telo. Čitajući naš sadašnji Ustav, odmah sam opazio da država nije označena kao parlamentarna i da Vlada nije politički odgovorna Skupštini. Pretstavio sam sebi slučaj, da Vlada ostane u manjini na jednom pitanju, kod koga nije izjavila svoj dezinteresman, i postavio pitanje: Što tad? Došao sam do uverenja da se u današnje doba moraju parlamentarni običaji smatrati jačim od pisanih, čak i ustavnih zakona, koji bi bili oprečni parlamentarnim običajima. Odgovor na postavljeno pitanje bio je, da bi se Vlada ili morala povući, ili Skupština raspustiti, pa ići na izbore. Vrlo

mi je drago da je G. Ministar Dr. Srškić, neki dan u ovoj istoj budžetskoj debati, izjavio u ovome pogledu da Kraljevska vlada i G. Ministar Dr. Srškić, stoje na jednakom gledištu. Možda bi ova izjava bila i izostala da se ove stolice pozadi govorničke tribune ne osećaju posve sigurnim. Ipak, nisu osigurane protiv sviju iznenađenja!

Samo se zrelo voće bere. God. 1921 bilo nas je u Ustavotvornoj skupštini, koji smo se zagrejavali za to: da državi damo ime Jugoslavija, a državljanstvo nazovemo jugoslovenskim, ali nije išlo. Voćka nije bila još sazrela. Oko 10 godina docnije, dozreva i navedena se imena primaju bez pogovora. Čak se dekretira isto ime i u narodnosnom smislu. I, bez sumnje se radi o etnički jednom narodu sa nekim zajedničkim psihičkim osobinama i sa većim brojem pojedinaca, koji su izrađeni Jugosloveni i samo Jugosloveni. Ali ima i razlika, naročito u masama. Mase tradiciju dugo čuvaju. Čini mi se da Gustav Le Bon na jednom mestu daje misao, da mrtve ideje, često puta, još i posle svoje smrti vladaju srcima mase. Dakle treba biti oprezan, treba se čuvati svega što bi moglo povrediti osećaje, koji su tu, a koje će vreme odneti. Treba postupati ne sa autoritetom vlasti, već sa psihologijom u ruci. Zbog toga držim da su umesni prekori, koje su Vladi učinili gg. Dr. Andelinović, Dr. Nikić i ostali. Nismo za ključ, ali smo za pametnu i obazrivu upravu, upravu, koja sve osetljivosti oseća i kloni se svega što bih vredalo.

Diktatura je bila državna potreba, državni rezon. Nije postala sama sebi svrha, nije se izrodila. Povukla se je, kad je izvršila svoju misiju. Između nje i buduće forme vladavine interpolisano je ovo sadašnje prelazno stanje. Ja mislim da buduća forma vladavine može i mora da bude samo čisto parlamentarna demokratija, oslonjena na široke samouprave. Držim da se ova tvrdnja razume sama od sebe i da je ne treba dokazivati. Što se tiče ovog prelaznog stanja, složio bih se s onim govornicima, koji su tražili da se dozvoli barem postepeno uvođenje slobode štampe i razvijanja političkog života. Mehanizam ne može pravilno da funkcionise, ako su svi ventili zatvoreni. Treba oduške. Nema smisla ni razloga da se narod goni u borbu za osvajanje sloboda. Ova je borba suvišna i nepotrebna. Od slobode ne pretil nikom nikakva opasnost. Ne smemo i ne možemo dopustiti da Beograd, koji je nekada služio kao žarište slobode, dobije sada drugo ime. Sećam se da je nekada pokojni Matoš, hrvatski književnik i novinar, napisao, da Beograd voli zbog njegovih drskih sloboda.

Ne pretil nikakva opasnost ni od jednakosti i ravnopravnosti. U našoj državi je bio već jedan Slovenac predsednik vlade, pa su i za njegove vlade stvari tekle taman tako, kao kad su Srbi predsednikovali, a možda i bolje. Žalim da nismo doživeli još tu sreću da i jedan Hrvat postane predsednik vlade. Ja bih mirne duše smeo prepustiti upravu države samim Hrvatima, a da se ne bojim nikakve opasnosti. (Odobranje.) Osećaj odgovornosti je vani manji, u tim napred klupama veći, a na ovim klupama pozadi još veći. Sa ovih se mesta ne čini ništa, zašto se ne može podneti odgovornost pred savešću i istorijom. Nema, pak, toga koji bi mogao dirati u osnovne temelje državnog i narodnog jedinstva sa Ministarske stolice. Posle ovoga, ja ću, gospodo narodni poslanici, svršiti sa parafrazom jedne čuvene Geteove reči: I ovde među nama, i napolju, van ovoga doma, dajte više slobode, više slobode i opet: više slobode! (Odobranje i pljesak.)

Potpredsjednik Dr. Kosta Popović: Ima rač g. Ljubomir Banjac.

Ljubomir Banjac: Gospodo narodni poslaniti, ovde se čulo mnogo reči o nezgodama o nevoljama našega seljaka, pa ću i ja da vam prikažem stanje u mom kraju, u kome sam izabran, i čućete kakve nevolje pritiskuju našeg seljaka, i kakove će ga tek pritiskivati posle ovog Finansijskog zakona i ovog amandmana, o kome ću govoriti. Mi s jedne strane vidimo snižavanje poreza na zemljarinu, što je dobro, a s druge opet strane vidimo, da se opraštaju sva državna i banovinska zemljišta od svakog poreza i prireza. Ja živim u kraju gde je državno dobro Belje, koje samo ima 86.000 jutara zemlje, a celokupna Baranja ima svega 196.000 jutara. Gospodo, ako ova državna dobra ne budu doprinosila opštinske prireze, mi ćemo se na taj način potpuno onemogućiti i nećemo moći izdržavati naše opštine makar pristupili i grupisanju opština. I tako ćemo dočekati, da u ovim teškim prilikama naš narod, ne samo da će plaćati manje, nego će plaćati i više. Ako se ovo ovako predloženo prihvati, onda bi naše pojedine opštine plaćale od 3—400% opštinskog prireza. Ja ne znam zašto je potrebno da se državno dobro Belje izvlači od svih poreza, pa ako hoćete i državnog. Jedno gospodarstvo kada se vodi, treba da zna šta mora da plati, makar i ne plaćalo, treba ipak da se zna koliko bi otpalo na porez, pa da se prema tome određuje čista dobit i da se dele tantijeme. Državno dobro Belje sa šećernom fabrikom, mlekarnom i klanicom, i sa tim velikim ogromnim imanjem od 86.000 jutara, od čega je polovina šuma, ima svega čiste dobiti 12 miliona i nekoliko stotina hiljada dinara.

Gospodo, samo državni porez, da ga ovo imanje plaća, iznosio bi preko 4.000.000 dinara. Ribolov u Apatinu donosi između tri do četiri miliona dinara, šećerana oko 8 miliona dinara, a mlekara jedan milion dinara. Ako bi se tim dobrom upravljalo tako, da ono mora da odvajati za državni porez i ostale poreze, onda sigurno ne bi bilo čiste dobiti i tantijeme bi bile mnogo manje ili nikakve. Zato je potrebno da državna dobra svuda, ne samo u Belju, plaćaju državni porez, iako bi to išlo iz jednog džepa u drugi, ali bi se onda bar znalo šta se plaća i šta ostaje čisto, i onda bismo videli te čiste rezultate, i rad koji su postigli.

Mi smo se obratili jednom molbom g. generalnom direktoru, pomoćniku G. Ministra finansija i kazali da bi bilo zlo po nas Barance ovo ovako zamišljeno. On nam je odgovorio da to nije nikakvo zlo, nego da će se plaćati na industriju po bilansu od čiste dobiti ono što pripada opštinama. Ja ću, međutim, da vam kažem kako stoji sa tim bilansima. Ja sam prekjučer podneo bilans opštine Beli Manastir, koja se žali da za poslednje tri godine nije dobila nijednu paru za opštinu od mlekare. Ta mlekara bila je nekada oporezovana sa 800.000 dinara i sama mlekara u svoje vreme doprinosila je opštini oko 48.000 dinara. Ranije, dok su i oni potpadali pod tečevinu bilo je lakše, ali kasnije po zakonu od 1929 godine, mi se tamo u odboru za izradu poreza više nismo mogli snaći. Referent je tražio da ista suma od ranijih godina ima i sada da dodje u državnu kasu. Mi smo mu skretali pažnju da državna mlekara otpada od toga i da prema tome za toliko treba da se razreže manje, ali nam to nije ništa pomoglo. Referent je učinio svoje. Na kraju je uložena i žalba, čime smo bili izloženi novim izdacima, jer smo se morali da branimo kod reklamacionog odbora.

U 1930 godini trgovci, sitni trgovci i zanatlije,

složili smo se u Baranji, pošto smo videli nevolju našeg seljaka, od koje trpimo i mi trgovci, sitni trgovci i zanatlije, i videli smo koliko su naši prihodi manji pa smo se sporazumeli da bi trebalo da budu bar za 25% manja i naša izdavanja nego što su bila u ranijim godinama. Radili smo na tome da ovo sprovedemo, ali smo prošli kao i ranije. Uložene su žalbe i nama je poreza većim delom povišena od reklamacionog odbora.

Ja ću ponova da pređem na državno dobro Belje i da vam opišem kakvo je tamo gazdovanje i ja verujem, da se posle toga neće naći niko u ovome Domu, koji bi pristao na to, da se u Finansijski zakon uvuče jedan amandman, kojim se briše da sva državna dobra ne plaćaju nikome ništa. Da vidite kako se gazduje na državnom dobru Belje. Mi tamo imamo direktora državnog dobra kao stručnjaka, koji ima platu od 150.000 dinara i tantijeme od 150.000 dinara godišnje. Onda imamo direktora šećerne fabrike, koji ima 100 hiljada dinara plate i 150.000 dinara tantijeme, pa imamo i nekoliko kontraktualnih činovnika, koji su postavljeni na takva mesta, na primer za upravnika šećerane, na kojim mestima bi mogli da budu najobičniji ljudi i da sa tri-četiri razreda škole dobro obavljaju svoj posao. Taj isti činovnik dobija 96.000 dinara plate, a 18.000 tantijeme. Ja mislim, gospodo, ako hoćemo da štedimo na opštinama, da treba ipak da vodimo računa o tome, da li one mogu da rade, da li mogu da i dalje obavljaju dužnosti svoje. Ja mislim da bi bilo bolje da te tantijeme ukinemo. (Uzvici: I plate!), pa da ih damo siromašnim opštinama, da mogu da produže svoj rad.

Ja nikada gospodo nisam imao nameru da udem u kritiku ove gospode, zato što bih ja njih mrzeo. Daleko od toga gospodo. Ja sam njima čak prijatelj, a i oni meni. Ali, gospodo, kad se njima određuju ovolike plate, a ovamo se skida svaki doprinos prema opštinama, ja sam prinuđen bio da ovo iznesem pred vas, te da vi donesete presudu, da ovaj amandman, kojim se predviđa da se državna dobra brišu od plaćanja poreze, da ne dopustite, da taj amandman prođe kroz Finansijski zakon.

Gospodo, ja neću dugo da govorim, jer sam već izjavio da ću govoriti samo o lokalnim prilikama u koliko one postoje. Ovo u toliko pre, što se nadam, da će Gospodin Ministar ovo ispraviti, da će i on i Narodna skupština skinuti ovu tačku za koju sam ja zamolio, kako ne bi jedan kraj, koji je srcem i dušom odan našoj zemlji, pao u veliku bedu i nevolju. U to ime ja izjavljujem da ću glasati za ovaj budžet i Finansijski zakon s molbom kad dode na glasanje ovo što sam molio da svi to primite. (Odobranje.)

Potpredsjednik Dr. Kosta Popović: Ima reč g. Alojzija Pavlič.

Alojzija Pavlič: Ja sam veoma zahvalan Gospodinu Ministru finansija što je promenio § 28 Finansijskog zakona, kojim se snižavaju lični i materijalni rashodi za 10%. Ja sam slobodan da tu predložim neke izmene, i da izjavim, kako bi trebali odnosni paragrafi da glase po ovim mojim amandmanima. Tako ja bih predložio u § 43 b, koji se tiče zabrane zaposlenosti radenika, koji nisu potrebni našoj državi, da to može da bude samo u saglasnosti sa čitavim Ministarskim savetom. Ako bi bilo potrebno moglo bi se uneti i to da to može biti samo po reciprocitnim ugovorima.

Kod tač. 4 predložio bih, kao što je bilo u predašnjem Finansijskom zakonu da se ovo pitanje o zaposlenosti službenika odnosi takode i na privatna

preduzeća. I ja bih još dodao: da ovo treba da se računa prema plati koju ovi službenici primaju od 1 januara pa do sada, a ne prema plati za koju izjave da primaju na dan 1 aprila. Jer ako bi ovako bilo, onda bi mnogi izjavili da primaju manju platu.

Mnogi su ovde kazali da su naše gimnazije fabrike za državne činovnike, a mi imamo dosta mladih ljudi, koji su takođe vrlo dobri Jugosloveni, koji su tražili da budu namešteni po gimnazijama, ali još nisu dobili svoja mesta. Socijalna pravda zahteva da se i oni nameste na svoje položaje.

Kod § 47 a, predložio bih da se ovaj paragraf prebriše. Sigurno da ne bi bilo dobro, ako bi ovaj paragraf ostao ovakav kakav mu se smisao sada daje, da neko ne bude namešten kao penzioner za kontraktualnog činovnika. Ako je tako, to je dobro, ali tome paragrafu može se dati i drugi smisao, jer vi znate, da mi u našoj državi nemamo dobrih ni filologa ni dobrih jurista, pa se to može i drukčije tumačiti.

Još bih ja molio Gospodina Ministra finansija, da se odredi potpora za suzbijanje trahoma u našoj državi, naročito u Prekomurju. To je jedna teška bolest i naša je dužnost, da učinimo sve što do nas stoji da se ona dalje ne širi. Ljudi iz Prekomurja, koji su opterećeni ovom bolešću, dođu kao radnici u Banat, u Belje, ili u drugo koje mesto, i tako šire ovu opasnu bolest, koju su iz svoga mesta poneli. Treba učiniti sve što do nas stoji da se ta bolest lokalizira, a ne da se još i dalje širi.

Ovim sam završio svoj govor. (Pljeskanje.)

Potpredsednik Dr. Kosta Popović: Ima reč g. Milorad Kostić. (Glasovi: Nije tu!) Gospodo, pretres je završen. Prećićemo na glasanje.

Predsednik Dr. Kosta Kumanudi: Molim g. izvestioca, da izvoli pročitati Finansijski zakon po predlogu Finansijskog odbora.

Izvestilac Oto Gavrilović pročita § 1 predloga Finansijskog zakona za 1932/33 godinu, po predlogu Finansijskog odbora. (Vidi XV red. sastanak str. 132, knjiga II)

Predsednik Dr. Kosta Kumanudi: Prima li Narodna skupština pročitati paragraf 1 po izveštaju Finansijskog odbora? (Prima.) Ko je protiv, neka izvoli ustati. (Svi sede.) Objavljujem da je § 1 primljen. Izvolite čuti dalje.

Za ovim je Narodna skupština, glasajući o svakom paragrafu predloga Finansijskog zakona za 1932/33 godinu sedenjem i ustajanjem, primila §§ 1—47 Predloga finansijskog zakona po izveštaju Finansijskog odbora.

skog odbora u smislu čl. 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini.

Predsednik Dr. Kosta Kumanudi: Kod §-a 47 javio se za reč g. Dr. Svetislav Mihajlovič.

Dr. Svetislav Mihajlovič: U § 47 Predloga finansijskog zakona u stavu 1 stoji: „Lični penzioneri državni i samoupravni ne mogu biti uposleni kod države i državnih preduzeća. Ovo se ne odnosi na penzionisane profesore Univerziteta, koji kao priznati naučnici rade na Univerzitetu u svojstvu honorarnih profesora, stenografe u Narodnom Pretstavništvu, činovnike Centralnog Presbiroa kao i na penzionere ratne invalide.“

Ova reč „uposlen“ to je najširi pojam. Sad treba izvestilac da da tumačenje, šta se misli pod ovom rečju „uposlen“. Mi imamo penzionere, koji imaju malu penziju, pa su dnevničari, mi imamo generala, pukovnika, starog profesora, imamo direktora gimnazije, koji su članovi Upravnog odbora u Državnoj klasnoj lutriji i Hipotekarnoj banci. Sa jednim širim tumačenjem moglo bi se kazati, da je i to uposlenje. Ja međutim nalazim, da penzioneri mogu biti članovi Upravnog odbora. Ja molim g. izvestioca da protumači, kako se ovo ima da razume, da li se odnosi na dnevničare ili samo na činovnike.

Ja bih ovde kazao: „Ne mogu biti uposleni kao činovnici sa redovnom platom“. Nalazim, da dnevničari i penzioneri mogu biti članovi Upravnog odbora.

Predsednik Dr. Kosta Kumanudi: Reč ima g. izvestilac.

Izvestilac Oto Gavrilović: Na pitanje, koje je postavio g. Mihajlovič kod §-a 47: da li ja smatram kao uposlenje i za one penzionere, koji su članovi Uprave državnih privrednih preduzeća, izjavljujem: da po mome mišljenju to nije uposlenje i da oni kao penzioneri mogu ostati članovi Upravnog odbora i da se na njih ovaj § 47 ne odnosi. (Zagor i upadiće.)

Predsednik Dr. Kosta Kumanudi: O ovome ne donosimo nikakvu odluku. To je samo mišljenje g. izvestioca.

Molim g. izvestioca, da izvoli čitati dalje.

Za ovim je izvestilac Finansijskog odbora pročitao redom član po član Finansijskog zakona po predlogu Finansijskog odbora, a Narodna skupština je, glasajući sedenjem i ustajanjem, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini usvojila sve pročitane paragrafe Finansijskog zakona za 1932/33 godinu po predlogu Finansijskog odbora, kao i sve podnete amandmane, koji glase:

MINISTARSTVO FINANSIJA KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

ODELJENJE DRŽAVNOG RAČUNOVODSTVA I BUDŽETA

Br. 27184

9 marta, 1932 u Beogradu

Gospodine predsedniče,

Čast mi je moliti Vas da se u Predlogu finansijskog zakona za 1932/33 godinu unesu sledeće izmene i dopune:

§ 52

Dodaje se nova tačka koja glasi:

Viši savetnici i savetnici Ministarstva finansija kao i viši monopolski savetnici i savetnici Uprave državnih

monopola, koji su na ova zvanja prevedeni sa zvanja načelnika odeljenja odnosno Direktora Markarnice mogu se unaprediti u III grupu 2 stepena odnosno 1 stepena izuzetno od §§ 49, 257 i 346 Zakona o činovnicima.

Sadašnji računski inspektori, koji su zvanja inspektora dobili pre stupanja na snagu uredbe o određivanju ranga i razvrstavanja finansijske struke od 27 oktobra 1928 godine a koji su se zatekli u aktivnoj državnoj službi na dan stupanja na snagu ovoga zakona dobijaju izuzetno od § 45 Zakona o činovnicima za više finansijske sekretare i za dalje napredovanje na njih se primenjuje odredba § 257 stav 1 Zakona o činovnicima od 31 marta 1931 godine.

Raniji potšefovi Ministarstva finansija, koji su to zvanje dobili pre stupanja na snagu Zakona o činovnicima od 31 jula 1923 godine a koji se stupanjem na snagu ovog zakona budu zatekli u aktivnoj državnoj službi, dobijaju izuzetno od §§ 45 i 49 Zakona o činovnicima zvanje finansijskog sekretara VI položajne grupe

i za dalje napredovanje na njih se primenjuje odredba § 257 stav 1 Zakona o činovnicima od 31 marta 1931 godine.

Činovnici raspoređeni po strukama po čl. 45 tač. 2 Činovničkog zakona od 31 marta 1931 godine, sa fakultetom ili višom stručnom spremom, posle 15 godina državne službe prevode se u položajnu grupu zvanja koja su raspoređena po strukama po čl. 45 tač. 3 Činovničkog zakona, a u vezi čl. 257 tač. 1 Činovničkog zakona.

Primate, Gospodine Predsedniče, i ovom prilikom uverenje o mome osobitom poštovanju.

Ministar finansija,
Dr. Milorad Dorđević, s. r.

NARODNA SKUPŠTINA
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE
FINANSIJSKI ODBOR

Br. 137

10 marta 1932. god. u Beogradu

Narodnoj skupštini,

U vezi izveštaja Finansijskog odbora br. 117 od 26 februara 1932 godine i br. 132 od 8 marta 1932 godine o Predlogu budžeta sa Finansijskim zakonom za 1932/33 godinu, čast nam je u pogledu detalja dostaviti naknadne izmene i dopune:

U predlogu budžeta državnih rashoda
V razdeo — Ministarstva prosvete
Glava XI — Univerziteti
Part. 235: Lične prinadležnosti

Poz. 4: Dodaci na skupoću, pod I Univerzitet u Beogradu, a) činovnika, lični, smanjiti sa 100.000.— dinara, tako da mesto 2,529.109.— staviti 2,429.109.—

Part. 242: Snabdevanje knjižnica itd.

Poz. 1. Univerzitet u Beogradu pod d) Poljoprivredni fakultet na kraju dodati: „za uređenje i održavanje oglednog dobra Din 100.000.00.

U Predlogu finansijskog zakona:

§ 12

Dodaje se nova tačka 9 koja glasi:

„Nadležnost Kotarskog suda u Ludbregu za upravne opštine Koprivnički Ivanec i Đelekovac Sreza koprivničkog prestaju važiti danom 31 maja 1932 godine. Od toga dana proteže se nadležnost Kotarskog suda u Koprivnici i na sve opštine.

Uplate vodoplovnih doprinosa po razrezu iz godine 1930 i 1931 primaće Poreske uprave kao vanredan prihod do podmirenja akontirane sume.

§ 19b (nov)

Dodaju se novi stavovi:

„Nadležnost Kotarskog suda u Ludbregu za upravne opštine Koprivnički Ivanec i Đelekovac Sreza koprivničkog prestaju važiti danom 31 maja 1932 godine. Od toga dana proteže se nadležnost Kotarskog suda u Koprivnici i na sve opštine.

Ovlašćuje se Ministar pravde da izda Uredbu o prenosu poslova sa Kotarskog suda u Ludbregu na Kotarski sud u Koprivnici u koliko su ti poslovi odnose na pomenute opštine.“

Opština Rajčička i Osojska Sreza debarskog izdvajaju se iz teritorijalne nadležnosti Prvostepenog suda u Ohridu, a upravni Srez galički izdvajaju se iz teritorijalne nadležnosti Prvostepenog suda u Tetovu, a izdvojena područja prenose se u teritorijalnu nadležnost Prvostepenog suda u Kičevu.

Ovlašćuje se Ministar pravde da Uredbom odredi dan kada će se prevesti ovaj prenos nadležnosti i da propiše što je potrebno za izvršenje toga.

§ 52

Dodati novu tačku i novi stav koji glase:

Važnost odredbe § 200 Zakona o radnjama odlaže se za godinu dana.

„Vreme, koje je državnim službenicima priznato ukazima ili izvršnim odlukama za dalje napredovanje po zakonima koji su važili do stupanja na snagu Zakona o činovnicima od 31 marta 1931 godine, računa se na isti način i po ovome Zakonu.“

Finansijski odbor ima čast zamoliti Narodnu skupštinu, da izvoli usvojiti ovaj izveštaj.

Sekretar,

Dr. Ante Kuntarić, s. r.

Potpredsednik,

Dr. St. Šećerov, s. r.

Članovi:

Oto Gavrilović, s. r., Dr. Sv. Popović, s. r., P. Matica, s. r., St. Trpković, s. r., Dr. Ostojić, s. r., Dr. Mil. Kostić, s. r., Milan Čuković, s. r., N. V. Stajković, s. r., B. C. Jeličić, s. r., Dr. D. Šurmin, s. r., Dr. M. Kožulj, s. r.

Predsednik Dr. Kosta Kumanudi: Prima li Skupština Finansijski zakon? (Prima.) Objavljujem da je primljen i Finansijski zakon.

Izvolite čuti jedno saopštenje. Odbor koji je određen da pretresa Predlog zakona o izmenama i dopu-

nama Zakona o taksama uputio mi je izveštaj da je svoj posao svršio. Prema tome ovo će se staviti na dnevni red kad to Skupština bude odlučila.

Pošto je, gospodo, završen pretres budžeta i Finansijskog zakona i u pojedinostima, sad ćemo pristupiti konačnom glasanju primanja budžeta i Finansijskog zakona u celini za 1932/33 godinu. Glasae se pojedinačno. Ona gospoda koja primaju budžet i Finansijski zakon, glasaće za, a koji ih ne primaju glasaće protiv.

Molim gospodina sekretara da izvrši prozivku gospode poslanika.

Sekretar Milan Mravlje proziva narodne poslanike da glasaju i oni su glasali ovako:

Avramović Branko — za
 Adić Ante — za
 Aksentijević Aleksandar — za
 Aleksić Kosta — za
 Alilović Šaćir — za
 Anđelinović Grgur Budislav Dr — odsutan
 Anić Mića Dr. — odsutan
 Antonijević Dušan — odsutan
 Antunović Josip — za
 Arandelović Jovan — za
 Auer Ljudevit Dr. — za
 Babamović Jordan — za
 Baljić Salih — za
 Banjac Ljubomir — za
 Barać Branko Dr. — za
 Barle Janko — odsutan
 Batinić Jozo — za
 Bačić Stjepan Dr. — odsutan
 Benko Josip — za
 Beširović Dimitrije P. — za
 Bogdanović Iso — odsutan
 Božić Milan — za
 Borisavljević Strahinja — za
 Brušija Radoslav — za
 Budišin Stevan — za
 Bukvić Aleksandar — za
 Bunović Milan — za
 Valjavec Stjepan — odsutan
 Varda Sever — za
 Vasiljević Stevan Dr. — za
 Veličković Miladin — za
 Veljković Veljko — odsutan
 Vidaković Vitomir — za
 Vidić Ješa Dr. — za
 Vidović Bogdan Dr. — za
 Vojinović Jovan V. — odsutan
 Vošnjak Bogumil Dr. — za
 Vujić Dimitrije V. — odsutan
 Vukićević Bogić Dr. — za
 Gavrančić Oton Dr. — za
 Gavrilović Oto — za
 Gajšek Karlo — za
 Glavički Božidar — odsutan
 Gospodnetić Franjo — za
 Grajić Pero — za
 Grba Milovan Dr. — za
 Grbić Emilijan — za
 Grdić Vasilj — za
 Grubanović Milan — odsutan
 Gruber Franjo Dr. — odsutan
 Davidović Vitomir — za
 Danilović Živko — za
 Demetrović Juraj — za

Dervišić Đulaga — za
 Dimitrijević Mita — za
 Dimitrijević Hadži-Todor — za
 Dobrović Milan S. — za
 Dobrovoljac Milan J. — za
 Dovezenski Jovan S. — za
 Dodić Aleksandar-Taka — za
 Došen Mirko Dr. — za
 Dragović Miloš P. — za
 Drljača Branko — za
 Drmelj Alojzij — za
 Duboković Juraj — za
 Đokić Risto — za
 Đorđević Vladimir — za
 Đurić Mihailo — odsutan
 Elegović Ivo Dr. — za
 Živanović Milan — za
 Živančević Mihailo — za
 Živković Negosim Dr. — za
 Živković Petar R. — za
 Živojinović Dušan M. — za
 Zaharić Čedomir — za
 Zeljković Boško — za
 Zemljić Jakob — za
 Ivandekić-Ivković Mirko Dr. — za
 Ivanišević Petar — za
 Ivančević Dušan — za
 Isaković Milivoje Đ. — za
 Isaković Mito — za
 Janković Velizar Dr. — za
 Jevremović Dragoljub Dr. — za
 Jevtić Životije — za
 Jevtić Milutin Al. — za
 Jevtić Mihailo R. — za
 Jevtić Radovan — za
 Jelić Milutin — za
 Jeličić Boža C. — za
 Jeremić Živojin — za
 Jeremić Tode Dr. — odsutan
 Jovan Andrija — za
 Jovanović Aleksandar — za
 Jovanović Đoka — odsutan
 Jovanović Jova — za
 Jovičić Dobrosav — odsutan
 Kadić Husein — za
 Kajmaković Omer — za
 Kalamatijević Mihailo R. — za
 Kandić Joviša K. — za
 Katić Miloš — odsutan
 Kačanski Stevan — odsutan
 Kešeljević Nikola Dr. — za
 Klinc Anton — za
 Knežević Lovro — odsutan
 Knežević Stjepo Dr. — za
 Kovač Ante Llj. — za
 Kovačević Dragutin-Karlo — za
 Kožulj Marko Dr. — za
 Kojić Dragutin Dr. — za
 Koman Albin — za
 Kostić Dragutin Dr. — za
 Kostić Milorad J. Dr. — za
 Kraljević Dragan Dr. — za
 Kramer Albert Dr. — za
 Kraft Stevan Dr. — za
 Krejči Anton — za
 Krstanović Risto — za
 Krstić Vladimir — za

- Krstić Milutin — za
 Krstić Mihailo V. — za
 Krstić Simo — odsutan
 Kuzmanović Lazar K. — za
 Kujundžić Andrija K. — za
 Kujundžić Bogoljub K. — za
 Kumanudi Kosta Dr. — predsjedava
 Kuntarić Ante Dr. — za
 Kunjašić Joahim — za
 Kurtović Vojko — za
 Kurtović Šukrija — za
 Lazarević Milovan M. — za
 Lazarević Todor Dr. — za
 Lazarević Teodosije K. — za
 Lazarević Filip S. Dr. — za
 Leušić Đuro Dr. — odsutan
 Lisavac Mladen Dr. — za
 Lončarević Ivan Dr. — odsutan
 Lončar Stanko — za
 Lukić Živan Dr. — za
 Makar Dako — za
 Maksimović Božidar — za
 Maksimović Stjepan — za
 Malančec Vlado Dr. — za
 Marinković Vojislav Dr. — za
 Marjan Đuro — za
 Marjanac Simo — za
 Markić Franjo — za
 Marković Milenko Dr. — za
 Marković Milorad P. — za
 Marković Nikola — odsutan
 Marković Petar K. — odsutan
 Mastrović Ante F. — odsutan
 Matica Pavao — za
 Matić Đoka N. — za
 Maceković Matija — za
 Mašić Marko — za
 Metikoš Milan Dr. — za
 Mijić Milan Đ. — za
 Miletić Vjekoslav Dr. — za
 Miletić Vladislav — za
 Milošević Gavro — za
 Milošević Mladen P. — za
 Milutinović Milinko R. — za
 Milutinović Milorad Đ. — za
 Misirlić Jovan T. — za
 Mitrović Jovan P. — za
 Mihailović Ilija P. — za
 Mihailović Svetislav Dr. — za
 Mohorić Ivan — za
 Mravlje Milan — za
 Mulalić Mustafa A. — za
 Najdorfer Mirko — odsutan
 Nedeljković Uroš P. — za
 Nikić Nikola Dr. — odsutan
 Nikić Fedor Dr. — za
 Nikodijević Arandel Dr. — za
 Nikolić Branko Dr. — za
 Ninković Tripko — za
 Nuić Petar Dr. — odsutan
 Njamcul Ranko Dr. — odsutan
 Obradović Aleksa J. — za
 Ostojić Đuro Dr. — za
 Pavlič Alojz — odsutan
 Paleček Ivan Dr. — za
 Parabuški Đorđe — odsutan
 Paranos Špiro F. — za
 Pahernik Franjo — odsutan
 Patrnogić Ljuba — za
 Perić Matej Dr. — odsutan
 Perić Milivoje Đ. — za
 Perić Ninko Dr. — za
 Perko Dragutin V. — za
 Petković Milan — za
 Petovar Lovro — za
 Petričić Živko Dr. — za
 Petrović Marko — za
 Pešić Milutin — za
 Pivko Ljudevit Dr. — za
 Pištelić Slavko A. Dr. — za
 Pogačnik Viktor — za
 Popović Dimitrije On. — odsutan
 Popović Dobrivoje Ger. Dr. — za
 Popović Dušan — za
 Popović Jeftimije — za
 Popović Kosta Dr. — za
 Popović Milan V. — za
 Popović Milan Dr. — za
 Popović Svetislav Dr. — za
 Praljak Nedeljko — za
 Preka Nikola — za
 Prekoršek Ivan — za
 Princip Jovo — za
 Prša Šime Dr. — za
 Pustoslemšek Rasto — za
 Pucelj Ivan J. — za
 Radivojević Lazar Lj. — za
 Radić Ivan — odsutan
 Radović Savo Dr. — za
 Radonjić Milan — za
 Radonić Miljan — za
 Rajić Toša Dr. — za
 Pako Janko Dr. — odsutan
 Rape Stane Dr. — za
 Reseli Otmar — za
 Rorbaher Julijan Dr. — za
 Savić Arandel — za
 Savić Sava V. — za
 Savković Ilija — odsutan
 Santo Gavro Dr. — za
 Saračević Radenko — za
 Sekulić Milan Dr. — za
 Selić Joca M. — za
 Selmanović Alija — za
 Simić Milorad — za
 Simović Aleksandar M. — za
 Smiljanić Toma — za
 Sokić Miloje M. — za
 Sokolović Nikola — za
 Spasović Vukašin — za
 Spahić Vlado — za
 Spindler Vjekoslav — za
 Spinčić Vjekoslav — odsutan
 Srškić Milan Dr. — za
 Stažić Josip — za
 Stajković Nikola — za
 Stanić Andra — odsutan
 Stanišić Vladimir Dr. — za
 Stanojević Dragomir M. — za
 Stanojević Milutin — odsutan
 Stevanović Živojin Ar. — za
 Stevanović Milan — za
 Stepanov Milivoj — za
 Stevanović Milan P. — za

Stefanović Ignjat — za
 Stijić Milan Dr. — za
 Stojadinović Milosav Dr. — za
 Stojković Milan Đ. Dr. — za
 Stošić Stamenko — za
 Strezović Krsta — za
 Subotić Nikola Dr. — za
 Tadić Gligorije Dr. — za
 Teodorović Vojislav — za
 Tolić Ignjat M. Dr. — za
 Tomić Jakob — za
 Tonić Todor R. — za
 Topalović Milan — za
 Toromanović Hasan — za
 Trbić Vasilije — za
 Trbojević Uroš Dr. — za
 Trifunović Ljubiša — za
 Trkulja Stanko — za
 Trpković Stavra K. — za
 Čirić Đorđe — odsutan
 Čirić Stevan — za
 Čuković Milan — za
 Uzunović Nikola — za
 Urek Ivan — odsutan
 Urošević Mirko II. — za
 Urukalo Sergije — za
 Fidančević Toma Dr. — za
 Fizir Viktor — za
 Fotirić Arsa — za
 Hajdinjak Anton — za
 Hanžek Lavoslav Dr. — za
 Hasanbegović Avdo Dr. — za
 Hođera Svetislav V. — za
 Hrihar Nikola — za
 Hristić Bora — za

Cemović Filip — za
 Cerer Anton — za
 Čipušević Metodije — za
 Čorbić Branko — za
 Čohadžić Hazim — za
 Šarković Tihomir — za
 Šatović Đuro R. za
 Šaga Ferdo — za
 Šelmić Dragić M. — za
 Šećerov Slavko Dr. — za
 Šibenik Stanko Dr. — za
 Šiljegović Vladimir — za
 Šiftar Stevan — za
 Šnajdar Franjo — za
 Šumenković Ilija Dr. — odsutan
 Šurmin Đuro Dr. — za

Pretsednik Dr. Kosta Kumanudi: Rezultat je glasanja: glasalo je svega 263 narodna poslanika i svi su glasali za. (Pljeskanje.)

Prema tome Zakonski predlog budžeta za 1932/33 godinu sa Finansijskim zakonom primljeni su jednoglasno. (Burno odobravanje.)

U smislu člana 64 Ustava i § 66 Zakona o poslovnom redu, Predlog budžeta sa Finansijskim zakonom biće upućeni Senatu na dalji rad.

Time je dnevni red iscrpljen. Sa vašim pristankom ja ću ovu sednicu zaključiti.

Predlažem kao dnevni red za narednu sednicu: Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o taksama. Prima li Narodna skupština ovaj dnevni red? (Prima.) Sa tim dnevnim redom zakazujem narednu sednicu za 15 mart ove godine u 10 časova pre podne. Time je sednica zaključena.

Sednica je zaključena u 12 i 30 časova.

ПРЕДЛОЖЕЊЕ ЗА ИЗМЕНУ

ЕКСПОЗЕ

МИНИСТРА ФИНАНСИЈА

○

ПРЕДЛОГУ БУЏЕТА

ЗА 1932/33 ГОД.

НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ,

Предлог буџета за 1932/33 буџетску годину, који имам част, у име Краљевске владе, а на основу Устава Краљевине Југославије од 3 септембра 1931 године и прописа § 51 Закона о пословном реду Народне скупштине као и чл. 13 Закона о државном рачуноводству, поднети Народном претставништву на решење и одобрење, представљаће четрнаести буџетски период у развоју наших државних финансија, када буде ступио на снагу 1 априла 1932 године.

А. ПРЕДЛОГ БУЏЕТА У ОДНОСУ НА ПРИВРЕДНО СТАЊЕ ЗЕМЉЕ

Општи погледи

За правилну процену једног буџетског предлога од највећег је значаја имати пред очима опште привредне прилике. Када би се приступило анализи економских прилика послератних буџетских периода, у којима су се израђивали државни буџети, неоспорно је, да би се упоређењем дошло до констатације, да је овај период најнеповољнији. Опште економске прилике, у којима је израђен и састављен овај предлог буџета сматрају се тешким, не само у односу на раније периоде нашег државног газдинства, него и с погледом на историју економског развоја целог културног света. Депресије од 1820—1850 и од 1873—1896, можда и због приличне удаљености њихове, чини нам се, да су биле блажије и умереније.

Светска привредна криза, у којој се данас налазимо, иако је ранијег датума, имала је, благодарећи нашој привредној структури, директног и практичног утицаја тек на садашњи наш буџет, који је у важности. Погоршање европске кризе, — индустријско-трговачке, аграрне, финансијске итд. долази из богате и напредне Америке. Нагла промена економског стања у Америци, изазвана веровањем у безгранични просперитет пренагљеном и неумереном продукцијом последњих година, систематским јачањем и ширењем кредитних способности у намери, да се цене стабилизују и вештачки одрже, огромном и необузданом берзанском спекулацијом, проузроковала је такозвану берзанску кризу, која је имала за последицу катастрофалан пад вредносних папира огромног броја предузећа. Берзанска криза прешла је на континент баш у време (1930), када је стара Европа била на путу остварења послератне мучне и својим сопственим невољама ограничене реституације. Појавом ове кризе на париској, (нов. 1930 — фебр. 1931) берлинској и другим берзама Европе, која је повукла за собом већ постојећу индустријску и трговинску депресију, настало је нагло поремећење привредног стања и у Европи. Цене на велико почеле су нагло падати, предузећа пропадати, а банкротства-стечајеви појављивати се скоро у свима гранама производње. Нагла редукција извоза пореметила је општи биланс плаћања, новац се почео повлачити из саобраћаја, а поверење је од једном почело слабити. Све су то, кратко речено, симптоми, који сведоче да је настала општа светска привредна криза и да нам се она указује у свој својој светлости и тежини, што показује и

табела, која је штампана као прилог овом експозеу.

* * *

Да би се тачније одредила тежина реперкусије, коју је светска привредна криза изазвала на стање наше народне привреде, потребно је приказати то стање, ма и у најсумарнијим потезима. Симптоми кризе, и ако у блажем облику, но код других држава, изазвани међународним економским приликама, затекли су нас у пуном јеку интезивног рада у свима правцима наше државне активности, која је била резултат државне политике, обележене актом Његовог Величанства Краља од 6 јануара 1929 године. Ова активност се манифестовала кроз последња три државна буџета, у којима су биле изражене све мере и реформе, којима је требало обезбедити примену и извршење.

Пад цена цереалија, који је последњих година наступио услед прилика на светском тржишту, даје јасно обележје данашњој аграрној кризи код нас. Она је нашу земљу, као претежно аграрну, погодила у највећој мери. Без ове кризе наша држава не би била принуђена, како у садашњости тако и у будућности, на све оне жртве које чини и које ће у будуће чинити, да би ублажила општу депресију. Тежиште наше аграрне кризе лежи у томе, што нам је продукција већа од потреба за исхрану и што се није успело отклонити постојећи диспарат између цена аграрних и индустријских производа. Проблем се компликује не само тиме, што су цене пале, него и тиме, што је потребно наћи купца. Наш жетвени принос међутим у 1931 години, упоређен са средњим приносом у 1926—1930 год., показује се у квинталима овако:

	1931 год.	1926—1930
пшеница	23,064.367	22,132.696
јечам	3,712.012	3,802.345
овас	2,772.072	3,303.466
раж	2,062.734	1,879.527

Принос кукуруза у 1931 години цени се на 32,180.196 квинтала. У односу са ранијим годинама (10) већи је од средњег приноса за 3,335.851 квинтал или са 11.56%. Док је са друге стране извоз жита и кукуруза за првих девет месеци 1931 год. у сравању са ранијом годином следећи:

жито 188.404 тоне 330.1 милиона — 11.857 тона — 61.8 милиона — 15.76%;
кукуруз 206.648 тона 190.5 милиона — 197.153 тоне — 258.7 милиона — 40.91%.

Очајна ситуација свију аграрних земаља централне и источне Европе довела је до многобројних конференција, које су одржаване у Букурешту, Варшави и, ту скоро у Софији. Међународне конференције, одржане у Женеви, Паризу и Риму, највише су се позабавиле баш питањем пшенице. Покушавано је да се олакша продаја пшенице једном врсте размене производа између аграрних и индустријских земаља, али се убрзо увидела практична немогућност решења. Разноврсност наше пољопривредне производње и њена расподела у држави сматрана је у ранијим годинама, док криза није захватила и друге гране пољопривреде, као један симптом, који донекле ублажује нашу аграрну кризу. Од пада цена цереалија па

сивни крајеви и крајеви у којима је производња цереалија напуштена, после преоријентације другим привредним гранама, имали су осетне користи, јер су јефтине добијали како људску тако и сточну храну. Ситуација је, међутим, данас и у томе погледу неповољнија, јер је криза захватила и друге гране наше пољопривреде, као што су: сточарство, воћарство, виноградарство итд. Укратко речено, пољопривредна криза, својим тешким последицама, осетно је смањила потрошачку моћ нашег најмногбројнијег staleжа и најјачег конзумента, земљорадника, што само по себи има реперкусије и на све друге привредне гране наше, те следствено и на државни буџет. Главни разлог смањењу нашег извоза јесте баш аграрна криза.

Привредна депресија погодила је и нашу индустрију, трговину и занатство, и ако не у оној мери као пољопривреду, и у оној жестини као у другим земљама. Осетан број индустријских предузећа, и ако нису сасвим обуставила пословање, као у другим земљама, раде са смањеним капацитетом. Ово важи нарочито за нашу дрварску индустрију, која је претстављала 25% нашег укупног извоза. Услед конкуренције руског дрвета и пада цена на међународној пијаци, она је у осетном застоју. За првих девет месеци, у упоређењу са годином 1930, наш извоз дрвета пао је за 42%. У скоро сличном стању су и индустрије: текстилна, кожа, хартије и цемента. Индустрија карбида и цијанамида, и поред осетног снижења продајних цена, једва да вегетира. Смањењем куповне моћи земљорадника у тешком је положају и индустрија суперфосфата. Коњунтура рударске индустрије, нарочито у трећем тромесечју 1931 године, може се међутим, према приликама, сматрати задовољавајућом. Изузев сирово гвожђе, које је, савњено са прошлогодишњим периодом, пало у продукцији са 73%, продукција осталих производа рударске индустрије, у поменутом периоду, показује осетно повећање и то: бакарна руда са 78%, оловна са 89%, со са 27%, хром са 12% и тако даље.

Тешкоће, са којима има да се бори наша трговина, банкарство и занатство, такође нису малене. Трговинска политика европских земаља, која услед светске кризе и ради равнотеже трговинског биланса тежи за увођењем царинских баријера где још нису постојале, односно, за повећањем баријера тамо, где се сматрају недовољним, имала је за последицу осетан поремећај нашег трговинског биланса. Пад великих новчаних завода у иностранству, нарочито оних који су били у тесној привредној вези са нашом земљом као и пад енглеске фунте, имале су својих реперкусија и на наше новчане заводе. Повлачење штедних улога од стране улагача, истина, у мањој мери но у другим земљама, али ипак, све су то појаве, које парализују нашу трговинску делатност, па и новчане заводе у њиховом пословању. Због општег застоја послова, тражња кредита код новчаних завода за привредне сврхе сведена је на један мали део, било услед кризе поверења, било пак из разлога што се не могу наћи послови, у које би се новац могао рентабилно уложити.

Све је ово било потребно навести, и ако сумарно, и због тога, што ће овако стање наших жи за основ при изради предлога буџета, морало

привредних грана, овде поменутих као и оних које нису поменуте, конзеквентно имати и већ има осетно дејство на државне приходе, као што се то у осталом јасно види из приложених упоредних прегледа наплате државних прихода за девет месеци. Приликом утврђивања процене, која слусе је строго водити рачуна о свакој појави нашег привредног живота. *На овај начин Краљевска влада је тежила да удовољи пре свега захтеву да државни буџет не премаши привредне могућности земље.*

* * *

Под притиском последица светске кризе, а нарочито међународних мера, које су предузете ради олакшања исте — овде мислимо нарочито на једногодишњи мораторијум немачких плаћања на рачун репарација — равнотежа нашег државног буџета за 1931/32 годину дошла је у питање. Наиме, у партији 9 прихода државног буџета, предвиђена је сума у износу од 406,000.000.— динара која нам, на име примања наше државе у готову припада од Немачке Републике за III Јангову годину. Поменути мораторијумом, била је озбиљно доведена у питање равнотежа нашег буџета. Већ и услед самог овог факта Краљевска Влада није могла дати свој пристанак на поменути план, али је зато административним мерама успела да смањи расходе садашњег буџета за суму од динара 714,865.587.—, од које суме на државну администрацију пада 395,229.587.— а на привредне установе 319,636.000.— дин. Да би смањење у опште имало и стварног касеног резултата, услед познате чињенице неједнаког и неравномерног прилива државних прихода по месецима у сразмери са величином расхода, који се у појединим месецима чине, Краљевска Влада је још и Законом о смањењу принадлежности смањила додатке на скупоћу свима државним службеницима и пензионерима. Исто су тако смањене и све друге специјалне награде, додаци на плату у новцу, као и сални ионорари, дотације, тантијеме итд. Настојавање Краљевске Владе свима овим мерама, па и другим, о којима ће се говорити приликом претреса овог предлога буџета пред Народним Претставништвом, ишло се на то да се очува тако потребна основа здравог финансирања, буџетска равнотежа. У доцнијем излагању приказаћемо напоре Краљевске Владе, да ту равнотежу одржи и у новом предлогу буџета.

Криза поверења, која је захватила Европу нарочито у другом и трећем тромесечју 1931 год., није могла мимоићи ни нашу земљу. Срећном околношћу, међутим, наша држава није била ангажована краткорочним кредитима у оној мери, у којој су то било друге државе Европе (Немачка, Аустрија, Мађарска и т. д.). Услед тога, криза се код нас није показала у онаквим катастрофалним размерама, као код других држава Централне Европе, па и Енглеске, у последње време. У најкритичнијем моменту ове кризе, наш динар је остао неповређен, и криза се свела код нас на једну блажу врсту банкарске кризе (повлачење улога) без осетних последица. Услед светских економских прилика, нагла редукација нашег извоза могла је такође имати неповољно дејство на нашу националну валуту. Осетно повећање пасивности

нашег биланса плаћања смањењем прихода наших емиграната, обустављањем немачких репарација и најзад смањењем броја туриста, сви ти елементи скупа, могли су исто тако имати неповољну реперкусију на курс динара, који као што је познато, у главном зависи од односа увоза и извоза, односно уласка у земљу и изласка из земље страних девиза. Захваљујући опет нормализовању нашег трговинског биланса, нарочито у последњем тромесечју 1931 године, одржању девизног стока Народне банке као и осетном повећању златне резерве баш у томе времену, стање нашег националног новца није поремећено.

Наша спољна трговина у 1931 год., сравњена са прошлом годином, показује се у овим сумама:

а) Извоз			
	тона	динара	
у 1930 год.	4,733.223	6.780,054.206.—	
у 1931 год.	3,323.416	4.800,965.997.—	
у 1931 год. мање	1,409.807	мање 1.979,088.209.—	
	— 29.78%	— 29.18%	
б) Увоз			
у 1930 год.	1,513.583	6.960,113.191.—	
у 1931 год.	1,133.110	4.800,281.032.—	
у 1931 год. мање	380.473	мање 2.159,832.159.—	
	— 25.14%	— 31.03%	
Трговински биланс			
у 1930 год.	— 180,058.985.—	— 2.59%	
у 1931 год.	+ 684.965.—	+ 0.01%	

На дан 28 јуна 1931 године, дан легалне стабилизације динара на 26.5 милиграма чистог злата, златна резерва Народне банке износила је 1.540 милиона динара. Из редовног билтена Народне банке од 30 септембра исте године види се, да је подлога повећана на 1.657 милиона динара, односно са 111 милиона више но у јуну месецу. Ово повећање златне резерве Народне банке, које пада у најкритичније време кризе поверења, баш у прва три месеца законске стабилизације, било је једна повољна околност. Ово тим пре, што су се у то доба код емисионих банака средње Европе показивали обрнути резултати. Законска стабилизација динара, као што је познато, декретована је Законом о новцу од 11-V-1931 и уговором између државе и Народне банке од 13 јуна 1931 г. Ова мера Краљевске Владе одговарала је потпуно како интересима државних финансија тако и потребама наше народне привреде.

Резимирајући приказ стања наше националне валуте, с погледом на наше опште привредне прилике, а нарочито у вези са обезбеђеном буџетском равнотежом и активним трговинским билансом, не може се порећи, да то стање чини једну од светлих тачака у општој привредној ситуацији наше земље. Мислимо, да овде није потребно нарочито истаћи, од колике је важности равнотежа буџета и у вези са тим стабилност националне валуте у свима, а нарочито данас, у најтежим приликама привредног живота. Према томе, песимизам у оцени националне валуте, никако не би био оправдан. Са потпуним спокојством и по-

уздањем се мора гледати у будућност динара. Што међутим, овом приликом нарочито желимо овде истаћи јесте, да ће Краљевска Влада најенергичније настојати да очува стабилност нашег народног новца која је камен темељац њене финансијске политике.

*
* *

По својој техничкој структури нови предлог буџета ни мало се не разликује од последњег односно садашњег буџета. У овоме погледу већ последњих година је постигнута рационална подела и максимална једноставност и прегледност, које треба у техничком погледу да карактеришу сваки државни буџет. Међутим његова садржина — глобални износ — у односу са ранијим буџетима, претставља осетну и значајну разлику.

Предлог буџета опште државне администрације износи динара 7.550,907.708.— а државних привредних предузећа 3.849,092.292.— дин. што даје укупни збир предлога државног буџета за 1932/33 годину динара 11.400,000.000.—

Буџети последње четири године одобрени су у овим износима:

	1928/29	1929/30
Администрација	7.489,638.059.—	7.945,647.510.—
Привр. предузећа	4.090,481.023.—	4.518,827.402.—
	<u>12.580,119.082.—</u>	<u>12.464,474.912.—</u>
	1930/31	1931/32
Администрација	8.534,561.553.—	8.522,359.292.—
Привр. предузећа	4.813,451.607.—	4.687,944.662.—
	<u>13.348,013.160.—</u>	<u>13.210,303.954.—</u>

Нов предлог буџета предложен је данас у мањем износу за 1.810,303.954.— дин. и та разлика се распоређује на два дела буџета овако: предлог буџета опште државне администрације мањи је за 971.451.584.— дин., а предлог буџета државних привредних предузећа за 838,852.370.— динара.

Кад би се овом смањењу додали накнадни и ванредни кредити који су у току ове буџетске године морали бити одобрени у округлом износу од 463,000.000.— дин., кредити предвиђени за Народно Претставништво у износу од 44, 621.130.— дин. као и повећање кредита по служби државних дугова у износу од 338,415.255.— дин., добило би се стварно смањење које би у сравњењу са данашњим буџетом претстављало суму од 2.656,340.339.— динара.

Расходи и приходи предвиђени су у једнаким износима. На овај начин постигнута је буџетска равнотежа, први и најважнији задатак, коме се има одговорити при саставу буџета.

С обзиром на економске прилике, већ и ранија настојања у извођењу државне политике буџетирања изражавала су се у томе, да се, услед сталног пораста буџетских расхода, као резултанта еволуције државног буџета у правцу све већег проширења државних функција, заустави пораст државних расхода. Гледиште сасма исправно, ако је привремено, јер зауставити рашћење државног буџета у дужем периоду времена није ни најмање пожељено. С обзиром на прилике у нашој младој држави, то би значило исто што и назадак.

Међутим, изузетно тешке економске прилике у којима се данас налазимо, већ саме по себи налажу, да се, услед таквих прилика, приступи другом начину буџетске политике. Као што смо раније навели, већ и у садашњем буџету, који је у важности, смањењем онога што је великим жртвама уравнотежено, дотадашња наша буџетска политика добила је нов и други облик. Радикалним смањењем државних расхода и увођењем изузетних мера, диктованим садашњим приликама, иде се за тим, да се фискално оптерећење народа сведе на што нижи ниво. Ову политику најзад диктују и саме наше економске прилике и финансијске могућности.

Б. ПРЕДЛОГ БУЏЕТА У ОДНОСУ НА ПОТРЕБЕ ДРЖАВНЕ УПРАВЕ

Износи предложених расхода за поједине гране државне управе, као и предвиђени приходи, у односу према одобреним износима за 1931/32 и 1930/31 годину, показани су у упоредним прегледима приложеним на крају овог експозе-а. Из тих упоредних прегледа види се да су скоро код свих буџетских раздела извршена осетна смањења према одобреним сумама у буџету за 1931/32 годину. Та смањења у оним буџетским разделима у којима су она извршена, биће детаљније образложена у даљем излагању. Међутим што желимо нарочито овде истаћи, јесте да је по природи расхода и прихода овај предлог буџета састављен као и до садашњи буџети од две независне целине. Прву од тих сачињавају расходи који су везани за вршење битних функција државе, и приходи тако звани фискални, који носе карактер државних дажбина. Њихов износ је као што смо у првом делу овога излагања навели 7.550,907.708.— дин. Другу групу сачињавају расходи и приходи државних привредних устнова, које не само да се издржавају из својих прихода, него се вишак прихода упоребљава за издржавање опште државне администрације у износу од 685,703.423.— динара. Расходи и приходи државних привредних предузећа, као што смо раније навели, износе 3.849,092.292.— динара што чини укупан износ предлога како расхода тако и прихода у суми од 11.40,000.000.— дин.

1. Анализа предложених расхода

Предлог буџета расхода је састављен на основу најновијих и контролисаних података, који су оцењивани у садашњем фактичком стању. При саставу, као што ће се видети, вођено је рачуна о садашњој економској ситуацији и тај моменат доминира. До крајњих граница водило се рачуна о државним потребама и у том погледу буџет је потпуно, јер садржи све редовне неизбежне државне расходе. Државне потребе за које су тражени кредити велике су. Предлози, који су првобитно били достављени, прелазили су суму од 15.000.000.000 дин. Искључено је било да се изађе на сусрет свим захтевима а и да се приме у потпуности предлози, јер је то финансијски било немогуће.

Пре но што би прешли на излагања предвиђених расхода, потребно је претходно имати у виду чињенице које су у овоме предлогу спроведене, како у погледу личних тако и материјалних расхода. Што се тиче личних расхода упоређујући смањења у новом предлогу буџета са данашњим

буџетом, која су извршена било редукијом особља, било смањењем припадности државних службеника, она износе суму од 552,102.168.— динара. Највећа смањења у личним расходима извршена су код раздела Министарства просвете, саобраћаја, војске, финансија итд. што се у осталом код појединачних предлога то јасно види. Код материјалних расхода изостављени су сви нови радови, нове инвестиције и сви расходи који се могу одложити за доцнија боља времена а чије ће увођење бити омогућено једино из ванредних ванбуџетских сретстава, кад и у колико та средства буду остварена.

Сама композиција предлога буџета државних расхода упоређена са завршним рачуном за 1930/31 годину и буџетом за 1931/32 год. изгледа овако:

1) Врховна државна управа

За овај раздео стварно је издато по завршном рачуну дин. 308,409.747.— а по буџету који је у важности одобрени су кредити у суми од дин. 259,910.427.— Предлог буџета предвиђа динара 153,151.277.— или у односу на данашњи буџет мање за дин. 106,759.150.— Поглавито смањење долази с тога, што државна дотација самоуправним телима није предвиђена у рачунском делу предлога. Ово је учињено из разлога што бановински буџети још нису одобрени, те укупна сума ових дотација није утврђена. Унето је овлашћење у Финансијски закон, да се укупна сума, у колико буде одобрена бановинским буџетима, исплати из обртне главнице и буџетских резервних кредита. Тиме је у потпуности обезбеђено покриће ових расхода. Друго смањење је чисто рачунско јер је из буџета Претседништва Министарског савета пренета општа државна статистика у буџет Министарства унутрашњих послова. Ово преношење је извршено на основу § 1 Закона о укидању, измени и допуни законских прописа који се односе на Врховну државну управу. Укупна сума кредита статистике износи дин. 8,148.274.— Остала смањења код овога раздела су учињена поглавито код материјалних и личних расхода. Унети су нови кредити за Народно Претставништво у укупној суми од 44,621.130.— динара од које за Сенат динара 14,903.790.— а за Народну скупштину динара 29,717.340.— Смањени су кредити Претседништва Министарског савета за 6,180.000.— динара, Државног савета за 671.652.— дин., Главне контроле за 3,187.171.— дин. Сва су ова смањења учињена већином код личних расхода.

2) Пензије и инвалидске потпоре

По завршном рачуну стварно је издато за пензије и инвалидске потпоре дин. 1.015,003.659.— Одобрено је по данашњем буџету 1.024,162.878.— дин. а по предлогу буџета износе дин. 873, 158.735 или у односу на данашњи буџет мање за динара 151,004.143.—

Кредити предвиђени у данашњем буџету за исплату пензијских припадности износе суму од 814,962.878.— дин., али су у току године повећани са дин. 144,001.856.— од којих су 70,000.000 дин. покривени од улога у чиновнички пензионирани фонд по § 145 Закона о чиновницима. Према томе укупна сума одобрених кредита за пензијске припадности износи дин. 885,000.000.— Овај недо-

статак правда се тим, што су кредити за исплату пензија у сталном порасту. Ово услед тога што су пензије ново пензионисаних знатно веће, што је и у овој години било случајева превођења пензионера са крунских на динарске пензијске принадлежности, те је и то у извесној мери увећало издатке на пензије, и на послетку што принос од чиновника пензионог фонда није био онолики, колико је предвиђено у времену његова оснивања.

И поред овог смањени су укупни кредити за пензијске принадлежности услед смањења додатка на скупоћу државним пензионерима.

За инвалидске потпоре и додатке стварно је издато по завршном рачуну дин. 113,750.771.— док је у данашњем буџету одобрено 150,000.000.— динара а за откуп инвалидине одобрен је кредит у дин. 20,000.000.— По предлогу буџета за инвалидске потпоре унет је кредит у дин. 100,000.000.— а за откуп инвалидине 1,000.000.— динара. Ово смањење је последица новог инвалидског закона. По поднетим предлозима излази, да ће укупна сума исплата за идућу буџетску годину бити равна оној која је у предлогу унета.

И овога пута је унет централисани кредит на пензионисање свих чиновника и осталих државних службеника грађанског реда свих струка у суми од 10,000.000.— динара, односно смањен за динара 29,200.000.— Овај се кредит не налази више ни у једном буџетском разделу сем Министарства војске и морнарице.

3) Државни дугови

По завршном рачуну стварно је издато динара 1.096,903.939.—, данашњим буџетом одобрено је 1.220,295.784.— дин., по предлогу је предвиђено 1.558,711.039.— дин. или више за дин. 338,415.255. Ово повећање државних дугова у новом предлогу изазвано је углавном ново створеним обавезама било из разлога што отплата ранијих зајмова почиње у току нове буџетске године или што су износи издатих бонова, чији рокови исплате доспевају у наредној години, већи од износа бонова чији су рокови исплате доспели у овој буџетској години. Да напоменемо у овоме смислу нов кредит који је намењен служби по 7% међународном стабилизационом зајму у злату у износу од динара 171,031.453.56, као и кредит у износу од динара 143,234.375.—, као прва рата отплате позајмице код Француске Владе од 300,000.000.— фр. фр., коју је наша влада добила у току 1931 године. Из наведених разлога повећани су кредити који су намењени: служби по другој транши државног спољнег зајма у злату од 1922 — 7% обвезница серија „Б” у износу од динара 56,778.520.—; служби по 5% зајму од 300,000.000.— фр. фр. за државне набавке у Француској од 1924 у износу од 27,135.732.51; служби по ратним дуговима владама Сједињених америчких држава, Велике Британије и Француске у износу од 26,749.767.47 динара. Исто је тако извршено повећање у износу од 13,031.836.— дин. на име плаћања по уговорима о државним зајмовима за извршење радова на мелiorацији земљишта код Панчева, за подизање вишећег моста Краља Александра I на Сави и за изградњу железничких пруга Куршумлија—Приштина, Београд—Панчево итд. Извршена су и извесна смањења кредита, која изискује сама служба по

држвним дуговима, односно потпуна укидања кредита услед потпуне амортизације дуга, као што је н. пр. потраживање Средишне банке чешких штедионица у прагу за изградњу војашнице итд. што се у осталом из појединачног предлога детаљно може видети.

4) Министарство правде

По завршном рачуну за овај раздео стварно је издато дин. 404,853.240.— међутим по данашњем буџету одобрени су кредити дин. 433,683.514.— По предлогу буџета исти износе дин. 381,250.805.— или мање за дин. 52,432.709.—

Кредити за судску струку износе суму од дин. 307,191.146.— а за верску управу 74,059.659.— динара док по данашњем буџету укупна сума кредита за судску струку износи 343,456.525.— динара, а за верску управу 90,226.989 или су по предлогу мањи код судске струке за дин. 36,265.379 а код верске управе за 16,167.330.— динара.

Смањење је извршено и код личних и код материјалних расхода. Код личних расхода долази због смањења принадлежности и додатка на скупоћу.

Изостављени су кредити за Врховни законодавни савет од дин. 1,900.000.— јер је савет укинут. Код материјалних расхода смањени су кредити на управне трошкове, путне и подвозне трошкове итд.

Код казних завода су кредити за 9,408.694 дин. и то код личних расхода 1,106.000.— дин. из разлога напред наведених, а код материјалних расхода дин. 8,302.694.— Ово смањење је извршено стога што је у Финансијски закон унето овлашћење, по коме се вишкови чистих прихода продуктивних грана економије и индустрије у казним заводима могу употребити за повећање материјалних расхода. На овај начин је обезбеђено нормално функционисање ових установа.

Кредити за првостепене и средње судове на територији Апелационог суда у Београду и Скопљу повећани су са 14,000.000.— динара. Ово повећање је последица установљених 78 нових средњих судова и оно је више техничко, пошто је раније изостављен кредит за увођење ових судова.

Нови су кредити у дин. 4,649.928 за Одељење Врховног државног тужиштва при Касационом суду у Београду, вишим државним тужиштвима у Београду и Скопљу и подређеним државним тужиштвима. У току ове године ове су установе плаћане на терет глобалног кредита одобреног за увођење ових тужиштва.

Код верских управа лични су расходи смањени услед смањења принадлежности као што је раније наведено. Материјални расходи код управних трошкова сведени су на износе, који одговарају данашњим потребама.

5) Министарство просвете

Код административних установа по завршном рачуну стварно је издато дин. 826,046.433.—, по данашњем буџету одобрени су кредити дин. 895.077.376.—, а по предлогу буџета износе динара 805,853.806 или мање за дин. 89,223.570.—

Највеће смањење извршено је код личних расхода због смањења принадлежности. Осим тога постигнуте су осетне редуције укидањем

већег броја установа за вишу, средњу и стручну наставу као и грађанских школа. Укупни ефекат тих редуција износи 51,826.727.— дин.

Изостављен је кредит у суми од дин. 8,000.000 на име помоћи Соколу Краљевине Југославије с тим да се има унети у буџет Министарства за физичко васпитање народа.

Повећани су кредити код основне наставе и народног просвећивања за дин. 12,917.000.— с тога што су унете принадлежности за нових 500 учитеља. Ово је учињено с тога, да се не би уочио развитак тих установа. Унет је такође кредит од дин. 2,900.000.— за подизање школа у сиромашним крајевима.

Код привредних и културних установа по завршном рачуну стварно је издато дин. 30,343.138. по данашњем буџету одобрени су кредити дин. 31,145.294.—, по предлогу буџета износе динара 24,965.851.—, или мање за дин. 6,179.443.—.

Установе као што су државне штампарије у Београду и Сарајеву задржале су досадашње смањење кредита, док су кредити за државну штампарију на Цетињу изостављени, а унето овлашћење у Финансијски закон да се штампарија уступа у власништво и управу Зетске банске управе на Цетињу.

б) Министарство иностраних послова

По завршном рачуну стварно је издато дин. 146,121.013.—. Одобрени су кредити по данашњем буџету дин. 156,015.620.—, а по предлогу буџета износе дин. 138,371.442.— или мање за дин. 17,644.178.—.

Поред смањења личних расхода, на исти начин као и код других Министарстава, у предлогу је изедено смањење укидањем извесног броја постојећих и неотварањем пројектованих заступништава, редукијом службеника а делом и премештајем истих у централу и свођењем материјалних расхода на минимум потреба.

Сада постоје у иностранству 52 заступништва: 21 посланство, 1 отправништво послова, 2 делегације, 10 генералних консулата, и 18 консулата. Овим предлогом предвиђено је укидање 5 заступништава, 1 делегације, 2 генерална консулата и 2 консулата, што чини од укупног броја смањење за 9,16%. Пројектовано отварање посланства у Јапану изостављено је из овог предлога.

У овогодишњем буџету број службеника износи 623, а у предлогу сведен је тај износ на 565 службеника те је мање за 58 службеника или за 9,31%. Смањење пак службеника по звањима изгледа овако: 1 први помоћник министра, 1 посланик, 2 делегата, 1 заменик делегата, 1 генерални консул, 4 консула, 3 секретара, 1 писар, 1 манипулативни чиновник, 1 рачунски чиновник. 3 кацеларијска приправника, 1 манипулативни приправник, 1 рачунски приправник, 1 званичник, 20 дневничара-званичника и 17 дневничара-служитеља, свега мање 59 службеника, а више 1 саветник. Ово смањење особља повукло је и смањење личних принадлежности.

Материјални расходи редуцирани су од дин. 101,202.772.—, на 92,557.938.— динара, мањи су дакле укупно за 8,644.834.— динара или за 8,54%. По врстама кредита то смањење изгледа овако:

редовни материјални расходи смањени су за 7,100.790.— дин. односно за 15,05%, поверљиви расходи смањени су од дин. 52,638.996.— на 51,532.932.— мањи су за 1,160.064.— дин. или за 2,11%, ванредни расходи смањени су од 1,386.000. дин. на 984.020.— дин. мањи су за 437.980.— дин. или 31,60%.

7) Министарство унутрашњих послова

Расходи овог Министарства нису добили још свој коначни распоред. Од ослобођења до данас унутрашња управа је прошла кроз разне фазе развитка. Од покрајинских влада, које су базирале на историјским границама, преко жупанијских области добила је наша унутрашња управа свој коначни облик тек Законом о називу и подели Краљевине на управна подручја. Сем овог измењен је и основни принцип организације наше унутрашње управе Законом о тој управи, као и Законом о полицијским извршним органима. Ови последњи закони одделили су чисто управну власт од полиције т. ј. од егзекутиве и створене су у свима седиштима бановина као и у већим градовима посебне полицијске управе односно престојништва градске полиције. Место ранијих заједничких управних надлештава, која су вршила управну и полицијску власт заједно, управа полиције је сада засебно тело, које врши службу безбедности и заштите државе.

По завршном рачуну стварно је издато на овај раздео дин. 618,670.791.—, по данашњем буџету је одобрено 644,000.000.— дин., а по предлогу буџета усвојено дин. 588,886.860.— или мање за дин. 55,113.140.—.

Лични расходи по овом буџету, који износи око 82% од укупне суме, смањени су из разлога из којих и код осталих раздела и износе 16,687.240 динара.

Као што смо раније навели, Законом о укидању, измени и допуни законских прописа који се односе на Врховну државну управу од 3 децембра 1931 год. повећани су расходи буџета овог Министарства с расходима опште државне статистике у дин. 8,613.745.—. Законом о унутрашњој управи (чл. 50, 56 и 194) стављено је у дужност општинама, да морају сносити трошкове око смештаја среских начелстава, управа и претстојништава полиција, а поред тога, за полицију морају сносити трошкове око огрева, осветљења и намештаја. Да ови расходи не би поједине сиромашне општине преоптеретили, закон је предвидео помоћ, која ће се сиромашним општинама додељивати из државног буџета. За ове потребе осигурани су кредити у предлогу буџета. Поверљив кредит у буџету овог Министарства смањен је са 1,000.000.— динара.

Кредити за жандрмерију мањи су за 3,518.165 дин. од кредита по данашњем буџету. Смањење је извршено код личних и материјалних расхода, који су смањени услед пада цена свима одећним и гарнизоним потребама.

8) Министарство финансија

Финансијску администрацију у данашњим приликама очекују нови и велики задаци и радови, као што су продужење припремних радова на утврђивању земљаринског катастра у Србији и Црној Гори, радови на израчунавању чистог при-

хода у осталим крајевима. Ипак је спроведена осетна редуција свих расхода. Ово је смањење учињено тако, да се ипак може очекивати да ће бити обезбеђен успех око спровођења радова и свих реформи као првих државних и опште народних потреба.

По завршном рачуну стварно је издато за админ. дин. 386,537.870.—, за привр. пред. дин. 685,866.789.—, по данашњем буџету одобрени су кредити за админ. дин. 400,910.853.—, за привр. пред. дин. 741,274.608.—. Предлог буџета износи за админ. дин. 319,557.802, а за привредна предузећа дин. 642,343.841.—, или мање за администрацију дин. 81,353.051.—, а за привредна предузећа дин. 98,930.767.—.

Поред смањења личних расхода, као и код осталих Министарства, извршено је укидање пореских инспектората и смањење броја особља, и то:

Чиновника 252, приправника 135, званичника 808, служитеља 27, дневничара 664 или укупно 1.886 лица од којих су 1.300 службеници финансијске контроле. Осетно су смањени и материјални расходи како код Министарства тако и код финансијских дирекција.

Код Управе државних монопола по завршном рачуну стварно је издато дин. 545,843.796.—, а по данашњем буџету одобрени су кредити динара 581,491.250, по предлогу буџета износе динара 512.183.005.—, или мање за дин. 69,308.245.—.

Поред извршеног смањења личних расхода смањени су и материјални расходи. Тако су смањени управни и режијски трошкови са 4,093.000 дин. Ово смањење је учињено на кредитима за издржавање осуђеника и притвореника по монополским кривицама, чије ће издржавање пасти на фонд за сузбијање кријумчарења.

На трошковима око фабрикације дуванских прерађевина смањено је дин. 43,238.000.—, с тим да је у Финансијском закону предложена одредба по којој се може показати у завршном рачуну већи расход ако кредит не буде довољан, иначе предвиђа се продаја 9,507.321 кгр. дуванских прерађевина. Смањени су кредити на подвоз, пренос, утовар и истовар за дин. 2,050.000.—, услед пада радничких надница и пада цена потрошном материјалу за подвоз.

На утрошку соли смањени су кредити за дин. 16,677.000.—, јер се очекује да ће се при куповини соли и цакова постићи повољније цене, а друго, што ће се интензифицирати продукција соли у државним соланама, које су прешле у руке Управе монопола.

На утрошку цигар-папира повећан је кредит са 4,007.000.— дин., јер је извршен откуп приватних радионица за конфекцију цигар-папира, те ће се целокупно конфекционирање цигар-папира у будуће вршити само у државној режији.

Осим овог, у смислу § 138 Закона о државним монополима, солане у Креки и Симин Хану од 1 априла 1932 год. прелазе под управу Монополске управе. У предлогу буџета унети су кредити за личне расходе у суми од 1,123.430.— дин., остали кредити нису уношени, пошто је расход на утрошак соли већ био предвиђен.

Расходи државних имања „Беле” и „Тополовац” такође су смањени за дин. 24,192.770, а Фабрике шећера на Чукарици за дин. 5,429.752.—. И

ово је смањење извршено с обзиром на данашње економске прилике с тим да је по овлашћењу из Финансијског закона омогућено, да се материјални расходи могу повећавати у случају повећане активности.

9) Министарство војске и морнарице

По завршном рачуну стварно је издато дин. 2.413,640.789.—, по данашњем буџету одобрени су кредити дин. 2.595, 906.592.—, по предлогу буџета износи дин. 2.132,293.863.—, или мање за динара 463,612.729.— што чини 17.86%.

Смањење је делом код личних делом код материјалних расхода. Лични су расходи смањени као и код осталих Министарстава, док су материјални расходи смањени услед пада цена профитантским, одећним и гарнизоним потребама.

10) Министарство грађевина

Стварно је издато по завршном рачуну динара 271,143.080.—, по данашњем буџету одобрени су кредити дин. 279.249.603.—, по предлогу буџета износи дин. 198,883.840.—, или мање за динара 80,365.763.—.

Смањење личних расхода и код овог Министарства је извршено као и код свих осталих. Што се тиче материјалних расхода и они су смањени због пада радничких надница и пада цена материјалу који се употребљава за одржавање и оправку путева и мостова. Осим тога смањени су такође инвестициони расходи осталих Министарстава са 15,807.638.— динара и остављени само расходи на редовно одржавање и оправку државних зграда у суми од дин. 6,750.000.—.

11) Министарство саобраћаја

У ресору Министарства концентрисане су ове установе: Министарство, Генерална дирекција државних железница, поште, телеграфи и телефони са поштанским штедионицама, Управа речног и поморског саобраћаја са Дирекцијом поморског саобраћаја, Државна речна пловидба и Одељење за грађење нових железница. Од увек је састављање буџета установка овог Министарства претстављало врло деликатан и напоран рад, ове године нарочито. Спроведена је образива штедња тако, да се ипак омогући што боља услуга јавном привредном животу државе и да се саме установе очувају способним да одговоре својим циљевима.

На Министарство по завршном рачуну стварно је издато дин. 156,788.569.—, по данашњем буџету одобрени су кредити дин. 177,879.032.—, а по предлогу буџета износи 101,284,309.— дин., или мање за дин. 76,594.723.—.

Лични расходи су смањени у износу од 87,857.804.— дин., за целу службу Министарства саобраћаја.

Од материјалних расхода, поред оних за управне трошкове, редуцирани су и ови: за грађевинске радове у Сипском каналу дин. 400.000.— с тим да је у Финансијски закон унето овлашћење, по коме се вишкови прихода од вуче у овом каналу могу употребити за радове на одржавању и побољшању; на расходима пловидбе дин. 1,285.000.—; на материјал и надницама за одржа-

вање поморског саобраћаја дин. 4,000.000.—; на одржавању лука 2,000.000.—; на субвенцији поморским паробродским друштвима 68,500.000. динара.

Услед данашње коњуктуре са друштвима се имају повести преговори ради ревизије уговора у правцу осетнијег реципрочног смањења терета и обавеза. Од резултата преговора зависи укупна сума ових субвенција, те се с тога није ни могла унети у предлог буџета. Међутим унето је овлашћење у Финансијски закон, по коме ће се ове субвенције плаћати из прихода Министарства саобраћаја као и до сада.

У Одељењу за грађење железница унет је нов кредит у суми од дин. 39,950.650.— за пожаревачке железнице, где је држава узела на себе обавезе ранијих области односно данашњих бановина по уговору о зајму и грађењу са предузетим Лозингер и Комп. из Берна.

Осим овога унети су кредити: за пруге у грађењу Београд—Панчево и за мостове на Дунаву и Тамишу дин. 3,800.000.—, Ластва—Билеће дин. 700.000.—, за довршење тунела Сараново дин. 15,000.000.—, за радове на мосту преко Дунава на прузи Београд—Пожаревац—Букурешт динара 2,000.000.—. Према укупној суми кредита по буџету који данас важи, кредити су по предлогу буџета за нове железнице већи за 10,000.000.— дин.

На државне железнице по завршном рачуну стварно је издато дин. 2.561,249.003, по данашњем буџету одобрени су кредити дин. 2.706,529.085, по предлогу буџета износи динара 2.217,654.250.—, или мање за дин. 488,864.835.—. Железнице као важан инструменат привредног живота осетиле су такође последице данашње кризе. С тога су се и у овим установама морале предузети озбиљне мере штедње, да би се буџет смањио и одржала равнотежа са приходима. Предузете су редуције непотребних путничких и мешовитих возова као и рационалније искоришћење теретних возова. Овим мерама смањиће се нарочито издаци за потрошну материјал. Расходи са специјалне железничке установе, накнаде штета, трошкови правне службе, трошкови за школе и курсеве, трошкови за међународне везе итд. такође су смањени. Ово се је могло извести због смањења саобраћаја и усавршавања саобраћајне службе.

Лични расходи су смањени као и код осталих установа. Материјални расходи су такође смањени, јер се у идућој години рачуна на смањење рада и смањење цена. У случају повећаног рада омогућено је повећање расхода у смислу овлашћења које је унето у Финансијски закон. Код машинске службе смањени су кредити за разне трошкове, угал, премија за уштеђено гориво и мазиво за дин. 150,000.000.—, код грађевинске службе разни трошкови, одржавање горњег строја, прагови, туцаник, шљунак, одржавање зграда за дин. 75,000.000.—.

Међутим, повећани су анuitети по зајмовима, који су закључени ранијих година ради елиминасања недостатака и усавршавања код железница, за јужне железнице и за откуп вициналних железница. То повећање износи дин. 16,000.000.—, и у предлогу буџета износи дин. 270.635.115.—. Изостављен је кредит за оправку и израду возних сретстатва у приватним фабрикама у суми дин.

20,000.000.—, пошто се оправке имају вршити у државним радионицама.

Код железничких радионица смањен је кредит за материјал и наднице за оправку возних сретстава за дин. 34,000.000.—

Смањење је извршено услед пада цена материјалу.

Исто тако код Завода за експлоатацију шума и импрегнасање прагова смањени су кредити за израду прагова, дрва за гориво и трупаца за дин. 2,000.000. Ово је смањење извршено услед пада надница.

За Дирекцију речне пловидбе по завршном рачуну стварно је издато дин. 138,621.915.—, по данашњем буџету одобрени су кредити у износу од дин. 131,258.605.—, по предлогу буџета кредит износи дин. 108,333.605.—, т.ј. мање за 22.925.000 дин.

Код личних расхода смањење износи дин. 11,525.000.—, а код материјалних расхода су извршена ова снижења: општи управни трошкови, кирије и т. д. дин. 2,160.000.—, трошкови експлоатације дин. 15,416.000.—. Повећан је ванредан кредит за откуп бонова за оправке пловног парка са дин. 7,178.000.—.

Сва показана смањења резултирају из данашњих прилика и потреба да се смањењем одржи равнотежа са приходима.

За поштанско-телеграфско-телефонско одељење по завршном рачуну стварно је издато дин. 401,427.052.—, по данашњем буџету одобрени су кредити од дин. 398,286.341.—, а по предлогу буџета износи дин. 349,369.731.—, или мање за 48,816.610.— дин.

И ако су извршена смањења личних и материјалних расхода, ипак се водило рачуна да поштанско-телеграфско-телефонске установе остану способне за вршење свог задатка. Лични расходи изnose око 70% од укупне суме расхода. Материјални расходи су смањени због пада цена материјалу и на основу рачуна да ће се новим уговорима о преносу поште такође постићи смањење. Поред смањења припадљности редуцирано је 189 службеника.

На Поштанску штедионицу по завршном рачуну стварно је издато дин. 15,450.619.—, по данашњем буџету одобрени су кредити од динара 18,573.375.—, по предлогу буџета кредити изnose дин. 16,743.866.—, или мање за дин. 1,829.509.—

Смањени су лични расходи док су материјални расходи морали бити задржати у досадашњем износу због веће активности Штедионице у извођењу програма и проширењу послова у филијалама.

12) Министарство пољопривреде

На администрацију Министарства пољопривреде по завршном рачуну стварно је издато дин. 88,594.024.—, по данашњем буџету одобрени су кредити од дин. 94,963.844.—, по предлогу буџета кредити изnose динара 56,433.536.—, или мање за дин. 38,530.308.—

Осетна смањења су извршена и код личних и материјалних расхода. Међутим ова смањења ће бити рекомпензирана на тај начин што ће се један део кредита нарочито за стручне материјалне расходе показати у бановинским буџетима, како би

се могао ефикасније употребити. У стручне материјалне расходе овог Министарства улазе кредити за пољопривредну наставу, за ратарство, за сточарство, ветеринарство, воћарство виноградарство, аграрну политику и кооперације. За ове потребе кредити у бановинским буџетима и државном буџету, предвиђени код пољопривредне закладе, износе око 100,000.000.— динара.

Као ванредни расходи унети су: за транспортне трошкове колониста дин. 600.000.— за трошкове аграрних судова за уређење аграрних односа у јужним крајевима дин. 4,200.000.—, за снабдевање водом насеобина у јужним крајевима 400.000.— дин., за израду путева у новим насељима и другим јужним крајевима дин. 400.000.—, за набавку стоке, алата и др. у јужним крајевима дин. 300.000.—.

Изостављен је кредит за регулисање односа привремених закупа великих поседа динара 11.258.000.—; изостављен је кредит за исплату привремене ренте на рачун оштете власницима чивчијских имања динара 6,000.000.—. Ови кредити су изостављени с тога што су донети закони о ликвидацији аграрних односа и чим судови буду донели пресуде којим се уређују ови односи, успоставиће се и служба и почети амортизација.

Као нови кредити су унети за Врховно повереништво аграрне реформе у Скопљу и 12 аграрних повереништава у јужним крајевима у укупној суми од дин. 6,261.459.—. Повереништво је формирано по Закону о насељавању јужних крајева од 17 јуна 1931 године.

За привредна предузећа по завршном рачуну стварно је издато динара 76,447.836.—, по данашњем буџету одобрени су кредити д. 84,081.243.—, а по предлогу буџета износе 56,198.340.— дин. или мање за дин. 27,882.903.—.

Расходи државне класне лутрије су повећани за 2,550.977.— дин. Ово повећање резултира из новог закона о уређењу по коме је предвиђено, да се 10% прихода предаје Министарству трговине и индустрије. Због овог је досадањи кредит од 1,834.451.— динар повећан на динара 3,683.519.—.

Кредити за Државне ергеле остали су готово непромењени као и у данашњем буџету. Изостављени су кредити за Дирекцију свиларства у Новом Саду у суми од дин. 15,959.840.— с тим да је у Финансијски закон унето овлашћење по коме се фабрике свиле могу дати под закуп или продати.

Државна пољопривредна заклада садржи кредит за исту намену као и по данашњем буџету и укупна сума износе дин. 35,412.444.—. Ови кредити су расподељени: за унапређење биљне производње дин. 8,897.000.—, за унапређење сточарства динара 11,357.201.—, за пољопривредну наставу дин. 7,408.248.—, за ветеринарство дин. 1,500.000.—, за изградњу пољопривредних факултета у Београду и Загребу дин. 6,000.000.—.

13) Министарство трговине и индустрије

За администрацију по завршном рачуну стварно је издато дин. 58,991.689.—, по данашњем буџету одобрени су кредити дин. 70,992.889.—, а по предлогу буџета износе дин. 50,106.655.— или мање за дин. 20,886.234.—.

У овом ресору предвиђени су у главном исти кредити као и у садашњем буџету. Показато смањење долази на личним расходима, као и на материјалним. Осим овог изостављена су чиновничка места, јер се укидају извесне установе. Тако укидају се: 3 трговачке академије, при чему се редуцирају: 3 директора, 10 професора, 5 приправника; 1 поморска академија са 1 директором 5 професора и 2 приправника; 5 дворазредних трговачких школа са 4 директора, 13 професора и 8 приправника; 7 женских стручних школа са 4 учитељице и 5 приправница; мушке занатске школе (стручне, обртне) у местима где се налазе средње техничке школе спајају се са истима и укидају поједини отсеци ових школа, услед чега се редуцира ово особље: 2 директора, 1 управник, 6 професора, 1 предметни учитељ, 6 стручних учитеља, 2 приправника. Осим овог редуцирања су још места: 3 директора и 24 професора услед спајања трговачких академија и школа и т. д.

Привредне установе

По завршном рачуну стварно је издато дин. 14,572.202.—, по данашњем буџету одобрени су кредити дин. 16,274.385.—, по предлогу буџета износе дин. 16,254.652.— или мање за 19.733.— динара.

Расходи Државне хипотекарне банке остали су готово исти услед повећања активности и развоја послова.

14) Министарство шума и рудника

За шумарство по завршном рачуну стварно је издато дин. 104,677.337.—. По данашњем буџету одобрени су кредити дин. 108,039.748.— а по предлогу буџета износе дин. 72,374.180.— или мање за дин. 35,665.568.—.

За рударство по завршном рачуну стварно је издато дин. 346,267.648.—. По данашњем буџету одобрени су кредити дин. 373,966.972.— а по предлогу буџета износе дин. 277,004.781.— или мање за дин. 96,962.191.—.

И код овог привредног ресора привредна депресија учинила је, да се код расхода како на шумарску тако и рударску струку морало ићи ниже од расхода који су одобрени по данашњем буџету. Данашње прилике имају осетан утицај и на дрварску индустрију и рударску производњу. Смањење расхода учињено је код личних и код материјалних расхода.

Није предложен кредит за исплату државних и самоуправних дажбина, пошто је у Финансијски закон унета одредба, по којој се државна земљишта и зграде ослобођавају ових плаћања.

15) Министарство социјалне политике и народног здравља

На администрацију по завршном рачуну стварно је издато дин. 225,620.271.—, по данашњем буџету одобрени су кредити дин. 229,310.880.— по предлогу буџета износе дин. 162,963.739.— или мање за дин. 66,347.141.—.

На болничко-хигијенске установе по завршном рачуну стварно је издато дин. 46,849.505.—, по данашњем буџету одобрени су кредити дин.

78,515.006.—, по предлогу буџета износи динара 67,849.195.—, или мање за дин. 10,665.811.—.

У упоређењу са данашњим буџетом предлог буџета осим смањења не показује неке нарочите измене. Лични расходи су смањени као и код осталих Министарства. Материјални расходи су такође смањени у укупном износу од 52,627.340.— динара.

16) Буџетски резервни кредити

Буџетски резервни кредити по закону о државном рачуноводству служе за повећање недовољно предвиђених кредита у буџету или за ванредне потребе. Укупна сума кредита за недовољно предвиђене материјалне расходе, за ванредне државне потребе и на ситне потребе износи дин. 30,000.000.— односно мање за 10,000.000.— него што је одобрено по данашњем буџету.

II. Анализа предложених прихода

Прилив државних прихода како фискалних тако и оних од државних привредних предузећа у ранијим буџетским периодима био је посве нормалан. У годинама 1928-29, 1929-30 и 1930-31 не само да су буџетска предвиђања остварена, него су се код већине прихода појављивали вишкови. Међутим у 1931 години, како то приложени прегледи наплате државних прихода показују, не само да су заустављени, него су услед опште кризе у опадању.

Потребно је овом приликом напоменути, да је при утврђивању прихода обраћена нарочита пажња да предвиђања буду што је могуће више тачнија. Нарочито се обратила пажња да се предвиђања прихода не прецене, што би имало рђавих последица у данашњим приликама. Процене су извршене најобавривије. Због данашњих прилика нису се могли узети за процену прихода постигнути резултати за последње две године, већ су за базу служили остварени приходи у току ове буџетске године, коригујући их могућим изгледима у идућој буџетској години. Ближи подаци, по којима су поједине врсте прихода оцењене и утврђене, показате су у односу према оствареним приходима по завршном рачуну за 1930/31 год., у усвојеној процени по буџету за 1931/32 год. и овако изгледају:

1) Општи непосредни порези

Укупно смањење непосредних пореза према усвојеној процени за ову буџетску годину износи 431,000.000.— динара.

а) Порез на земљиште (земљарина): по завршном рачуну наплаћено је дин. 661,950.382.—, по данашњем буџету усвојена процена динара 610,000.000.—, по предлогу буџета износи динара 510,000.000.—, по предлогу дин. 100,000.000.—.

Овај мањи приход од земљарине предложен је с тога што је наплата у току ове буџетске године знатно подбацила и што нема видних знакова да ће се наплата у идућој буџетској години поправити. Осим овог смањења је извршено и с тога што ће се извести реформа овог пореског облика ради олакшања пољопривреднику у данашњим приликама.

б) Порез на зграде (кућарина): по завршном рачуну наплаћено дин. 171,565.999.—, по данашњем буџету усвојена процена дин. 258,000.000.—, по предлогу буџета износи дин. 260,000.000.—, више по предлогу буџета дин. 2,000.000.—.

Предложено повећање произилази услед тачног задужења по овом пореском облику. У ранијим годинама стварна сума није могла бити оцењена јер жалбе још нису биле прешле и другу инстанцију која дефинитивно решава њихов износ.

в) Порез на предузећа, радње (течевина): по завршном рачуну наплаћено дин. 296,615.547.—, по данашњем буџету усвојена процена динара 220,000.000.—, по предлогу буџета износи динара 200,000.000.—, мање по предлогу дин. 20,000.000.—.

Ово смањење долази услед опште привредне кризе, која се најосетљивије огледа и показује баш на овом пореском облику. Ова редукција налази и своје оправдање у великом паду цена пољопривредних производа, који је знатно умањио куповну снагу најјачег консумента, сељака. Према статистичким подацима, који да сада стоје на расположењу, у 262 пореске управе разрезано је у години 1931 течевине дин. 156,501.593.— док је у тим истим управама у прошлој 1930 год. разрезано течевине 174.830.210.—. Пад разреза мора се очекивати и код осталих пореских управа за које подаци до сада још нису приспели.

Поред тога треба имати у виду да ће се током рекламационог поступка овај разрез нешто и снизити. Како је привредна криза достигла своју највећу оштрину у овој години, која ће служити за основ разреза течевине у години 1932, то се мора у следећој години очекивати још веће подбацивање на овом пореском облику.

г) Порез на ренте: по завршном рачуну наплаћено дин. 55,678.479.—, по данашњем буџету усвојена процена 62,000.000.— дин., по предлогу буџета износи дин. 30,000.000.—, мање по предлогу дин. 32,000.000.—.

И ово смањење је само нужна последица данашњих прилика.

Оно долази у првом реду као последица повлачења штедних улога из новчаних завода. Услед овог повлачења знатно ће пасти порез на ренте по чл. 71 закона, кога наплаћују и предају у државну касу новчани заводи. У години 1931 наплаћено је више него у години 1930, али како је повлачење штедних улога наступило у другој половини ове године, то ће се последице овога осетити тек у години 1932, пошто банке овај порез наплаћују полугодишње и за другу половину године предају у државну касу до 15 фебруара наредне године.

На исти начин мора се очекивати, и ако не у толикој мери, и подбацивање пореза на ренте који се разрезају по распореду. Велики део поверилаца није могао да дође ни до главнице, па је судским путем тражио наплату дуга, услед чега се у смислу чл. 68 Закона о непосредним порезима мора одложити наплата разрезаног пореза.

д) Порез на добитак предузећа (друштвени порез): по завршном рачуну наплаћено динара 301,849.599.—, по данашњем буџету усвојена процена дин. 160,000.000.—, по предлогу буџета из-

носи дин. 80,000.000.—, мање по предлогу динара 80,000.000.—.

Смањење је овде извршено из истих разлога као и код течевине, тј. због привредне кризе која је смањена активност предузећа.

Према томе елементарни захтеви опрезности и принцип реалног буџетирања захтевају знатно снижење овог прихода.

ђ) Порез од несамосталног рада (службенички порез): по завршном рачуну наплаћено дин. 274,648.263.—, по данашњем буџету усвојена процена дин. 260,000.000.—, по предлогу буџета износи дин. 220,000.000.—, мање по предлогу дин. 40,000.000.—.

Због извршене редуције припадљности државним и самоуправним чиновницима и службеницима, као и извршене редуције чиновника по приватним предузећима, морао је бити умањен и приход од овог пореског облика.

е) Порез на нежењене: по данашњем буџету усвојена процена дин. 1,000.000.—, по предлогу буџета износи 2,000.000.— дин., више по предлогу дин. 1,000.000.—.

Предложено повећање долази услед боље организације рада око прикупљања овог пореза, по чему досадашњи резултати наплате потпуно оправдавају ову процену.

ж) Камате: по завршном рачуну наплаћено дин. 33,864.884.—, по данашњем буџету усвојена процена дин. 30,000.000.—, по предлогу буџета износи дин. 20,000.000.—, мање по предлогу дин. 10,000.000.—.

Смањење је само нужна последица извршених смањења по свима напред наведеним пореским облицима.

2) Посебни порези

а) Порез на пословни промет: по завршном рачуну наплаћено дин. 143,040.624.—, по данашњем буџету усвојена процена дин. 450,000.000.—, по предлогу буџета износи дин. 300.000.—, мање по предлогу дин. 150,000.000.—.

Прошле године извршена је реформа пореза на пословни промет на облик скупног пореза-нашалираног. Међутим према резултатима наплате а због данашњих привредних прилика, успех није оправдао очекивања, те се је процена морала смањити.

б) Војница: по завршном рачуну наплаћено дин. 4,481.510.—, по данашњем буџету усвојена процена дин. 5,000.000.—, по предлогу буџета износи дин. 3,000.000.—, мање по предлогу дин. 2,000.000.—.

Смањење је овде као последица смањења осталих пореских облика.

3) Дуговани порези са прирезом

По завршном рачуну наплаћено динара 150,410.207.—, по данашњем буџету усвојена процена дин. 50,000.000.—, по предлогу буџета износи дин. 50,000.000.—.

Подела наплате овог пореза распоређена је на 5 година, те се сваке године уноси исти приход.

а) За трошарину: по завршном рачуну наплаћено дин. 907,602.497.—, по данашњем буџету

усвојена процена динара 800,000.000.—, по предлогу буџета износи дин. 887,500.000.—, више по предлогу дин. 87,500.000.—.

Овај вишак прихода појављује се услед повећања трошарине на шећер, које је спроведено 28 септембра 1931 године. То повећање износи око 95,000.000.— дин. Међутим, пошто приход од трошарине на вино услед данашње кризе показује опадање, а приход шпиритуса такође опада, то се морало извршити кориговање ових сума а предња сума повећања показати. Иначе, остали приходи од трошарине одржавају се на истој висини на којој су били и прошле године.

Контролна накнада за денатурисање трошаринских предмета смањена је за 500.000.— дин. и унета у предлог буџета у суми од 2,500.000 дин.

б) таксе за продају таксених марака и вредности и т. д.: по завршном рачуну наплаћено динара 908,194.294.—, по данашњем буџету усвојена процена дин. 941,500.000.—, по предлогу буџета износи дин. 875,000.000.—, мање по предлогу дин. 66,500.000.—.

Таксе за пренос непокретних имања (купо-продајна такса) показује сталну тенденцију опадања због тога што је услед данашње кризе промет непокретних добара врло ограничен. Осим овог пала је и сама вредност непокретних добара према оној из прошлих година.

Продаја марака и меница као и осталих таксених хартија опада због садашњег привредног стања. Због ових узрока морала је бити смањена процена и прихода од такса.

в) Возаринске таксе: по завршном рачуну наплаћено дин. 288,326.066.—, по данашњем буџету усвојена процена динара 303,700.000.—, по предлогу буџета износи дин. 285,000.000.—, мање по предлогу дин. 18,700.000.—.

Возаринске таксе на путничке карте, превоз робе и пртљага такође се предвиђају мање него за ову буџетску годину, јер целокупни саобраћај опада.

г) Таксе од школарине, уписнине и таксе на сведочанства. Ови су приходи до сада остали неискоришћени, међутим њиховом наплатом у неколико би се олакшао буџет просветне струке. Ове се таксе имају увести како у средњим школама тако и на универзитетима и вишим школама. У предлог буџета као приход од ових такса унета је сума од 70,000.000.— дин., док је у предлог Финансијског закона унета одредба којом се ближе регулишу све појединости о висини и начину наплате ових такса.

д) Царине: по завршном рачуну наплаћено је динара 1,479,705.558.—, по данашњем буџету усвојена процена динара 1,488,181.500.—, по предлогу буџета износи дин. 1,100,000.000.—, мање по предлогу дин. 388,181.500.—.

Период у кретању царинских прихода, који почиње од краја 1930, обележен је наглим опадањем. Узрок овом наглом ненормалном опадању царинских прихода лежи не само у моментима који су били од утицаја у ранијим годинама и који ипак иду постепено, нормално, него поглавито у општој светској привредној кризи и узроцима које смо навели у првом делу овог излагања.

Са овим стањем се мора рачунати и у идућој буџетској години и то стање ће бити од пресуд-

ног утицаја на остваривање царинских прихода. С тога су при изради предлога буџета прихода за идућу 1932/33 буџетску годину узете, као главни основ калкулације, суме остварених царинских прихода у последњим месецима прошле 1930/31 и у првих 6 месеци текуће 1931/32 буџетске године. Раније године не могу се узети у обзир, јер је ситуација у тим годинама била друкчија и кретање царинских прихода из тих година даје слику и показује структуру скроз друкчију од садашње.

Укупно смањење посредних пореза према усвојеној процени за ову буџетску годину износи 386,381.500.— динара.

5) Монополи

По завршном рачуну наплаћено је на име вишка прихода над расходима Управе државних монопола дин. 1.779,455.576.— По данашњем буџету је предвиђено 1.839,159.550.— а по предлогу вишак прихода над расходима износи 1 милијарду 807,038.295.— или мање за 32,076.255.—

Услед слабе потрошачке моћи грађанства подаци о продаји појединих категорија дуванских прерађевина јасно показују ориентисање потрошача према јефтинијим врстама прерађевина. Приликом процене прихода дуванских прерађевина о тој тенденцији се је водило рачуна. Можда на први поглед мало смањење прихода у сравњењу са данашњим буџетом а нарочито са наплатом у 1930/31 буџетској години, оправдава се просечном продајном ценом једног килограма дувана, која је услед повећања цена дуванских прерађевина у другој половини месеца септембра прошле године већа за 9.50 динара по килограму од цене постигнуте у 1930/31 год. Просечна продајна цена једног килограма обрачуната је по цени од 191.— дин. Продаја најјефтинијих врста цигарета (Зета и Сава) нагло је расла. У буџетској 1925/26 продато је ових цигарета само око 2.006 милиона комада а у буџетској 1930/31 год. око 4.5 милијарди, међутим за првих 6 месеци буџетске 1931/32 год. продато је око 2.8 милијарди комада, те се рачуна да ће се до краја буџета 1931/32 год. продати око 6 милијарди комада.

Како се у предлогу буџета приход од продаје дуванских прерађевина уноси по одбитку провизије, која се издаје овлашћеним велико и мало-продавцима, а та провизија износи просечно 5.96%, то је бруто приход по одбитку провизије у износу динара 108,377.355.20 у округлој суми од динара 1.710,034.600.— У буџетској 1930/31 години остварени нето приход од продаје дуванских прерађевина износи динара 1.704,462.075.01.

Нарочита ће се пажња обратити ове године на организацију извоза нашег дувана у иностранство, како би се што већа количина извезла.

У буџетској 1930/31 год. остварени нето приход од продаје соли износи динара 225,705.866.97 тако, да се за буџетску 1932/33 год. предвиђа мање нето прихода од продаје соли за динара 9,376.116.97 но што је остварено у буџетској 1930/31 год. Мањи приход предвиђа се са два разлога :

1) што је у току закупа, (јуна 1930 год.) накнадно одобрено закупцима млевене камене соли и

малопродавцима повишена провизија од 30.— на 50.— динара за 100 килограма;

2) што се предвиђа већа продаја соли за индустријске сврхе.

Зато је у буџету за 1931/32 год. и предвиђен приход од дин. 218,095.000.— а за буџетску 1932/33 год. предвиђа се мање према буџетској 1931/32 год. само за дин. 1,765.300.—

У буџетској 1930/31 год. остварени приход од монополске таксе на петролеум износи динара 137,329.700.80 према томе се за буџетску 1932/33 год. предвиђа мањи приход за 1,029.700.80 динара ради тога, што потрошња петролеума од почетка буџетске 1930/31 год. опада услед све интензивније електрификације у земљи.

У буџетској 1930/31 год. остварени приход од наплате монополске таксе на жижице износи дин. 127,551.269.— према томе се за буџетску 1932/33 годину предвиђа мањи приход за дин. 1,051.269.—

Према количини криженог дувана, која се предвиђа да ће се продати у буџетској 1932/33 год., предвиђа се и приход од цигар-папира у износу од дин. 105,102.000.—

У буџетској 1931/32 год. остварени приход од цигар-папира износи дин. 106,226.679.71 према томе се за буџетску год. 1932/33 предвиђа мањи приход за дин. 1,124.679.71.

Предвиђа се да ће у буџетској 1932/33 години бити остварено разних прихода у износу од дин. 25,000.000.—

Приходи који се прибирају и показују у буџету као разни приходи потичу: од продаје старих ствари и разних неупотребљивих отпадака (хартије, картона и т. сл.), приход од наплаћене таксе за израду код таксених хартија и др., али највећи приход предвиђа се од добити која ће се постићи на продаји непрерађеног дувана у иностранству, која се добит уноси као ванредни приход у државну касу.

У буџетској 1930/31 год. остварено је разних прихода у износу од дин. 24,023.782.04 према томе се предвиђају за буџетску 1932/33 год. разни приходи у већем износу за 976.217.96 дин. очекујући, да ће се у буџетској 1932/33 моћи пласирати још већа количина дувана у иностранству.

6) Пријем ратне штете од Немачке

Досадашња наша примања на рачун репарација била су уношена у буџет прихода. Она су служила као допуна буџетских сретстава специјално за оне издатке, који су наступили као непосредна последица рата. У данашњем буџету прихода ова примања износе дин. 406,000.000.—

Услед познатих фаза, кроз које је прошло цело то питање пријема ратне штете, овај је приход изостављен и није унет у идући буџет. Међутим, у предлог Финансијског закона је унето овлашћење, да ће се примање, на које наша држава има право по одредбама Хашких споразума од 20 јануара 1930 године, у колико би оно било остварено, употребити на олакшање буџета расхода у одговарајућем износу издатака који су последица рата.

7) Државна привреда

а) Министарство просвете

По завршном рачуну наплаћено је динара 12,975.161.—, по данашњем буџету усвојена процена дин. 1,950.814.—, по предлогу буџета износи дин. 8,404.923.—, више по предлогу 6,454.109.—.

Овде су садржати и вишкови прихода државних штампарија у Београду и Сарајеву. Као што смо навели, из предлога буџета и прихода изостављена је Државна штампарија на Цетињу и унето овлашћење у Финансијски закон да се преда у власништво Банској управи на Цетињу. Повећање прихода, које се показује по овом предлогу, долази код Штампарије у Београду услед извршених смањења расхода, због чега је вишак прихода повећан.

б) Министарство финансија

По завршном рачуну наплаћено је динара 21,907.484.—, по данашњем буџету усвојена процена дин. 29,222.581.—, по предлогу буџета износи д. 18,087.694.—, мање по предлогу 11,134.887.— динара.

Показани вишкови прихода су од државних имања Беље и Тополовац и Фабрике шећера на Чукарици. Смањење вишка прихода код имања је дин. 10,249.639.— и код Фабрике дин. 885.248.—. И једно и друго смањење резултира из данашњих неповољних економских прилика.

в) Министарство саобраћаја — Државне железнице

По завршном рачуну остварено дин. 2 милијарде 686,311.741.—, по данашњем буџету усвојена процена дин. 2.825,000.000.—, по предлогу буџета износи дин. 2.454,000.000.—, мање по предлогу дин. 371,000.000.—.

У предвиђању и процени саобраћајних прихода поступљено је најобазривије, с обзиром на данашњу коњунктуру. Усвојени приходи од експлоатације железница за ову буџетску годину подбацили су око 14%, а наплата за време од 1 априла до 31 децембра износи суму динара 1.881,369.373.39 и на тој бази су обрачунати приходи који су унети у предлог буџета. Саобраћајни приходи су доста нестални и подлежни последицама привредних промена. Појава у подбацивању саобраћајних прихода није само код нас, већ се исте тешкоће осећају и код иностраних железница. Иностране железничке управе помажу се на разне начине: зајмовима, дотацијама из општих државних сретстава, резервним фондовима и повишењем тарифа. Код нас су морали бити смањени саобраћајни расходи да би се у данашњим приликама одржала равнотежа.

Дирекција речне пловидбе

По завршном рачуну остварила је динара 127,998.424.—, по данашњем буџету усвојена процена дин. 131,258.605.—, по предлогу буџета износи дин. 108,333.605.—, мање по предлогу динара 22,925.000.—.

Наведени разлози за смањење железничких прихода важе и за ове приходе. Иначе, расходи Речне пловидбе су смањени и потпуно се поклапају са напред унетом сумом прихода.

Поштанско-телеграфско-телефонско одељење

По завршном рачуну наплаћено је динара 507,912.941.—, по данашњем буџету усвојена процена дин. 442,628.000.—, по предлогу буџета износи дин. 560.000.000.—, више по предлогу динара 17,372.000.—.

Повећање ових прихода долази због усвојеног повећања п. т. т. такса, које је ступило на снагу 1 децембра 1931 год. Раније тарифе нису одговарале ни паритету предратних такса, ни куповној вредности новца, ни еквиваленту такса других земаља, јер су биле прениске. Од ових повећаних такса очекује се вишак прихода у 60,000.000 динара годишње.

Према подацима остварено је поштанско-телеграфско-телефонских прихода за време од 1 априла до 31 децембра 1931 године динара 352,810.016.— односно динара 39,000.000.— месечно. Овде није урачунат приход од међународне поштанско-телеграфске-телефонске службе, који се обрачунава крајем године и износи око 50,000.000.— дин. Према свему овоме процењени су приходи и унети у предлог буџета у наведеној суми.

Поштанска штедионица

По завршном рачуну остварено је динара 51,353.331.—, по данашњем буџету усвојена процена дин. 58,500.000.—, по предлогу буџета износи дин. 68,000.000.—, више по предлогу 9,000.000.— динара.

Повећање прихода долази од веће активности Штедионице у извођењу програма и проширењу послова у филијалама. Према предњем вишкови прихода над расходима износе: код Управе државних железница динара 238,183.842.—, код Поште-телеграфа и телефона д. 210,630.269.—, код Поштанске штедионице дин. 51,256.134.— или укупно динара 500,070.245.—. Док су по данашњем буџету износили дин. 302,739.199.— или више по предлогу буџета за дин. 197,331.046.—.

Ови вишкови, у смислу Закона о државном рачуноводству, биће употребљени за подмирење општих државних расхода.

г) Министарство трговине и индустрије

Државна хипотекарна банка је по завршном рачуну остварила вишак прихода над расходима у износу дин. 47,480.655.—, по данашњем буџету усвојена је процена дин. 27,725.615.—, а по предлогу буџета износи дин. 34,455.348.— или више по предлогу динара 6,719.733.—.

Повећање прихода је последица развоја послова нарочито оснивањем нових филијала и агенција, и ако је Банка, имајући у виду интензитет кризе и општу привредну депресију, смањила интересну стопу по свима дугорочним потраживањима на 8%.

д) Министарство шума и рудника

Шуме. — По завршном рачуну остварено је 134,044.474.— дин., по данашњем буџету усвојена процена дин. 158,738.453.—, по предлогу буџета износи дин. 139,474.640.—, мање по предлогу дин. 19,263.813.—.

Смањење је резултат данашње привредне кризе, која има врло осетан утицај на дрварску индустрију. Овакво стање дрварске индустрије

долази до нарочитог изражаја код продаје производа из државних шума, који заузимају једну трећину целокупне пошумљене површине наше Краљевине. Због данашњих тешких прилика, до-нет је Закон о олакшицама дрвне индустрије, којим се омогућује одлагање сече доспелих прелиминара и одлагање њиховог плаћања. Многа предузећа су се већ користила овим законом, због чега је умањен ефекат прихода. С тога се предвиђени приход може сматрати као максимални приход који се од продаја главних и неузгредних производа из државних шума у опште може постићи, те се у интересу реалности буџета никако не може повећавати. Потребно је међутим водити рачуна, да највећи део прихода државног шумарства долази од закључених дугорочних уговора.

Рудници. — По завршном рачуну остварено је 392,633.827.— дин., по данашњем буџету усвојена процена дин. 443,347.610.—, по предлогу буџета износи дин. 334,599.534.—, мање по предлогу дин. 108,748.076.—

Услед прилика на тржишту снижене су цене рударским продукцијама према пијачним ценама, затим снижене су за 9% цене угљу који се даје железницама. Поред ових разлога на смањење прихода је утицало и умањење продукције жељезне руде у Љубији и Варешу, која се већ годину дана не продаје страним жељезарама. Овим специјалним разлозима треба додати и умањење потрошње због економске кризе, што је такође узето у обзир при процени прихода за идућу буџетску годину. Овде треба напоменути, да ови приходи ни из далека не одговороју капацитету државних рудника, који би могли продуцирати много више, само кад би им био у довољној мери осигуран пласман. С тога су приходи рударских предузећа за нови предлог састављени на бази њихове продукције и према производним трошковима и продајним ценама продуката, као и приликама на тржишту.

Вишак прихода над расходима од шума и рудника износи дин. 124,695.213.—, по данашњем буџету тај вишак је износио дин. 120,179.343.—

Укупна сума вишка прихода над расходима код свих привредних државних предузећа износи динара 685,703.423.— односно више за динара 203,985.871.— него по буџету који је данас у важности. Ово повећање произилази поглавито због смањења личних и материјалних расхода односних установа.

б) Разни приходи

По завршном рачуну остварено је динара 164,394.174.—, по данашњем буџету усвојена процена дин. 153,100.690.—, по предлогу буџета износи дин. 163,120.990.—, више по предлогу дин. 10,020.300.—

Повећање разних прихода по предлогу буџета долази из буџетских техничких разлога, јер су извесни приходи, ради једнообразности, пренети из других раздела у ову групу прихода. Иначе, ови приходи изnose:

по струци Мин. финансија	Дин. 18,156.000.—
„ „ „ војске и морн.	Дин. 39,720.000.—
„ „ „ грађевина	Дин. 3,281.847.—
„ „ „ саобраћаја	Дин. 16,525.100.—
„ „ „ пољопривреде	Дин. 3,441.150.—
„ „ „ трг. и инд.	Дин. 7,616.000.—

капитали и фондови
разни ситни приходи

Дин. 4,624.805.—

Дин. 69,756.088.—

III Финансијски закон

Законом о државном рачуноводству одређено је какве одредбе има да садржи Финансијски закон. По својој природи, овај закон, као саставни део државног буџета, ограничава се само на то, да се њиме ближе регулише извршење буџета у смислу и духу Закона о државном рачуноводству. При састављању садашњег предлога Финансијског закона водило се рачуна, да се што потпуније одговори овим законским прописима.

В. ЗАКЉУЧАК

Приказујући предлог буџета за 1932/33 годину, с погледом на данашње економске прилике, трудили смо се уједно да покажемо овим излагањем и његов однос на потребе државног апарата. Наше је дубоко уверење да ће поменути предлог, са висином предвиђених кредита и расподелом тих кредита на поједине гране државне управе, одговорити у потпуности тим потребама. Другим речима, излагање у овом експозеу имало је за сврху да пружи доказа о томе, да је предлог буџета морао бити предвиђен у осетно мањем износу, од ранијих буџета, да би могао задржати основна својства једног здравог и реалног буџета. Полазећи од тих основних својстава овог предлога буџета, надамо се да ни у извршењу новог буџета неће бити тешкоћа које би биле непремостиве. Али се зато ипак у финансирању у наредној буџетској години намеће потреба крајње опрезности, са којом једино можемо бити заштићени од неугодних изненађења. Та опрезност ће се показати пре свега, ако се свима силама буде настојавало да се државни издаци крећу најстриктније и искључиво у границама новог буџета. Накнадни издаци и кредити у току буџетске године претстављају озбиљну опасност за нормално извршење буџета чак и у годинама најповољније коњуктуре. Та опасност је још неизмерно већа у садашњим привредним приликама. Исто смо се тако трудили, да изложимо све важније мере и настојања Краљевске Владе да извођењем равнотеже између расхода и прихода и штедње у предвиђању расхода, омогући снижавање фискалног оптерећења народа.

Увиђавајући сву тежину и озбиљност наших економских прилика, Краљевска влада је, при изради и саставу новог предлога буџета, чинила велике напоре на увођењу ригурозне штедње, како би на тај начин довела у склад државне расходе са реалним могућностима фискалног оптерећења, а настојавајући при том, да, расподела предвиђених сума на поједине врсте расхода буде у складу са важношћу државних потреба за подмирење којих ти расходи треба да служе. Принципи, којима се је Краљевска влада руководила, имали су за сврху, да с једне стране обухвате све неминовне потребе државе, које резултирају из њене организације, основане на претходним правним прописима, и да с друге стране осигура исто тако неминовно прилагођавање нашим економским приликама, тако да предлог буџета не премаши стварне привредне могућности земље.

Смањење предлога буџета, према садашњем буџету, показује очито напор штедње, који је учињен при одмеравању државних расхода.

Осим овога напора Краљевске владе потребно је нагласити и тежњу, да се фискална оптерећења самоуправних тела, бановинска и општинска, такође у овим буџетима сниже до крајњих граница могућности. Краљевска влада ће при одобравању бановинских и општинских буџета строго водити рачуна да се настојања при изради државног буџета конзеквентно спроведу и у самоуправним буџетима. Исто тако опрезношћу, којом ће се у току извршења буџета руководити, настојаће, да се државни издаци, како лични, тако и материјални, искључиво крећу у границама одобреног буџета.

Напомињемо овом приликом, да ће Краљевска влада баш у циљу што целисходнијег и складнијег снижавања фискалног оптерећења, у вези са предлогом буџета, пре но што се његов претрес заврши у Народном Претставништву, предложити у виду специјалних законских предлога извесне особене мере, које ће имати за циљ, да с једне стране продуже започето олакшање оптерећења и, с друге стране, да реформише наплату извесних државних дажбина. Ово све у намери, да све те мере у потпуности обезбеде нормално извршење новог буџета. Те специјалне мере ће се извести законским предлозима о изменама и до-

пунама Закона о непосредним порезима, Закона о таксама и о државној трошарини, поред особних мера, које су предложене у самом предлогу Финансијског закона.

Поред свих ових мера, сматрамо за дужност, да при крају приказа предлога буџета за 1932/33 годину нарочито нагласимо, да ће Краљевска влада и при извршењу новог државног буџета и на даље конзеквентно наставити политику ригурозне штедње, како у државном, тако и у самоуправном газдинству. Да ће потребним мерама, које наше данашње економске прилике изискују, настојати да спроведе упрошћење и појефтинијење администрације у опште, како би на тај начин одговорила потреби државног газдинства да предвиђени расходи и приходи буду основани на стварним разлозима и чињеницама. Краљевска влада сматра, да ће свима овим мерама и настојањима, како у садашњости тако и у будућности, одговорити интересима и потребама нашег државног живота, омогућујући правилно функционисање државног апарата и обезбеђујући услове просперитета свима гранама привредног живота. На тај начин ће се створити повољна атмосфера поверења, у којој ће све националне енергије моћи развити своју делатност, што ће бити најсигурнија залога за бољу будућност.

2 фебруара 1932
у Београду

Министар финансија
Др. Мил. Р. Ђорђевић, с. р.

ПРЕГЛЕД

предлога буџета државних расхода за 1932/33 годину

Ред. број	НАЗИВ	Предлог за 1932/33 год.	Одобрено за 1931/32 год.	Разлика предлаже се за 1932/33 годину
А. Држ. админ. (Управа)				
I	Врх. држ. управа	153,151.277.—	259,910.427.—	— 106,759.150.—
II	Пензије и инв. потпоре . . .	873,158.735.—	1.024,162.878.—	— 151,004.143.—
III	Државни дугови	1.558,711.039.—	1.220,295.784.—	+ 338,415.255.—
IV	Министарство правде . . .	381,250.805.—	433,683.514.—	— 52,432.709.—
V	„ просвете . . .	805,853.806.—	895,077.376.—	— 89,223.570.—
VI	„ иностр. послова	138,371.442.—	156,015.620.—	— 17,644.178.—
VII	„ унутр. послова	588,886.860.—	644,000.000.—	— 55,113.140.—
VIII	„ финансија . . .	319,557.802.—	400,910.853.—	— 81,353.051.—
IX	„ војске и морн.	2.132,293.863.—	2.595,906.592.—	— 463,612.729.—
X	„ грађевина . . .	198,883.840.—	279,249.603.—	— 80,365.763.—
XI	„ саобраћаја . . .	101,284.309.—	177,879.032.—	— 76,594.723.—
XII	„ пољопривреде	56,433.536.—	94,963.844.—	— 38,530.308.—
XIII	„ трг. и индус. . .	50,106.655.—	70,992.889.—	— 20,886.234.—
XV	„ с. пол. и н. здр.	162,963.739.—	229,310.880.—	— 66,347.141.—
XVI	Буџетски резервни кредит .	30,000.000.—	40,000.000.—	— 10,000.000.—
Свега администрација		7.550,907.708.—	8.522,359.292.—	— 971,451.584.—
Б. Привредна предузећа				
V	По стр. Мин. Просвете . . .	24,965.851.—	31,145.294.—	— 6,179.443.—
VIII	„ „ „ финансија . . .	642,343.841.—	741,274.608.—	— 98,930.767.—
XI	„ „ „ саобраћаја . . .	2.692,101.452.—	3.254,647.406.—	— 562,545.954.—
XII	„ „ „ пољопривреде	56,198.340.—	84,081.243.—	— 27,882.903.—
XIII	„ „ „ трговине и инд.	16,254.652.—	16,274.385.—	— 19.733.—
XIV	„ „ „ шума и руд. . .	349,378.961.—	482,006.720.—	— 132,627.759.—
XV	„ „ „ с. пол. и н. здр.	67,849.195.—	78,515.006.—	— 10,665.811.—
Свега прив. предузећа		3.849,092.292.—	4.687,944.662.—	— 838,852.370.—
Укупно расходи		11.400,000.000.—	13.210,303.954.—	— 1.810,303.954.—

ПРЕГЛЕД

предлога буџета прихода за 1932/33 годину

РАЗРЕД	П Р И Х О Д И	ПРЕДЛОГ ЗА 1932/33 ГОДИНУ		Усвојена процена за 1931/32 г.	РАЗЛИКА предлаже се за 1932/33 год.
		Износ позиције	Износ партије		
I II III IV V	Редовни приходи				
	Непосредни порези		1.625.000.000.—	2.056.000.000.—	— 431.000.000.—
	Посредни порези		3.220.000.000.—	3.536.381.500.—	— 316.381.500.—
	Монополи		2.319.266.300.—	2.420.650.800.—	— 101.384.500.—
	Пријем ратне штете од Немачке		—	406.000.000.—	— 406.000.000.—
	Државна привреда:				
	1. По струци Мин. просвете:				
	б) Држ. штампарија-Београд	26.150.000.—	33.370.774.—		
	в) Држ. Штампарија-Сарајево	7.220.774.—			
	2. По струци Мин. финансија:				
	а) Држ. имање „Белџе“ и „Тололовац“	97.418.530.—	148.248.530.—		
	б) Држ. фабр. шеџера на Чукарици	49.830.000.—			
	3. По струци Мин. саобраћаја:				
	а) Управа држ. жељезница	2.455.838.092.—			
	б) Дирекција речне пловидбе	108.333.605.—			
в) Пошт. тел. и телефон. служба	560.000.000.—	3.192.171.697.—			
г) Поштанска штедионица	68.000.000.—	56.198.340.—			
4. По струци Мин. пољопривреде:					
5. По струци Мин. трг. и индустр.:					
Државна хипотекарна банка		50.700.000.—			
6. По струци Мин. шума и рудника:					
а) Шуме	139.474.640.—	474.047.174.—			
б) Рудници	334.599.534.—	67.849.195.—			
7. По струци Мин. соц. пол. и нар. здравља:					
Разни приходи			4.022.612.710.—	4.588.170.964.—	— 565.558.254.—
VI			163.120.990.—	153.100.690.—	+ 10.020.300.—
	Свега редовни приходи		11.350.000.000.—	13.160.303.954.—	— 1.810.303.954.—
	Ванредни приходи				
	Непосредни порези		50.000.000.—	50.000.000.—	—
	Укупно прихода		11.400.000.000.—	13.210.303.954.—	— 1.810.303.954.—

УПОРЕДНИ ПРЕГЛЕД

Усвојених и остварених прихода за 1931/32 годину за време од 1 априла до 31 децембра 1931 године

БРОЈ	Раз- део	Редни број	ПРИХОДИ	УСВОЈЕНА ПРОЦЕНА ЗА 1931/32 ГОДИНУ		Остварено за април-децембар 1931 год.	Разлика + (више и — (мање))	Више или мање у %				
				Годишње	За 9 месеци							
I			Б. Приходи									
			<i>Непосредни порези</i>									
			1	Општи непосредни порези	1.601,000.000.—							
			2	Посебни порези	455,000.000.—							
			3	Договани порези	50,000.000.—							
				<i>Укупно I раздео</i>	2.106,000.000.—	1.579,500.000.—	1.410,766.000.—	168,734.000.—	— 10,7			
II			<i>Посредни порези</i>									
			4	Трошарина	803,000.000.—	602,250.000.—	595,493.308.95	6,756.691.05	— 1,2			
			5	Такса	1.245,200.000.—	933,900.000.—	838,574.774.43	95,325.225.57	— 10,2			
			6	Царине, споредне царин. таксе и ажија	1.488,181.500.—	1.116,136.125.—	858,627.512.—	257,508.913.—	— 23,1			
				<i>Укупно II раздео</i>	3.536,381.500.—	2.652,286.125.—	2.292,695.595.38	359,590.529.62	— 13,6			
				Монополи	2.420,650.800.—	1.815,488.100.—	1.690,101.091.62	125,387.008.38	— 6,9			
III			Пријем ратне штете од Немачке		406,000.000.—	304,500.000.—	157,569.108.26	— 51,7				
			<i>Државна привреда</i>									
IV			9	Министарство просвете	33,096.108.—	24,822.081.—	24,822.081.—	—	—			
			10	" финансија	89,005.939.—	141,754.454.25	98,631.956.49	43,122.497.76	— 30,4			
			11	" саобраћаја а) привр. предузећа в) п. т. с) пошт.штедионица	2.956,258.605.— 542,628.000.— 58,500.000.—	2.217,193.953.75 406,971.000.— 43,875.000.—	1.881,369.373.21 352,810.016.36 42,392.452.50	335,824.580.54 54,160.983.64 1,545.547.50	— 15,1 — 13,3 — 3,0			
			12	" пољопривреде	84,081.243.—	63,060.932.25	47,985.027.38	15,075.904.87	— 23,9			
			13	" трговине и индустрије	44,000.000.—	33,000.000.—	33,000.000.—	—	—			
			14	" шума и рудника	602,086.063.—	451,564.547.25	325,037.363.66	126,526.683.59	— 28,0			
			15	" соц. политике и нар. здравља	78,515.006.—	58,886.254.50	37,362.351.33	21,523.903.17	— 36,6			
				<i>Укупно V раздео</i>	4.588,170.964.—	3.441,128.223.—	2.843,348.121.93	297,780.101.07	— 17,4			
			16	Разни приходи	53,100.690.—	114,825.517.50	114,825.517.50	—	—			
				<i>Укупно приходи</i>	13.210,303.954.—	9.907,727.865.50	8.498,667.218.17	1.409,060.747.—	— 14,3			
			VI			РЕКАПИТУЛАЦИЈА						
						1	Непосредни порези	2.106,000.000.—	1.579,500.000.—	1.410,766.000.—	168,734.000.—	— 10,7
						2	Посредни порези	3.536,381.500.—	2.652,286.125.—	2.292,695.595.38	359,590.529.62	— 13,6
						3	Монополи	2.420,650.800.—	1.815,488.100.—	1.690,101.091.62	125,387.008.38	— 6,9
						4	Пријем ратне штете од Немачке	406,000.000.—	304,500.000.—	146,930.891.74	157,569.108.26	— 51,4
5	Државна привреда	4.588,170.964.—				3.441,128.223.—	2.843,348.121.93	597,780.101.07	— 14,3			
6	Разни приходи	53,100.690.—	114,825.518.50	114,825.517.50	—	—						
	<i>Укупно приходи</i>	13.210,303.954.—	9.907,727.865.50	8.498,667.218.17	1.409,060.747.—	— 14,3						

НАИМЕНОВАЊЕ	Период	С. А. Државе		Енглеска		Француска	
Незапосленост	Период	У %o регистровани		Потпуни		Регистровани	
	1928—XII	95,5		1,083.207		7.916	
	1929—XII	91,9		1,071.849		11.244	
	1930—XII	75,1		1,853.575		22.879	
	1931—III	74,8		2,052.826		71.736	
	VI IX	72,2 69,6		2,037.480 2,217.080		51.354 46.431	
Кретање индекса цена на велико	Период	1926 = 100		1913 = 100		1913 = 100	
	1928	97,7		140,3		619,3	
	1929	96,5		136,5		611,4	
	1930—XII	78,4		108,9		487,6	
	1931—III	74,5		105,9		481,7	
	VI IX	70,0 69,1		103,2 99,2		467,1 427,9	
Извоз у хиљадама	Период	У доларима	тона	£	тона	Frs.	тона
	1928	419.175		60.298		4,281.227	3427
	1929	429.757		60.779		4,178.263	3326
	1930—XII	270.789		38.458		3,226.934	2856
	1931—III	231.077		33.989		3,075.861	2673
	VI IX	182,907 177.374		29.432 29.846		2,512.623 2,434.654	2806 2538
Увоз у хиљадама	Период	У доларима	тона	£	тона	Frs.	тона
	1928	339.828		89.610		4,452.962	4112
	1929	361.548		92.589		4,851.719	4955
	1930—XII	201.367		84.386		4,330.435	5014
	1931—III	205.688		65.226		3,929.424	5323
	VI IX	174.516 170.366		62.598 64.557		3,914.315 3,345.851	5512 5038
Стечајеви	Период	Стечајеви		Стечајеви		Стечајеви	
	1928	1698		365		684	
	1929	1642		345		726	
	1930—XII	2393		374		887	
	1931—III	2315		441		910	
	VI IX	2033 2017		422 343		794 675	
Златна подлога у милионима	Период	Федер. рев. банка	Влада злат. дол.	Енгл. банка злато £		Француска банка злато девизе	
	1928—XII	2584	156	153.3		31.838	32.761
	1929—XII	2857	156	146.1		41.668	25.914
	1930—XII	2941	156	148.3		53.578	26.147
	1931—III	3115	156	144.5		56.116	26.278
	VI IX	3409 3138	156 156	164.0 136.1		56.426 59.346	26.187 22.706
Новац у оптицају у милионима	Период	У доларима		Новчанице £		Новчанице frs.	
		Бан. нов.	држ. нов.				
	1928—XII	2428	295	378.3		68.181	
	1929—XII	2463	266	369.8		68.571	
	1930—XII	2267	297	368.8		76.436	
	1931—VII	2123	291	348.8		77.864	
VI IX	2369 2727	301 300	352.8 357.2		76.927 73.172		

*) Подаци узети из — Bulletin Mensuel de Statistique — Друштва Народа у Женеви.

Г л е д

и неколико других држава*)

Немачка		Пољска		Чехословачка		Мађарска		Југославија	
Регистровани		Потпуни		Регистровани		Регистровани		Регистровани	
—		126.429		39.400		15.187		5.832	
2,850.849		185.314		62.809		20.288		5.663	
4,383.843		299.797		239.564		25.583		9.800	
4,743.931		372.536		339.505		28.088		12.029	
3,953.946		274.942		220.038		24.411		6.182	
4,354.983		251.608		228.358		29.648		7.753	
1913 = 100		1914 = 100		1914 = 100		1913 = 100		1926 = 100	
140,0		119,8		977		135		106,2	
137,2		113,4		919		122		100,6	
117,8		90,3		110		90		78,0	
113,9		85,9		110, 5		94		74,6	
112,3		86,7		122,11		93		73,8	
108,6		79,9		104, 6		96		71,6	
М.	тона	Злоти	тона	Кџ.	тона	Пенге	тона	Дин.	тона
967.737	3751	208.999	1702	1,765.475	1123	68.831	175	537.058	377
1,055.278	4564	234.447	1753	1,707.100	1092	86.545	230	660.142	444
851.913	4064	183.178	1660	1,443.430	955	72.200	198	493.459	307
821.600	4045	163.827	1368	1,082.879	692	49.900	144	441.914	269
713.462	4344	161.627	1578	1,035.923	715	42.500	104	350.346	270
811.802	4801	171.488	1758	1,149.242	685	55.500	—	430.648	293
М.	тона	Злоти	тона	Кџ.	тона	Пенге	тона	Дин.	тона
1,166.722	5500	280.180	430	1,597.657	780	100.951	552	652.944	130
1,120.566	5565	259.248	424	1,661.820	836	88.941	559	632.896	139
681.347	3825	158.907	286	1,283.242	695	67.300	366	522.469	121
584.029	3258	125.474	236	877.537	495	55.700	285	543.165	96
601.319	3809	129.430	240	975.874	723	50.000	294	384.720	122
448.388	2897	113.324	268	933.139	743	40.000	—	442.312	94
Стечајеви		Стечајеви		Стечајеви		Стечајеви		Стечајеви	
665		24		222		33		76	
821		43		293		37		89	
850		67		535		26		32	
1240		59		647		39		44	
1034		80		463		37		28	
1341		—		360		24		46	
Држ. банка М.		Држ. банка злоти		Народна банка Кџ.		Народна банка Пенге		Нар. банка Дин.	
злато	девизе	злато	девизе	злато	девизе	злато	девизе	злато	девизе
2.729	155	621	527	1.159	2.510	201	54	997	
2.283	404	701	419	1.261	2.270	163	39	1046	
2.216	469	562	288	1.545	2.447	163	34	1080	
2.343	188	562	256	1.542	2.199	126	25	1085	
1.421	300	568	230	1.540	1.921	112	10	1540	751
1.301	139	568	116	1.521	1.177	105	7	1657	436
Рајхс банка		Злоти		Новчанице Кџ.		Новчанице Пенге		Новчанице Дин.	
Рајх М.	рент. М.	банч. нов.	раз. новч. и сит. новч.						
4930	530	1292	244	8466		513		5528	
5044	397	1340	259	8230		501		5818	
4778	439	1328	241	7824		469		5397	
4456	439	1261	241	6699		385		4729	
4295	426	1230	238	6988		385		4564	
4609	422	1225	242	7172		383		5197	

